

ચુનાઈદેડ

સાલ-ખુબારક

આવીજર

શ્રી
મહા
જલસારા

કી.રૂ.૧

તમે ગમે એવો હાથ કલાસ ટેસ્ટ ધરાવતા હોવ તોબી
સંતોષ પામ્યા વગર રહેશો નહિ. એક વખત
પધારીને ખાત્રી કરો.

વરસાદના દિવસમાં સાંજને છેડે આરામ સાથે દીલ
ઠહેલાવવાનું સુખ શાંતિ ભર્યું મથક.

એલેકઝાન્ડ્રા ખાર એક પહેલા નંબરનું અપ-કુ-ડેટ
બીલ્ડર્ડ સેલુન ધરાવે છે.

એલેકઝાન્ડ્રા ખાર રેસ્ટોરાં અને બીલ્ડર્ડ સેલુન.

ફ્રીયર રોડ, પોસ્ટ ઓફીસની સામે—કોટ.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૌપીરાઝિટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૧૪૮૪૮ વર્ગીક

પુસ્તકનું નામ નિરધાર

વિષય ડ- : ૨

અમારે ત્યાં દરેક જાતના ઇંગ્લીશ વાઈન

જથાબંધ તથા છુટક

મારકીટ ભાવે કીફાયતે મલશે.

હોરમસજી ધનજીભાઈ મુલ્લાં

સર આદમજી પીરભાઈ મારકીટ સામે

લોહાર સ્ટ્રીટ,

IV

1929

એકલા માલેક

વિજ્ઞાપિતલાવ

18 DEC 1929

જમસેદજી હોરમસજી ધ.
મુલ્લાં

એચ. એ.ન જેશીની કુંપની.

મંગળદાસ મારકીટ, પહેલી ગલી,
દુકાન નંબર ૨૧.

ફ્રેન્સી ચીનાઈ, જપાનીસ, ફ્રેન્ચ, ઈંગ્લીશ
અને
દેશી રેશમી કાપડના વેપારીઓ.

દરેક જાતના રેશમી કાપડની સસ્તી
અને

અપ-ટુ-ડેટ દુકાન

દરેક મેલે તદ્દન નવાજ માલની પેટીઓ
ખોલવામાં આવે છે !

બાગ બગીચાના શોખીનો યાદ રાખજો.

ગોલવડવાલા બેરામ જેક

ખેડુતને પોતાના બાગ બગીચામાં

પીટર ઇન્જન

કુવા પર સુકી ફક્ત ત્રણ આનામાં દશ હજાર ગેલન
પાણી કાઢી આપવાની ખાત્રી આપે છે.

તદન સહેલું અને દરેક જણ ચલાવી શકે એવું
આ એકજ એનજીન છે. તમોને અમારો
માણસ આવી દરેક સમજણ આપશે.

—(૦)—

બગીચાને માટે દરેક ઉપયોગી ફળફળાદીનાં ઝાડો
અમો આપીએ છીએ જેની ખાત્રી અમોને બોમ્બે
પ્રેસીડેન્સી એગ્રીકલચરલ શો માં મેળવેલા પાંચ
મેડલ અને સરટીફિકેટો આપશે.

લખો:-બેરામ જેક, ગોલવડ.

બી. બી. રેલ્વે.

પ્રુશ ખબર.

રાગ સીરીઝ

રચનાર:—શ્રીરોઝ ફરામજી.

११, मेन स्ट्रीट, डे'प, पुना।

મુંબઈમાં મળવાનાં ઠેકાણાં:—

- (૧) ફરેદુન અને ખરબેર, ધોળી તળાવ.
- (૨) નાદકરની એન્ડ કું. શ્રાન્તરોડ, પુલને નાકે.
- (૩) એન. એમ. ત્રીપાઠી એન્ડ કું. પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ.
- (૪) ગોપાલ સખારામ એન્ડ કું. કાલખાદેવી રોડ.
- (૫) મેસર્સ કરાણી એન્ડ સન્સ. ખોહરા ખબર.

ગુજરાત સાઈડનું સર્વેથી સરસ હોટલ !

કીંગ હોટલ.

ગોલવડ

—(૦)—

ઉત્તમ

ખોરાક

દરીયા કાંઠે

આવેલું

માલિકની

જાતી

દખરેખ

તંદુરસ્તી

આપતું

ધુણ રમસ

મુઘડ

ખીછાણા

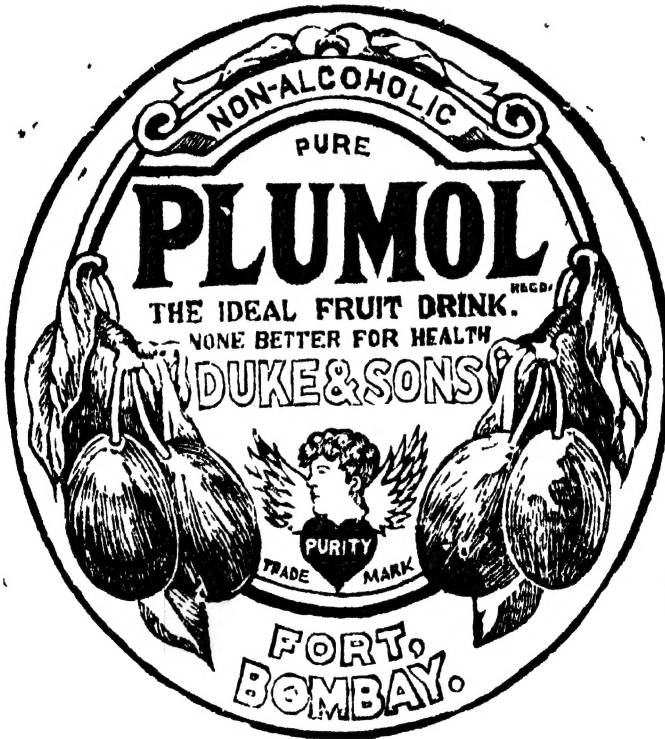
નજીવી

ફી

ગોલવડ

પીવો.
ડયુકનો “પ્લુમોલ”

યાને
આખે “ખુખારા.”
તાકાત બક્ષનારૂં મીઠું મધુર પીણું.

એકલા બનાવનારાઓ:

ડયુક એન્ડ સન્સ, મુંબઈ.

સોડાવોટર વીગેરે બનાવનારાઓ.

લગન, નવજોત, પાર્ટી વગેરે પ્રસંગે, પરોણાઓને
ઉત્તમ ફેટરીંગ તથા સુંદર ડેકોરેશનની મેળ
ચખાડી સંતોષ મેળવવો હોય તો
ફેબ્રશર નશરવાનજી રખાડી
ને મલો.

FOR
UP-TO-DATE CATERING
AND
TIDY DECORATIONS
FOR
ALL OCCASIONS.

PLEASE CONSULT

K. N. RABADI.

દાદારજી સરવેનું સાડું કરે

ફક્ત બેજ મીનીટ

બાનુઓ અને ગ્રહસ્થો

તમારી મગવડને ખાતર હમોએ ખાસ

નાનકલોથ અને મલમલો

ખુદ હમારી ઓફીસ મારફતે મંગાવી છે.

દર મેલે નાનકલોથ મલમલની

પેટીઓ ખોલાય છે.

અને તે પણ હમારા રાખેતાના સસ્તા ભાવે મળશે

મલમલ-૪, પા, ૬, ૭, ૮૧ થી રૂ. ૨૦

નાનકલોથ-રૂ. ૧૩ થી ૩૬.

બહાર ગામ V. P. થી મોકલીશું.

એ. બમનજી.

નવા આતસબેહરામ સામે,

ધોળી તળાવ.

સ્થાપી ૧૮૯૮.

પાયોનીયર ચુંદરી છાપનારા

કોણ ?

જુની દેશાઈ કું.

જાત જાતના કલરો
તથા મનગમતા ડીઝાઇન
ની ચુંદરીઓ હમારે
ત્યાં એકવારજોઈ જવાને
ભલામણ કરીયે
છીએ.

સર અવસરે ભેટ
ઓપવા લાલક નોવેલ-
ટીસો હમોએ ખાસ વેલા-
યતથી મંગાવી છે. એક
વાર જોશો તો હાથમાંથી
મુકવાળી નહિ ગમશે.

દરેક જાતનાં કપડાં રંગવાનું કામ, ડ્રાયકલીન
કરવાનું અને ધોવાનું ખાતું આજે વરસો
થયાં મુજબના સંપુર્ણ સંતોષ વચ્ચે
હમો ચલાવીયે છીએ.

દેશાઈ નોંધી ભેશો, ખીજ ?

૨૮૩, પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, ધોલીતળાવ.

તમારા સાહેબોને-તમારા દોસ્તારોને-તમારા સગાબહેલાંઓને
સપરમે દિવસે મધમધતા કુલોના

તોરા તથા હારો

માટે વરદી આપવી હોય તો જરૂર આ નામ અને ઠેકાણું
તમારી હાથરીમાં નોંધી રાખજો

જહાંગીર ખમનજી ધરાની
ફ્લોરીસ્ટ

હાલ માસીના હોસ્પિટલ-ગારડન, વીક્ટોરીયા રોડ,
ભાયખલા. પોસ્ટ મજગામ.

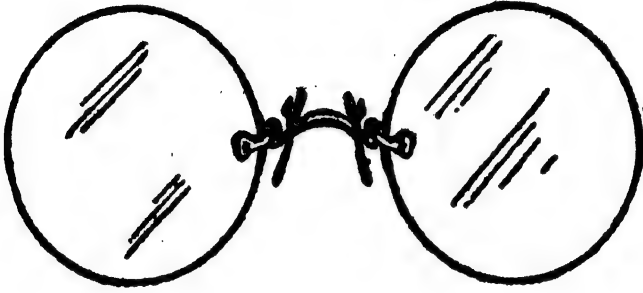
જ્યાં આરટીસ્ટીક રીતે તુરાઓ તેમજ હારો બનાવી આપવામાં
આવે છે. આપનારને તેમજ લેનારને બે ઘડી છક કરી નાંખે એવી
કારીગરીથી તોરાઓ બનાવી આપવામાં આવશે.

મધમધતા કુલોના તાજ

મોટા ગોલાબ, દેલીઆ, ગુલધરી
વીગેરે દરેક જાતનાં છુટાં કુલો બેઘતાં હશે તો
મલ્લી શકશે. અમારું ખાતું કાંઈ આજ
કાલનું નથી—સઉથી પુરાણું—સઉથી
આગેવાન—સઉથી જુનું અને
જાણીતું છે.

હમારી દુકાને દરેક તતનાં ચશમાં, આધગલાસ
તથા હરેક પ્રકારના લેનસીઝનું એક ગંજવર
સંગ્રહસ્થાન હંમેશાં મોજુદ છે. તેમાંથી
તમેને કાંઈ નવું જ જોવાનું મળશે.

હમારો માલ તથા કારીગીરી તદન ઉંચા પ્રકારની
છે અને હમારા ભાવ ખુબ કીફાયત છે.

ખાલીવાળા એન્ડ હોમી

અત્યંત ઉંચા પ્રકારના ચશમાં બનાવનાર

૨૭૯, હોરનબી રોડ	૩૬૧, કાલખાદેવીરોડ	ચમાર ખાગ
વામઘવે લેડલોની સામે	હનુમાનગલીને નાકે	પરેલ.

મુંબઈ.

હમેને ઉત્તમ કારીગીરીના ખાખમાં
સોનાના ચાંદો
એનાયત થયા છે.

૧૨૦૦ બોધક દોહરાનો અમુલ્ય

— ખબનો —

‘રૂસી વાણી.’

કર્તા—રૂસી જમશેદજી લેસાન્યા.

દીખાચો લખનાર—કવિભૂષણ ભાઈશંકરજી વી. પંડીત.

આશરે ૧૦૦ બાબતો ઉપર દોહરાઓ લખ્યા છે.
જે, અશો જરથોતી સાહેબ, ધરાની ત્રીસે રોજની સેતાયશ,
ગુમ થયેલા જરથોસ્તી ઝમકતા હીરાઓ વગેરે.

બાણીતા લેખકો અને કવિઓનું એવું મત છે કે
“રૂસી વાણી” દરેકે દરેક ઘરમાં અને નિશાળોમાં
રહેલીજ ભેઠએ અને તેથીજ દરરોજ
બાળકોને થોડું થોડું શીખવાડવું
ભેઠએ તો બાળકોને જ્ઞાન સાથે ગમત પડે

આજેજ મંગાવો:—

કીં રૂ. ૨.

મળવાનું ઠેકાણું—રૂસી. જ. લેસાન્યા.

ગોળવાલા ક્લાસ, ખુંબાખાના સામે—કોટ.

રાઈઝીંગ સન બેકરી

આ હમારા પ્યારાને પનોતા નામથી આજ કોણુ અંગણુ છે ? આ બેકરીમાં ખુદ માલેકની અંગત દેખરેખ હેઠળ તમામ જાતની બીસ્કીટસ, કેકસ, પારી બીસ્કીટસ, પાઇ, પાટીસ, પુડીંગ, સમોસા, તમામ જાતની પેસ્ટરીઓ વીગેરે ગરમા ગરમ બનાવવામાં આવે છે. માલ એટલો બધો તાજો તેમજ સ્વાદીષ્ટ છે, કે આજે આખી મુંબઈમાં હમારા માલની બરોબરી કોઈ પણ કરી શકતું નથી. હમારી ભઠ્ઠીમાં ભુંગતો માલ વરદી આપવે બનાવી આપવામાં આવે છે, માટે જરૂર વાર તાહેવારો પર ભેટ આપવા લાયક થીએના ઓરડરો તાકાદે નોંધાવજો. દરેક ઓરડર પર પુરતું ધ્યાન આપવામાં આવશે.

હમારી બ્રાંચો
ક્રાફ્ટ મારકેટ
સ્ટોલ નં. ૫૪૦

ચીરા બજાર

મારકેટની બાજુમાં

ગ્રાંટરોડ ચરની

રોડ જંકશન,

રેલ્વે હોટલની

બાજુમાં

મુંબઈ.

રાઈઝીંગ સન બેકરી

૬૦ ગોલ્ડપીકા જંકશન—મુંબઈ નં. ૪.

ટેલીફોન નંબર:—૨૬૩૩૩.

નવાં વરસ પર ભેટ આપવા માટે હમારે ત્યાંના બરથ કે કેકસ, તથા હેપી ન્યુ ઈયર કેકસ માટે જરૂર ઓરડરો નોંધાવજો.

તમારો જીવ ખુશ થઈ જશે તેવો માલ બનાવી આપવામાં આવશે!

બાનુઓ પ્લીઝ,

મી. ફરામ બલસારાએ લખેલા “નીરાધાર” નાટકમાં
લેડી કેરેક્ટરોને સજવવાનું માન હમોને આપ્યું
છે તે બદલ એઓ સાહેબનો ઉપકાર
માનીએ છીએ.

—૦—
શું જોશોજ

સાડીઓ

કેરો

બ્લાઉઝો

સદરા

પેટીકોટ

બોડીઝ

કસબ

કામમાં

હજરો

વેરાયટીઝો-

—૦—

પ્રાંન્ય
કાપડીઆ બોમ્બે
સ્ટોર્સ.

નં. ૨૪-૨૫, મેન સ્ટ્રીટ—પુના.

લાખખો વેરાયટીઝો

માં શું જોશો ?

તમામ જાતનું કાપડ, તમામ

જાતનું કસબકામ, તમામ જાતની

ઘર શણગારની વેરાયટીઝો-

પ્રેઝન્ટ આપવા માટેની તમામ

આર્ટીકલો એક નાહિ સેંકડો નહિ

હજરો નહિ, પણ ગેરન્ટીડ

એક લાખ વેરાયટીઝો-

—૦—
લેટેસ્ટ

સ્ટાઈલો

અપ-ટુ-ડેટ

ફેશનો

રીઝનેબલ

ભાવો-

તમામ

વેરાયટીઝો-

એથીજ આજે

કાપડીઆનું

નામ

મુલક

મશહુર છે.

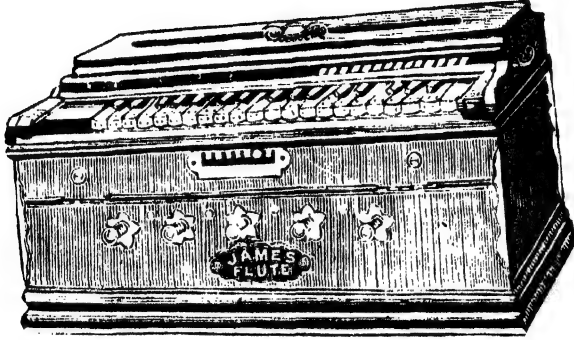
—૦—

કાપડીઆ બ્લાઉઝ એમ્પોરીયમ.

ન્યુ સર્ની રોડ-ગીરગામ, મુંબઈ ૪.

જેમ્સ મેન્યુફેક્ચરીંગ કંપની

સ્થાપના:-૧૮૮૫.

પેરીસની બનાવટના હેઝરીલના હાથના તેમજ પગના
હારમોન્યમો, તેમજ હમારી બનાવટના હારમોન્યમ
કીકાયતે મળશે. તેમજ તેને લગતું રીપેર કામ
સતોષકારક રીતે કરી આપશું.

ગ્રામોફોન્સ છેલ્લામાં છેલ્લી બનાવટનાં ઇંગ્લીશ
અને સ્વીસ મેકરોનાં રૂ. ૩૦ થી રૂ. ૮૦૦
સુધીનાં તેમજ ગ્રામોફોન રેકાર્ડો દરેક
ભાષામાં મળશે

વાયોલીન, મેનડોલીન, બેનજો, સીતાર, તેમબોરીન,
વેચનાર તથા દુરસ્ત કરનાર.

હું ઓપ્રીસ:—

નં. ૪૦૭, કાલબાદેવી રોડ, મુંબઈ.

ટેલીગ્રામ—ઓપેરાશોન.

ટેલીફોન નં. ૨૨૮૭૪.

ખાસ મોટી ફી પણ ખર્ચાને લોકો પોતાનાં ખર્ચાને

ગોળવાલા ક્લાસો

નોજ કાંય લાભ આપે છે ?

કારણ કે:-

- (૧) ગોળવાલા ક્લાસમાંથી ગમે એવા નબળા અને પછાત છોકરાઓ પણ પાસ થઈને સહેલાઈથી બહાર પડે છે. અને દર છ છ મહીનેજ ક્લાસ ચઢી શકાય છે.
- (૨) ગોળવાલા ક્લાસમાં દરેક વિદ્યાર્થી પર છુટું ધ્યાન અપાય તે માટે ઢગલા બંધ છોકરાઓ ભરવામાં આવતા નથી.
- (૩) ગોળવાલા મેટ્રીક ક્લાસમાં દરસાલ જે પરિણામ આવે છે તે ઘણી હાઇસ્કૂલોની સરખામણીમાં અતિ વધુ ચઢીયાતા હોય છે.
- (૪) વળી જેઓ બંધી બાબતોનો બોલે નહિ ઉપાડી શકે તેઓને માત્ર કામળેગુંજ અંગ્રેજી તથા હિસાબ બહુ જલદીથી શીખવી નોકરી ધંધાને લાયક બનાવવામાં આવે છે.
- (૫) અનુભવી ગ્રેજ્યુએટો તેમજ સ્પેશ્યાલીસ્ટો સિવાય બીજા શિક્ષકોને રોકવામાં આવતાજ નથી.
- (૬) મેટ્રીકના તથા બીજા દરેક વર્ગમાં પ્રીનસીપાલની બતી દેખરેખ અને શિક્ષણનો લાભ મળે છે.
- (૭) મેટ્રીકના ક્લાસમાં હાલ ૧૨ વિદ્યાર્થીઓ વચ્ચે ૬ માસતરો રોકાયલા છે.
- (૮) ગોળવાલા ક્લાસ એકલોજ છે કે જેની યુનિવર્સિટીના પરિક્ષક તથા ગ્રાણીતા એન્ડ્યુકેશનીસ્ટો વખતો વખત પરિક્ષા લે છે, અને ઘણાં ઉંચા અભિપ્રાયો આપે છે.
- (૯) જેઓ બીજાઓ ભેગાં શીખવાને અચકાતાં હોય તેઓને તદ્દન અત્યાદેશાં છુટાં શિક્ષણનો પણ લાભ મળી શકે છે.

હાખલ થવા માટે મલો:-

ઝેરચ રૂસ્તમજી ગોળવાલા,

પ્રીનસીપાલ તથા માલેક,

કે. કોટ, બુખાખાના સામે.

ਦੁਖਗਾ ਜੇਥੂ

ਰੂਸਾਮ ਨ. ਯਸ਼ਸਾਰਾ

[Handwritten signature]

“નીરાધાર”

એક પારસી સંસારી નાટક

ત્રણ અંકમાં.

રચનાર અને પ્રસિદ્ધ કરનાર:—

મી. ફરામ ન. બલસારા.

માલેક—“ધી યુનાઇટેડ આરટીસ્ટસ”

પ્રીન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ નં. ૨.

મુંબઈ

આ ચોપડી મુંબઈ મધ્યે ખેતવાડી ૧૦મી ગલીમાં ધી ગુર્જર
ગૌરવ પ્રીટિંગ પ્રેસમાં મી. પી. યુ. દાસે છાપી છે.

૧૯૨૯

કિંમત રૂ. ૧.

ઇંગ્લીશ કોપી રાઇટ એક્ટ ૧૯૧૧ તથા ૧૯૧૩ તથા ૧૮૬૭ ના ૨૫ મા એક્ટ
 મુજબ પ્રસિદ્ધ કર્તાએ સર્વ હકક સ્વાધીન રાખ્યા છે માટે તેમની લેખીત
 પરવાનગી શીવાય તેમાંનો અમુક ભાગ યા તો આખું કોઇએ
 છાપવું છપાવવું, વેચવું વેચાવવું કે ભજવવું ભજવાવવું
 યા તો સ્ક્રીન કરવું નહિ.

હું કેને અર્પણ કરું ?

તે એક “કેરેક્ટર”

કે જેણે મને રોજ ઉપર પહેલ વહેલો તમાશાખીન
પ્રજામાં કાંઈક અચ્છા છાપ સાથે ખરો કર્યો—

અને જે મારી માનીતી “કેરેક્ટર”

ને ઇચ્છિય આજે હું

મારી એમેચ્યુઅર ડ્રામાટીક કારકીર્દી

માટે હેશાનમંદ છું

તેને

આ પહેલ વહેલી

મારી એમેચ્યુઅર લીટરરી ફાશેશ

માન, વખાણ અને હેશાન સાથે

અર્પણ કરું છું !

અને તે ‘કેરેક્ટર’—તું

માઝનદરાન મીઠું બામજી

છે !

લા० ફરામ બલસારા.

તમારી સાથ એક સહેજ ઓળખાણ.

લેડી ખરેઘાટ (ઉંમર ૪૭)—મોટે ઘેરના અભણ, તવંગરી ને મહોટાઇમાં માનનારાં, રૂસ્તમના માય, તહેમીના માસી.

રૂસ્તમ ખરેઘાટ (ઉંમર ૨૫)—લેડી ખરેઘાટનો દીકરો, ઇચ્છે ઇચ્છેનો શુધ્ધો ગૃહસ્થ, અચપણથી તહેમી સાથ અદરાયલો, પાછલથી દીનુનો લવર.

તહેમી કેપટન (ઉંમર ૨૨)—રૂસ્તમની કઝીન, ખુબસુરત, નેકઅસલત, ગરીબો તપ્ક દીલસોઝ.

દીનુ ખનાસ (ઉંમર ૨૦) એક નાવારેસ, નીરાધાર છોકરી, પાછલથી રૂસ્તમની “ફ્રીઆસે”.

નાદર પટેલ (ઉંમર ૩૮)—દીનુનો ઘેરવાલો, લટખટ, બદમાશ.

બેજન સરોફ (ઉંમર ૨૭)—નાનપણથી ખરાબ સોજતમાં પડી વીખરી ગયેલો નાદરનો દોસ્ત.

મુનીર (ઉંમર ૪૫)—નાદરનો ગોઠયો; એક જ્વેલ બડ.

બફરઅલી (ઉંમર ૫૭) એક રીટાયડ પોલીસ ઓફીસર, રૂસ્તમનો દોસ્ત.

બદલો (ઉંમર ૬૦)—રૂસ્તમનો એક વજાદાર નોકર, બચાંનો બાપ.

ડા. હામી મીસ્ત્રી, એફ. આર. સી. એસ. (લંડન) (ઉંમર ૪૦)—ખરેઘાટ ફેમીલીનો અંગત ડોક્ટર.

ખટલો (ઉંમર ૩૭)—હાથની ધરતીથી હાડમાર થતું એક “મુંગુ જનાવર” બચાંનો આવીદ.

બચાં ઉફે શ્રીમતી બચુબેન (ઉંમર ૩૩)—દેશસંવાના ધખારામાં પડેલી લથા ખાદીની ચુસ્ત લીમાયતણ, ખટલાની પરણેતર.

મટલો (ઉંમર ૩૧)—ખટલાનો ફાસ્ટ ફ્રેન્ડ, પીઠાનો લાછફ મેમ્બર, મહેરાંના હાથનો ઉમેદવાર.

મહેરાં (ઉંમર ૧૯)—ખટલાના લાકુત આવાં દોસાંની દીકરી, મટલાની સ્પીટહારટ.

રામલો નેરે
અનટુન } —ખટલાના ઘેરના નોકરો.

તે ઉપરાંત

કલખના મેમ્બરો, નોકરો, હુમાલ, વગેરે વગેરે.

“નીરાધાર” ખેલનો એક bird's-eye-view.

પપેતી નવરોજના મુખારક તહેવાર માટે મીઠા ફરામ બલસારાની કલમથી પહેલીજ વખત લખાયલા, ને એજ બીરાદરની આગેવાની ને ડીરેક્ટરશીપ હેઠળ “યુનાઇટેડ આર્ટીસ્ટસ”ના કસાયલા બેચ મારફતે ભજવી બતાવવામાં આવનાર “નીરાધાર” ના ખેલ માટે કંઈક થોડીક નુકતેચીનીની લાઇનો લખવાને માટે મુજબ જેવા એક ખુલ્લે પડેલા આદર્શને માગણી થતાં અતે મારી મક્કમ આનાકાની છતાં, એ બીરાદરની બહેંશને આખરે મને નમવું પડ્યું છે. હું કંઈ નાટકી લાઇનના કુટીક હેવાનું ગુમાન ધરાવતો નથી. હું ઇચ્છું કે એ કામ એ લાઇનના કાઇ અનુભવી આગેવાનને સોંપાયું હોતે પણ અદાર વરસો થયાં મેડીકલ એમેચ્યુરો સાથેના મારો સંબંધ હોવાથી, તેમજ બચપણથીજ નાટકના હુન્નરનો હું શોખીન ને પરેસ્તાર હોવાથી, તેમજ એમેચ્યુરોને પખલીકમાં નાટકો સ્ટેજ કરવાની હાડમારીઓનો પુરેપુરો અનુભવ મેળવેલો હોવાથી, મીઠા ફરામ બલસારા જેવા એક આગેવાન એમેચ્યુરની આ પહેલ વહેલી નાટક લખવાની કોશિષ માટે બે બોલો લખવાની હું હીંમત ને ગુસ્તાખી કરું છું. જે કે મારે શરૂઆતમાંજ ખુલ્લા હીલથી કહી દેવું જોઈએ કે નાટકની ચોપડીમાં એ કીસમની પ્રસ્તાવના લખવા કે લખાવવાની એક નીયમ તરીકે હું વીરૂદ્ધ છું. ઇંગ્લીશ નાટકોની ચોપડીઓમાં એ કીસમનું બદારનું કંઈખી તત્વ આમેજ થતું આપણા જોવામાં આવતું નથી. જે કે હાલમાં આપણા પારસી સંસારી નાટકોનાં બાજમાં એ કીસમની પ્રેક્ટીસ સાધારણ થઇ પડી છે. એ જાનના હીયાચા વીરૂદ્ધ મારું નાચીઝ મત એજ છે, કે એવાં કુટીરીસીઝમમાં પ્રમાણીક ટીકકાઓને પુરેપુરું સ્થાન મળી શકતું નથી, ને આંધર આપણી પીઠાણનો હોવાથી કુદરતી રીતેજ ખેલની નમલી પોષ્ટો તરફ પુરેપુરી પ્રમાણીક સખતાઈથી અભિપ્રાય આપી શકાયજ નહીં. વળી ખરી રીતે જોતાં ખેલનાં ગુણ દોષમાં ઉતરનારી ટીકકાઓ ને નુકતેચીનીઓ ખેલ ભજવાયા પછીજ કરી શકાય; નહીં કે તે ભજવી બતાવ્યા આગમજ. કારણ કે લખાણ તો ખાલી બહારનું ખોખું છે, જ્યારે ખેલની કેરેક્ટરો ભજવી બતાવવામાં આવતી એક્ટીંગ ખેલનો ખરો આત્મા છે.

મીં ફરામ બલસારને હું આજે વરસો થયાં, પારસી સંસારી ખેલોમાં એક આગેવાન લેડી કેરેક્ટર તરીકે જોતો રહ્યો છું; ને એવળુનાં એકટીંગનો હું ખરા દીલથી વખાણનાર છું. દરેક ખેલમાં ચીફ લેડી કેરેક્ટરનો ભાગ લઈ તે પાત્રના ઊંડાણમાં ઉતરી, દરેક સંજોગોને અનુસરતા હાવભાવો ને sentiments બતાવી આપવાની એવળુની કુદરતી એકટીંગથી હાલના પારસી એમેચ્યુર્સોમાં વગર શકે એક ટ્રેજીક હીરોઇન તરીકે એવળુ સઉથી આગેવાન જગા રોકે છે, એવું મારું પ્રમાણીક મત છે. જો મગજનું દ્યુપ્યુ છોડી દઈને, એ ભાઈ જો ગંભીરતાથી મન પર લેય તો એવળુ માટે સીનેમા લાઇનમાં બહોળુ ખેતર ને બલકતું ભવીષ્ય પડેલું છે.

નાટક તખ્તાના એવા એક કુશળ એમેચ્યુર આર્ટીસ્ટને એક પારસી સંસારી ખેલના આયર ને કર્તા તરીકે બહાર પડેલા જોઈને એવળુને હું ખરા જીગરની મુઆરકાદી ધમ્મું છું; ને ઉમેદ રાખું કે આ ખેલ લખવાના ને ડીરેક્ટર તરીકે તે બહાર પડવાના મલેલા કીમતી અનુભવ પછી એવળુ વધારે સંગીન ખેલોના લખનાર તરીકે બહાર પડતા રહે. મરહુમ મીં અમનજી કાખરાજ જેવા બાહોશ નાટકકારના ગમખાર મરણ પછી ધરખમ ને રસીલા પારસી સંસારી ખેલો ધણા જીજ બહાર પડે છે. ને હાલના મોજુદ આપણા ગણ્યા ગાંઠ્યા પારસી નાટક લખનારાઓ મેસર્સ પીળનમ, ગુલકામ, શેહના ને શીરોઝગરની સંદમાં જોડાયા બહાર પડતા, મીં બલસાર જેવા બીજા નવા લખનારાઓ ને ઉછરતા વજેરાઓની સારી કોશિશ પારસી ક્રામના દરેક ઉત્તેજનને લાયક છે. એવા ઉધરતા આયરોની પહેલી કોશિશોને નાટકની લાઇન સાથ સંબંધ ધરાવનારાઓ તેમજ બીજા જીનાં નાટક લખનારાઓ તરફથી ઘટતું ઉત્તેજન મલતું જોઈએ; કે જેથી ઉલટ ને ઉમંગ પકડી બીજા નવા લખનારાઓ કે જેઓમાં કુદરતી પાણી હોય તેઓ બહાર પડવાની હીમત કરે, ને વખતના વહેવા સાથ ઘડઈને બાહોશ નાટકનવેશ બની ક્રામની કીર્તીને દીપાવે.

હવે જુદા ખેલની મુલ વસ્તુની આપણે તપાસ લઈએ. હું જોઈને ખુશી છેઉ કે ખેલનો પ્લોટ એક તદ્દન સાદુ, સુતરું, સરલ ને કુદરતી પારસી સંસારી વસ્તુ રજુ કરે છે. હમણાં હમણાં સીનેમાની શીલમો પરથી ઉપજતી કાદેલા ને પારસી રંગરૂપ ને લેખાસ આપેલા ખેલમખેલની જત્રા જેવા અકુદરતી ને સાધારણ પારસી જીંદગીમાં બની નહિ શકે એવા

અસાધારણ બનાવોવાલા પ્લોટોથી ખેલતો ઇન્ટરેસ્ટ ધણો જલદી મરી જાય છે તેમ આમાં બન્યું નથી. “નીરાધાર” એક સીરીયો-કોમીક ખેલ છે, જેના ટ્રેજીક ને કોમીક વલાંઓ અકેકથી તદ્દન અલગ પણ સરલ રોહમાં દોડે છે. “નીરાધાર” ના એકજ ખેલ પરથી આખા ખેલનો સાર સપાટામાં મલી જાય છે. તવંગીરીની તકોબરીમાં યુગરાતા ને યુલાતા માલેતુબરો પોતાની એકલપેટઇ જીંદગીની મોજમગ્નહમાં ચકચુર રહી ગરીબી, કંગાલીયત ને મુશ્કેલીમાં સળગતા પોતાના કમનસીબ હમીદોનોને કેમ તુચ્છકારે છે; પૈસાની ધુંધમાં આંધળા બનેલા હવસી હયવાનો ગરીબ નીરદોષ છોકરીઓની પાક અસમતને ફેટલી તુચ્છ સમજે છે; અમીર ને આલા ખાનદાનમાં જનમ પામવા છતાં, શુભાન તકોબરીથી તદ્દન અલગ ગરીબોને પોતાની સંકેનાજ સમજનાર ને તે બાપડાઓના દુઃખથી દાઝી જનાર ને પાક મોહબતનો ખુલ્લું દરજ્જો સમજનાર એક ખાનદાની જવાન, એ બધાંઓનો એક બોધ આપનાર કીરસો આ ખેલમાં ઘણી અચ્છી બોધદાયક રીતે સમગ્રવવામાં આવ્યો છે.

દીના નામની એક નાવારેસ નીરાધાર મુશ્લીશ પણ કુલીન, ને આખર અસમતની પુરેપુરી કીમત સમજનારી ને તે કીમતી ખજનાની પોતાના જીવના જેખમે બી સંભાલ લેનારી એક લાચાર છોકરી પોતાની ખુશસુરતીથી નાદર નામના એક હવસી, કુછંદી, દુન્યાથી ઉખડેલ માલેતુબર બદમાશની ખુરી નીગાહનો ભોગ થઇ પડી, પાક દામન લુટનારા તે હવસી ડાકુની ઝેરી ચુંગાલમાંથી એક ખાનદાની ઇઝતદાર ને પૈસે પુર જવાન રસ્તમને દાથે વખતસર બચી જાય છે. અહીં એ બેઉ જીવાનોની પાક મહોબતનો કીરસો શરૂ થાય છે. પૈસાની મસ્તીમાં તુંદ ને મગરર બનેલા, ને ગરીબોને શુલામ સમજીને ધીકકારનાર રસ્તમના માય (લેડી ખરેખાટ) ની રસ્તમને એની કઝીન તહેમીના સાથ પરણાવવાની ગાહવણો ઉથલાવી નાંખી, રસ્તમ દીનાનેજ પરણવાનો પોતાનો મકકમ નીશ્રય માયની સખત મનાઇ છતાં જાહેર કરે છે. રસ્તમ પોતાના જનના જેખમે દીનાને નાદર ને એના મુજ સોબતીઓના દાથમાંથી બચાવે છે. પોલીશના છટકામાંથી છુટવા ફાંફાં મારતો જીવ પર આવેલો નાદર રસ્તમની તીબેરી લુટવા આવેલ જ્યાં દીના તેને મોટો જેખમ ખેડી તેમ કરતાં અટકાવેલ ને ખુનીની ગોલીથી ઘાયલ થાય છે. રસ્તમ દીનુને ખરા દીલના જ્વેશથી ચાહે છે એમ જેતાં તહેમી તેને સુખી કરવા ને દીનુને બચાવવા પોતાના આંગમાંનું લોહી મરતી દીનુને આપી પોતે પોતાનો ખ્યાર ને જન રસ્તમ પર શીદા કરે છે.

ઉપલો ટુંક ધનતેખાખ ખેલતો સીરીયસ ભાગ રજુ કરે છે; જે સાદી પણ જોસદાર ઝ્યાનમાં ઘણી અસરકારક રીતે લખાયલો છે. કટકે કટકે રજુ થતી ઝમકદાર રસીડી ખેતખાજીથી લખાણને ખેંચાણકારક બનાવવામાં મદદ મલે છે. સારી રીતે લખાયેલી ઉમદા ખ્યાલો દરશાવતી ખેતખાજ એક ખેલના શણગાર મીસાલ હોઇ તેની અપીલમાં વધારો કરે છે. કેટ્ટે કેટ્ટે તકરારની ધુંધમાં જનસ્તી ઝ્યાનદરાઝીને અતિશયોક્તી (exaggeration) માલમ પડે છે, જેનો એક દાખલો દીનુ પર જીલમ ગુજરવા માગતા નાદરની માગણી વખતે દીનુ ને નાદર વચ્ચેની તકરારનો છે; જે તકરાર ઘણા bombastic ખોલોમાં ખેંચીને લંબાવવામાં આવી છે. ખેલના મુખ્ય બનાવો (Episodes) ઘણા થોડા છે. ખેલનાં મુખ્ય વલ્લમાં બીજા બનાવો ઉમેરીને લેડી ખરેઘાટ ને તહેમીના જેવી સારી ફેરેકટરોને વધારે કામ સોંપવામાં આવતે તો ખેલની ઝમકમાં ઓર વધારો થતે; આવી અગત્યની સેકંડરી ફેરેકટરોને નજીવા પાટ આપીને ખેલને ખીલવવાની દફને ઘણી સકોચાવીને સાંકડી કરી નાખવામાં આવી છે. જે રસ્તમને ગુસ્સાના આવેશમાં એના લેડી મમા ઘેરમાંથી કહાડી મુકતે ને પોતાને આપેલા કોલના ભંગના ખીજવાટમાં તહેમીખી શરઆતમાં લેડી ખરેઘાટની તરફેણ લઇ રસ્તમની વીરહતા બતાવતે ને અત્યંત મુશીબતો વેડી રસ્તમ દીનુ સાથે લેડી ખરેઘાટના ને તહેમીના આશીરવાદો સાથે સાદીના ગાંધથી એક થતે તો ખેલની રંગતમાં ઓર મજા આવી શકતે.

દીનાની ધરખમ ફેરેકટર મીં બલસારા જેવા કસાયલા એકટરના હાથમાં હોવાથી તેને ઇંચે ઇંચ ધનસાજ મલવાની સંપુર્ણ ગેરંરી છે. અજ્ઞયખી ને અફસોસ ઉપજવનારી બીના એજ છે કે રસ્તમ ને દીના જેવી ચીફ ફેરેકટરોના મોંઢામાં એકબી ગાયન સોંપવામાં આવ્યું નથી, જે એ પાત્રોની કાંમતમાં ઘણો ઘટાડો કરે છે.

ખેલમાં કોમીક વલ્લોનો આછડીયા ઘણો સારો છે ને તે હાલમાં પેપરોમાં ચરવાતી ચાલુ બાબદો-ચરખા, સ્વદેશીઝમ ને દારૂના બહીસ્કાર સંબંધી હોવાથી ઘણું બંધ જોસતું ને topical છે. મીં દારૂખ મીસ્ત્રીએ એ કોમીક ઘણું સરસ લખ્યું છે. વળી એ પારટો સ્ક્રીનપર જગમશહુર થયેલા “કાહેન ને કેલી” મીસાલ પારસીઓમાં જાણીતી બંને માનીતી થઇ પડેલી સ્ટાર કોમેડીયન જેડી માપલા ને મીસ્ત્રીના કાસખી હાથોમાં હોવાથી તેની ફ-તેહ વીશે શક રાખવા જેવું છેજ

નહિ. અરબ્બેર માપલા ને દાલી મીસ્ત્રી બીરાદરોનું ધાંધલ ધરખચ કે તાણુતોડ વગરનું ને સરલ, ઠંડુ ને ટાહુકા દુચકાથી ભરપુર ટંકારબાજ એકટીંગ નીહાલવું ખરી નાટકી મોજ છે. એ એક ભાષ્યો ખરા સમજદાર ક્રોમેડીયન આરટીસ્ટો છે ને એ લોકની હાજરી કાઢખી ખેલના ક્રોમીક વર્ણને પુરેપુરો ધનસાફ મલવાની ગેરંટી સમાન છે.

મી० ફરામ બલસારાએ આ નવા ખેલ માટે જીવતોડ મહેનત કીધી છે. એકલે હાથે મોટો નવો સદાસ ને જોખમ ઉપાડ્યો છે. પણ એવણની પુઝમાં ને હીંમતમાં એમેચ્યુર્સ બીરાદરોનો એક ઘણો ધરખમ ખેચ છે. હું એ બીરાદરને ને એવણના ઉમંગી હમશરીક ગોહ્યાઓને જીગરના ઉંડાણથી સંગીત ફતેહ ઇચ્છું. કાઢખી એમેચ્યુર કલબ કે મંડળની ફતેહ તે સામાન્ય એમેચ્યુર ખેલાડીઓની ફતેહ ગણાવી જોઈએ. જો ખરા એમેચ્યુરના સ્પોર્ટીંગ સ્પીરીટથી કામ લેવાતું હોય તો અંગત અદેખછ, મતફેરી, ને હસદને જગા હોઈ શકેજ નહિ. એમેચ્યુર બીરાદરો પોતાની એનરજી ને હોંશિયારી, સંખ્યાબંધ કલખોમાં વહેંચાઈ જવાને બદલે એ ત્રણ ધરખમ કલખોની સાંકડી ને સંપીલી હદમાંજ સંકોચાવી રાખે ને Art for Art's sake, યાને એકટીંગનો ક્રીંમતી હુન્નર હાંસેલ કરવા કે બતાવવાનાજ સ્પીરીટથી બહાર પડતા હોય તો તેને માટે ઘણું બહોણું ને માનવંત ખેતર પડેલું છે. એમેચ્યુર કલખોએ પોતાની કામની મદદ માટેથી અવાર નવાર બહાર પડવાની પોતાની આઈન ફરજ સમજવી જોઈએ. આજકાલ ખરા કે ખોટા સખખોસર “ગરીબકી જોર સખકી ભાભી” ના નીયમસર બાપડો ગરીબ એમેચ્યુર વર્ગ જાહેર છાપામાં ઘણો વખોડાય છે. નજીવી બાબતો ને કસુરો માટે એ બીચારાઓનાં બાલછોડાં કાઢી નાંખવામાં આવે છે. ક્રોમને નીરદોષ રમુજનું સાધન પુરું પાડવાના તેમજ પોતાનો એકટીંગનો શોખ તૃપ્ત કરવાના એક legitimate હેતુથી આખો મહીનો મહેનત લઈ અગવડો ખમીને ખેલ ઉભો કરનારા ગરીબ એમેચ્યુર છોકરાઓને કાઢ કલખો તે છોકરાઓને થયલા ગાડી ભાડાના કે ખાવાના પરચુટણ ખરચ માટે જો કદાચ પંદર પચીસ રૂપીઆ ખેલની આખેરીએ આપે તો તે લોકોએ શું એક આઈવી દોલત મેળવી હોય તેમ “નાઈટને ખાતર બહાર પડોછ”ના તાણા ટપલા મારનારા સુખવાશી સાહેબોએ એ ઘડી વીચાર કરવો જોઈએ; એ આખા સવાલને એમેચ્યુરોની મુશકેલીઓનો વીચાર

કરી વધારે દીલસોઝ ને tolerant નજરે જોવો જોઈએ. વરસોના મારા એ ભાઈઓ સાથના અંગત અનુભવ પરથી હું જાણું છું કે એમેચ્યુસોની મોટા ભાગ ગરીબ પણ આયરફાર ને પોતાનાં ખભાના બળ પર મુસ્તાફ રહેનાર ને મહેનતુ છે; ને સર અવસરે એકટીંગ માટેનો પોતાનો નીરદોષ શોખ ને મોજ પુરી પાડવા માટેજ કંઈખી લાલચના ખ્યાલ વગર બહાર પડે છે, તો સમજી શકાય તેવાં લાઝીમ છે કે ઉંડાણ તપાસ વગરના અણુઘટતા ટીકકા ને હુમલાઓ કરી એ ગરીબ રાંક પણ મુગા ભાઈઓનાં દીલ દુખવવાથી પરહેઝ રહેવું. એમેચ્યુસોની હાડમારીઓ, હેજગારીઓ, જોખમદારીઓ એ વર્ગની બહાર રહેલાઓ પુરેપુરી સમજી નહીંજ શકે. તેમજ મારે ખીજા હાથ પર કબજાખી કરવું જોઈએ કે ઘટતી લાયકાત કે પોતાના સ્ટાફ પર સખત ડીસીપલીન, જાપતો ને દેખરેખ નહી રાખી શકે એવા લેભાગુ આદમીઓએ એવી પરપોટા કલખો ઉભી કરવાના અખતરા ને અભખરાથી હુમેશ બાઝ ને દુરજ રહેવું જોઈએ. થોડાક કુમળા મગજના નાદાન છોકરાઓના ભવીષ્ય એવા આંકેશ ને દેખરેખ વગર હુમેશને માટે બગડ્યાંજ એ અફસોસની વાત છે. એમેચ્યુર બીરાદરો હુમેશ પોતાનો સ્ટાંડર્ડ ઉંચો રાખવાની સંભાલ ને કાલજી રાખસે તો એ નામ સાથે વળગેલી મુગ ને અણુગમો જરૂર દુર કરાવી શકશે. લાલ ભજવાતા પારસી ખેલો ઘણાખરા પારસી એમેચ્યુરો મારફતેજ બહાર પડતા હોવાથી મેં લંબાણથી મારો ઉભરો ખાલી કીધો છે તે માટે દરગુજર ચાલું છું.

છેવટે કુલે પારસી આલમને આબાદી, જાહેજલાલી, સલાહસંપ, ને તંદોરસ્તી ઇચ્છી હું ખતમ કરું છું.

લી. સેવક,

જહાંગીર વાડીયા,

(L. M. & S.)

મેડીકલ એમેચ્યુર.

મુંબઇ, તા. ૨૬ મી ઓગસ્ટ ૧૯૨૯.

“હમળી નવાળ લડચ કે—”

“આસ્તા વણ્યા, તાસ્તા વણ્યા, ને સોલસો વેપાર કીધા” તેમ મારી આટલી નાની ઉંમરમાં મારા તકદીરમાંથી એક બાળુ દરોને બેસવાનું નહીજ હોસે ને આજે એક એમેચ્યુઅર નાટક લખનાર તરીકે તમારી સનમુખ ઉભુ રહેવાનું તે કરીમે કારસાજે નીરમાન કીધું હોસે, તો હ્યો મહેરબાન રશીદા, આજે આય “નીરાધાર” તમારી સમક્ષ રજુ કરવાની રગ્મ લેવું છું.

ખોદાને ખાતર વલી કાઢ ડોળા ચઢાવી ના દેતા કે હું કાંઈ એક નાટક લખનાર હોવાનો દાવો કરતો બહાર પડ્યો છું. ના રે બા, મારે પહેલાંથીજ કહી દેવું જોઈએ કે હું કાંઈ નાટક લખનાર નથી; અરે નાટક લખનાર તો શું પણ મને તો એક કાગળની કાઢની ઉપર લખવું હોય તો તે બી પુરું પાઘરું આવડતું નથી; પણ ત્યારે મને નાટક લખવાનું સુઝ કેમ પડ્યું ? તો હ્યો સાંભળો.

મયે વરસે યુરોપથી પાછા ફરતાં મારા કેટલાક એમેચ્યુઅર બીરાદરોએ મારો પીછો પકડ્યો કે આપણુ સાથે મલીને એક ના ક રટજ કરવો. બેશક હું મારી પોતાની કીંમત બરાબર જાણતો હોવાથી મેં એ સરદારી લેવાની ના પાડી પણ જેમ જેમ નવા વરસનો હીંગામ નજદીક આવતો ગયો તેમ તેમ એ બીરાદરોની બજાદાઈ વધતી ગઈ ને અંતે મારે કબુલ કરવુંજ પડ્યું. પણ પહેલોજ સવાલ આવીને ઉભો રહ્યો કે નવો નાટક ક્યાંથી લાવવો. છેલ્લી આંગળીના ટેરવાપર ગણી શકાય એટલા હૈયાત નાટકનવેશો એક યા બીજી રોકાણમાં હોવાથી હમારો વિચાર પડતો મુકવાની મેં દરખાસ્ત મુકી જે વખતે કોણ જાણે શું સેતાન ચોઘડીયું હશે કે એક જણે સુચવ્યું કે મારે એક નાટક લખવું. લેવ, ખાધું પેટ ભરીને ! મેં એ વીચારને સાફ હસી કહાડ્યો, પણ મારા મિત્રો એવા જુદાં જુદાં થઈને ખેઠા કે અંતે, પ્રકત એઓને રાજી કરવાનાજ ધરાદાથી મેં શરૂઆત કરી, અને શરૂઆતનું થોડું લખાણ મેં મારા એક નાટકનવેશ મિત્રને વંચાવતાં અને તે મીત્ર તરફથી ઉત્તેજન મલવાથી મેં આય આખો નાટક લખી કહાડ્યોજ. મારી તરફથી કાંઈ પીગમ, ગુલશમ, કે શેઠના જેવા નાટક-નવેશોના નાટકો જેવા પરિણામની વકતી રાખશે નહી. બેશક મારા નાટકમાં

ખુલો તો સંખ્યાબંધ હશે, કારણ કે A watchmaker cannot be a shoemaker પણ મને આશા છે કે એક એમેચ્યુઅર લખનાર તરીકે તમે આ નાટકની પરીક્ષા લેશો અને મને થોડીક ગ્રેસની મારકસ આપશો.

આય આખો નાટક કાંઈ ઓરીજનલ ના સમજતા. નારે આ “ઓરીજનલ” જેવી ચીજ તો હું સમજતોજ નથી. આય તો બધું “ઓગરીજનલ” (?) છે. અત્યાર સુધી જેટલા નાટકો જોયલા હતા તેમજ બીજી ભાષાના વાંચ્યા હતા ને તેમાંથી જે સારી વસ્તુ મારી આંખ આગળ હંમેશાં ભમતી રહેલી હતી તે મેં કાગળની સપાટી ઉપર ઉતારી છે. તેમજ આય નાટકમાં લખાયેલી ભાષાને વાસ્તે પણ મારે ખુલાસો કરવો જોઈએ. નાટકમાં ખેતખાજીની હું હંમેશા લીમાયત કરતો આવ્યો છું અને તેજ પ્રમાણે આય નાટકમાં મેં થોડી ઘણી લખવાની કોશિષ કરી છે પણ રાહીમ, મીતર કે પીંગલની આરાખડીનું બી મને ભાન નહીં હોવાથી હું અરજ કરું છું કે મારા લખાણની ઘણી કરદી પરિક્ષા કરશો નહિ. જરા નાખતીની નજરથી જોશો તો મને ઉમેદ છે કે તમે કંઈ ઘણા નાઉમેદ થશો નહિ. ફક્ત એક મહીનામાં મેં આય નાટક ચીત્રી કાઢ્યોજ તેને બે મહીનાના સખત રીહયર્સલથી, મારી અંગત દેખરેખ હેઠળ મોટી જહેમત ખેંચી કાંઈ પણ ખરચની વાળુ કર્યા વગર તમારી સનમુખ રજુ તો કરું છું પણ—પણ—મારા પેટમાં કલેજ નથી. મારો આય પહેલો પ્રયાસ હોવાથી હું જેવી જોઈએ તેવી લીમતથી તમે સનમુખ ઉભો રહી શકતો નથી. જો મને તમે મહેરબાનો તરફથી ઉત્તેજન ને ઉલટ મક્કસે તો બીજવાર હું વધુ હિંમતથી તમારી સેવા બજાવવા બહાર પડસ, ને નહિ તો—નહિ તો શું? કાગળ, પેનસીલને ટેબલના ખાણામાં ઉંચા કરીને મજબુત ચાવી દબ દેવસ. બીજું શું?

આય નાટકના કામીક વહાંને વાસ્તે મારે થોડો ખાસ ખુલાસો કરવાનો છે. મારા વાંચવામાં આવેલા એક નાના અંગ્રેજી સ્ટ્રીટને હમણા આપણા દેશમાં ચાલતા બનાવોને ચુંચીને એક પ્લોટ મેં ઉભો કરીધેલો છે. પણ એક વલુ ગમે એટલું સાફ હોય પણ તેને કામીક ભાષામાં રજુ કરવું એ કાંઈ ખાવાના ખેલ નથી; અને સાચું માનજો કે એ દીશામાં હું એકદમ ધુજરો બની ગયો હતો પણ આ વખતે મારો બીરાદર દારબ મીસ્ત્રી મારી મદદે આવ્યો. ભાઈ દારબ મીસ્ત્રીને આજે વરસો થયા શોખીન તમાશબીનો એક રમુજ એકટર તરીકે ઓળખે છે. ને એ ભાઈએ મારી સાથે ખભાથી ખભુ મેળવી આ કામ પાર ઉતારી આપ્યું છે. તમે પોતે આ ખેલનું કામીક જોજો ને તમોને પસંદ પડે તો શાઆસી એ ભાઈને આપજો.

તેમજ વલી મારે ભાઇ બરબેર દારવાલા (માપલા) ને નહિ ભુલવો જોઇએ “કોલેન ને ફેલી” જેવી આ રમુજી જોડીએ આ ખેલમાં કોમીકને વાસ્તે જીવ પટકી જે જે જહેમત ઉઠાવી છે તે વાસ્તે એ મારા બેઉ ખીરાદરો હું ખરા જીગરથી ઉપકાર માનું છું. એ બેઉ ખીરાદરો વગર હું ભુજ્યો પાપડખી ભાંગી શકતે નહિ. તેમજ મારા મીત્ર પીરોશાહ મીસ્ત્રી જેવા વેટરન એક્ટરની સામેલગીરીથી મને ઘણુંજ જોર મળ્યું છે. અને “United we stand” ના સીધ્ધાંત પ્રમાણે એ ભલા ભાઇઓના સહકારથીજ આજે હું તમો સનમુખ ઉભો રહી શક્યો છું જેને વાસ્તે તે કરીમો કારસાજના લાખો શુકર અદા કરે છું.

તેમજ મ્યુઝીકની આખતમાં મારો જનની દોસ્ત મી. ફરામરોઝ ધ. સરોફ મને મદદગાર થઇ પડ્યો છે. પારસી મ્યુઝીક ઇન્સ્ટીટ્યુટના આ આલેશ માલેકને મ્યુઝીકની આખતમાં વખાણવો એવો સોનાપર ઘોલ ચઢાવવા જેવું છે. ચટ ને પટ એક પછી એક ગાયણો જે એ ભાઇએ મને કોમપોઝ કરીને આપ્યાં તે વાસ્તે મેં તો મારા ખરા જીગરથી આફરીન પોકારી છે. ઇંગલીશ મ્યુઝીકથી આ વખતે હમો દુરજ રહ્યાં ને ખરી રાગદારી ચીજોનોજ તમો હયાં જમેલો જોશો. મારા ખીરાદર ફરામ શરોફને હું ખાત્રી આપું છું કે જે તકલીફ તેણે આ વખતે લીધી છે તેની હું ખરાં જીગરથી કદર કરું છું તેમજ ભવીષ્યમાં એ ભાઇની મદદથી કાંઇક વધુ કરી બતાવવાની મને હજી ઉમેદ છે.

પ૩ માં પાના પર રજુ થતા અંગ્રેજી ગાયણની બી તવારીખ છે. જાણીતા ડ્રામાટીસ્ટ મી. ચટોપાધ્યાય મને ગયે વરસે બરલીનમાં મળ્યા હતા ત્યાં તેવણને મોને ગુજરાતી તરજો પર અંગ્રેજી બોલો સાથના ગાયનો મેં સાંભળ્યા હતા તેમજ મારી સાથે થોડા હું લાગ્યો પણ હતો પણ કમનસીમે તે પેકેટ મારાથી કેટલે જોરવમે મુકાઇ ગયું હતું પણ ગઇ કદીમ પપેટીને દીવસે મારું અચાનક પુને જવાહું થતાં મેં મારી ખુશાલી વચ્ચે મારા મીત્ર મી. ફીરોઝ ફરામજીના મોને સાંભળ્યું કે મી. ચટોપાધ્યાય તો પુનામાં આવેલા છે ને કેટલાક આવા ગાયણો તેવણને પણ આપેલા છે. તેમાંથી મેં આય એક મોકાસરનું ગાયણ રજુ કર્યું છે. અને મને આશા છે કે તમો મહેરબાનોને એ કીસમની વેરાયટી જરૂર પસંદ પડશે.

આય ખેલનો દીવાલો મહારા મહેરબાન મીત્ર ડા. જહાંગીર વાડયાએ લખી મને માન આપ્યું છે. ડા. જહાંગીર જેવા એક પકકા ડ્રામાટીસ્ટને

હું માનતી નજરથી જોઉં છું અને એ સમજદાર ભાઈની ચાલુ દીલસોજ તથા ઉલટ હમો એમેચ્યુઅર ભાઈઓને આગલ વધવામાં ઘણીજ મદદકરતા થઈ પડે છે. એ ભાઈએ મને આગલ પાડવામાં ઘણોજ દીલસોજલયો ભાગ ભજવ્યો છે જે વાસ્તે એ મારા શીખેલા મીત્રનો જેટલો આભાર માનું તેટલો થોડો છે. એ ભાઈએ આ નાટક વાંચ્યા પછી મને જે જે સલાહ આપી છે તે ખચીત મને ઘણી કીમતી માલમ પડી છે તેમજ ભવિષ્યને વાસ્તે જે એ મારા મહેરમાન રચીકનો છાયો મારે માથે હશે તો—ઇન્શાન અલ્લાહ—કંઈક નવોજ રંગ જમાવી બતાવીશું, પછી તો કાલુ જાણે, વીધીમાં શું બી લખાયું હોય.

ભાઈ જહાંગીર લખે છે કે આ ખેલમાં હીરો ને હીરોઇન બેઉને ગાયણો આપવામાં નથી આવ્યા એ અફસોસની વાત છે. હું ૩૦ જહાંગીરને પુછસ કે એક ભાઈ જે પાટ ઘણો સરસ કરતો હોય પણ ગાયણ મુદલ ગાઇજ નહિ શકતો હોય તો શું તેને ગાયણો આપીને તેની કેરેક્ટરને નબલી બનાવી લોકોમાં હશી કરાવવી? તેના કરતાં મારા મત મુજબ જેવો નહિ ગાઇ શકતા હોય તેવોને ગાયણો આપવાથી બાજ રહેવું એ વધારે સારું છે. આ મારું પ્રમાણીક મત છે, પછી તો જેવા જેના વિચાર.

બીજી ભાઈ જહાંગીર એમેચ્યુઅરોને વાસ્તે બળાપો કરેછ કે એ લોકો જુદા જુદા મંડલોમાં વહેંચાઇને એનરજી બરબાદ કરેછ. મારે આ બાબત ઉપર લખવાનું ને બોલવાનું તો ઘણુંજ છે પણ દલગીરી સાથે આ બાબત દાલને કાજ છોડી દેવી પડેછ. કારણ કે એક એવી સાબુત લગામ મારા ગલામાં પરોવાયલી છે કે મારે હાથ ખાંચવોજ પડેછ. કદાચ એ વડીલ ભાઈ ખરા પણ હોય; છોડો એ વાત. ગંધેડાને દીકાં મારવાથી કાંઈ તેઓ સુધરતા નથી.

મારે આ તકે એક ખાસ ઉપકાર માનવાનો છે ને તે ધી ઓરાસ્ટ્રીયન કલબના માલેક મી० રસ્તમજી વેલાતીનો છે. જે કાલજી ને ઊલટથી એ ભાઈએ હમારું કામ પાર પાડવામાં મદદ આપી છે તેમજ કાંઈપણ હાંસલ વગર પોતાની ધી ઓરાસ્ટ્રીયન કલબનો રૂમ રીહયરસલ કરવા હમને સ્વાધીન કાઢ્યા છે તેને વાસ્તે મારી પાસે ઉપકારના પુરતા શબ્દો નથી. મને ઉમેદ છે કે એ ભાઈએ આ વખતે જેવી ઉલટ લીધી છે તેવી ચાલુ રાખી ભવિષ્યમાં એમેચ્યુઅરોને મદદકરતા થઈ પડશે.

તેમજ ધી ધમપીરીયલ સીનેમાના માલેક શેઠ મલમદઅલી દાઉદભાઈ રંગવાલાને મારે વીસરવા નહીં જોઈએ. હમેને સ્ટેજ રીહયરસલને વાસ્તે એકે બોલે પોતાની થીએટર હમેને આપી છે જેને વાસ્તે એ લલા શેઠના હમે ઘણાજ આભારી છીએ.

મેં નાટક તો લખ્યો મારા ખીરાદરોએ રીહયરસલ તો કીધાં પણ હમેને આવા નવરોજ પપેતી જેવા દીવસો પર થીએટર મલવાના કાંઈ પણ ચાન્સ નહીં હતા તેવા વખતમાં મારા ત્રણ રશીકા મારી મદદે અચાનક આવીને ઉભા ને તેઓ ધી માદન થીએટરઝ લીમીટેડવાલા મેસર્સ દીનશાહ ધરાની (આર્ટીસ્ટ) રતનશાહ સીનોર (ડાયરેક્ટર) તથા મેરવાનજી રવાલા (મેનેજર) છે. આ ત્રણે શેઠીયાઓનો ઉપકાર હું કેમ માનું? જાણે આ કામ એઓનું પોતાનું હોય તેવી દીલસોજીથી મને આદન થડીએ મદદનો હાથ આપી મને ઉભો કીધો છે તેને વાસ્તે એ ત્રણે સાહેબોનો હું જીંદગી પર્યંતનો ઉપકારી થયો છું. ખોદા એ ત્રણે લલા ભાઈઓનું ભલું કરે ! આમીન.

આ નાટક સ્ટેજ કરવામાં મને ઘણાક ધંધાદારી શેઠીયાઓએ મદદ કીધી છે. જેવાકે મેસર્સ કાપડીઆ ખ્લાઉઝ એમ્પોરીયમ, મેસર્સ શેરેટન કું., મી. જાંઘગીર ધરાની, મી. કેખશર ન. રખાડી, મેસર્સ દેશાઈ એન્ડ કું., ડી. પી. હોરમસજી ફેટોગ્રાફર, ધી એક્સલસીયર પ્રોસેસ વર્ક્સ વગેરે સાહેબોએ પોતાની હુન્નરમંદીના નમુનાથી મને નવાજ્યો છે તે સરવે સાહેબોનો હું સામટો ઉપકાર જાહેર કરું છું.

મારા મીત્ર મીં ગમનલાલ પંડ્યા, આગલા માણેક પ્રીન્ટીંગ પ્રેસના માલેકે, મારી આ ચોપડી ધી ગુજર ગૌરવ પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં છપાવવાના કામમાં ઘણીજ તકલીફ લઈને મને ઉપકારી કર્યો છે તેમજ આ છાપખાનાના મેનેજર મીં પરસોતમદાસ શુક્લએ મને દરેક રીતની સગવડ આપી મારી મરજી મુજબનું કામ કરીને મને સંતોષ્યો છે તે વાસ્તે એ ભાઈનો પણ હું ઉપકારી થયો છું.

અને છેવટે, મારા એમેચ્યુઅર ખેરાદરોને હું કેમ ભૂલી શકું? ભાઈ પીરોજશાહ મીસ્ત્રી, ફરામ બાટલીવાલા, અદી દાજી, ફરામ શેઠના, સોહોલ ડોક્ટર વગેરે જાણીતા એમેચ્યુઅરોએ મારા આ સહાસમાં પોતાનો હીરસો જેવા હસ્તે મ્હોને મને આ વખતે આપ્યો છે તેવોજ હીરસો મને ચાલુ

(૧૬)

મલસે તો ખોદાના હોકમથી એમેચુઅરોના નામ સાથ વલગેલી સુગ દુર કરાવવાની જે જહેમત હું ઉઠાવી રહ્યો છું તેમાં મને ધારવા કરતાં જલદી ફત્તેહ મલવાની ખાત્રી છે. પછી તો જેવી તે સાહેબની મરજી.

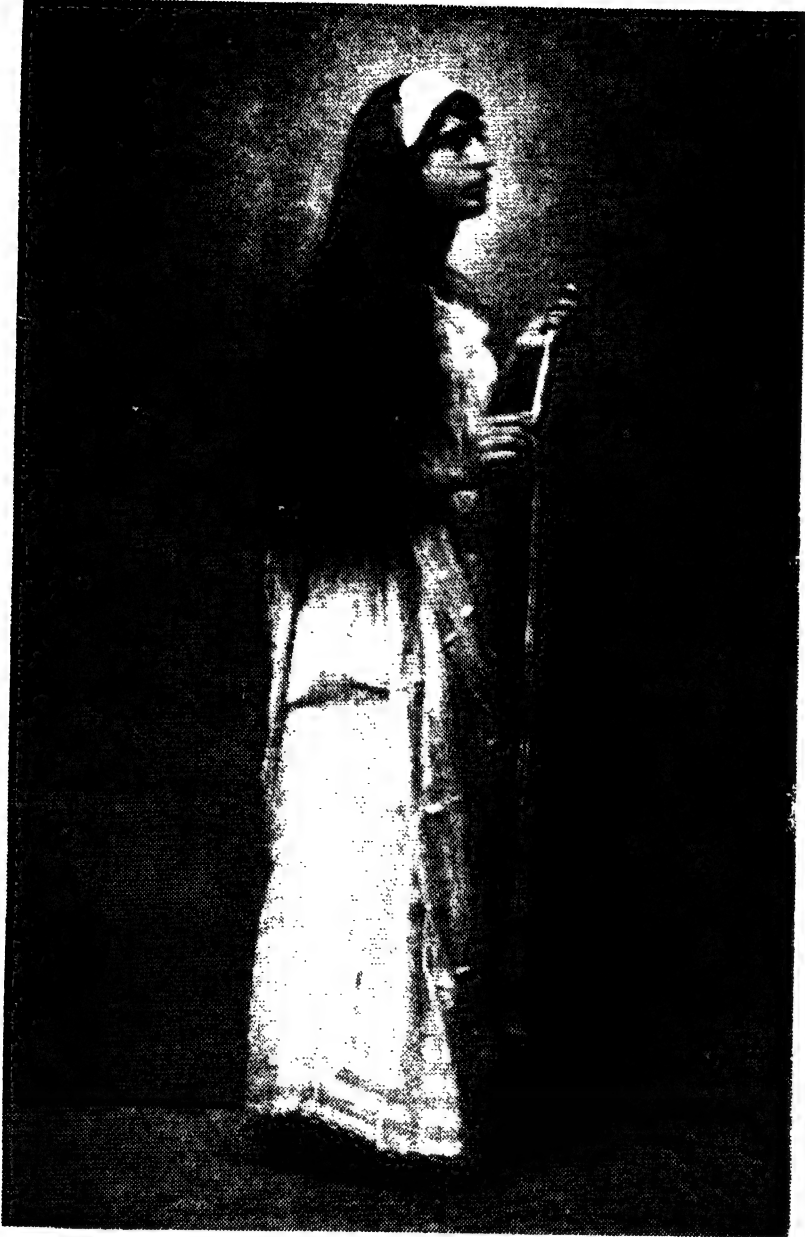
છેવટે મહેરબાનો, લંબાણ થવાથી તમારી દરગુજર ચાહું છું, અને તે પાક પરવરદેગાર પાસે બે હાથ જોડીને એટલીજ દુવા ગુજારું છ કે એ મહાનામી બાપ આય બેસ્તું સાલ મારી વહાલી પારસી કોમને મુબારક કર, અને કોમમાંથી બેકારી ને હાડમારી નાબુદ કરી પારસી કોમની કીર્તિનો ઝુંડો સદા ફરકતો રાખજે. આમીન.

મુંબઈ,
તા. ૨૯ મી ઓગસ્ટ ૧૯૨૯.

દુબ્બાગા રોડ

ફરમાન ન. જલમોરા

દીનુ ખરાસ

Photo : D. P. Hormusji.

“નીરાધાર”

અંક ૧ લો.

સીન પહેલો.

(દીનાનો ઓરડો-દીના સીવતી બેઠેલી છે.)

દીના:—

ગાયન.

(રાગણી પ્રભાત, તાલ દાદરો, માત્રા ૬)

દાદાર સુનો અરજ મારી
નારી આ દુખ્યારી
‘રહેમ’ કરો કીરતારી
ગજબથી ઉગારી—

અંતરે

કરમની શું ગત ન્યારી
ગરીબીનો જખમ કારી
તવંગરીનો દૌર ભારી
વફા પર જફા ગુજારી—

પરવરદેગાર, સાત વાગા. આખી રાત સીવતાં સીવતાં હાથમાં આંકરાખી આવેછ. આય જલાઉસની સીલાઇખી લાવસ તોખી લાડાંના પૈસા નીકલસે નહી ને મુવો દેવેનામ દેવ વરી સવારના પહોરમાં આવીને ઉભો રહેશે તો તેને શું જવાબ આપસ. ઓ ખોદા મુજ ગરીબ તરફ જો, મારા એવા તે શું પાપો હોસે કે આય દુન્યામાં તેં મને એખલી અટુલી નીરાધાર નાખીછ.

કયા પાપોની સગ્ન ફરમાવીછ કે આજે યનીછ નીરાધાર,
એકલી અકુલી દુન્યામાં રાખ્યો નહી કાંઈનો આધાર.
નથી સગા રનેહી કે કાઈ કુટુંબ પરીવાર,
જો હોય કાંઈ તો તે એખલો તુજ છે મારો પરવરદેગાર.

(બારણું ઠોકાય છે-નાદર દાર્બેલ થાય છે)

નાદર:—સાહેબજી આઈસાહેબ, (દીનાનો જવાબ નહી મલવાથી) કેમજી,
મકુજે આજે સવારના પહોરમાં કાઈ ખાધે આયુંછ? શું છે?

દીના:—નાદરશાહભાઈ, હું દલગીર છેવું કે વાયદા પ્રમાણે આજે હું
તમોને ભાડું આપી શકતી નથી. થોડા દીવસ વધુ થોભી જસો તો
મોટી મહેરઆની.

નાદર:—થોડા દીવસ થોભું? દીનઆઈ, છ મહીના થયા તમારે મોનેથી
આય બોલો સાંભલતાં સાંભલતાં મારા કાનખી પાટી ગીયાછ. નહી,
હવે વધારે થોભવાની મારી શકતી નથી. (ધીમેથી આગળ જઈને)
દીના, કાંય લાથે કરીને તું દુઃખી થાયછ? જો મારી આગલી
માંગણી પર પાછો વીચાર કર. તુંને આય કંગાલ્યતમાંથી બહાર
કહાડસ. તુંને મારા અંદેરીના એકાંત બંગલામાં રાખસ, તું માગસં
તેવી સાહેબી કરી શકશે ફક્ત એકજ તારી હા-

દીના:—બસ કરો, નાદરશાહ. તમારા જેવા પરણેલા માણસે મારા જેવી
એક કુંવારીકા આગલ આવી દલગી માગણી કરતાં શરમાવું
જોઈએ. ભલે હું તમારી કરજદાર હોવસ પણ તેથી એમ નથી
હરતું કે તમો મને જેમ ગમે તેવી રીતે અપમાન કરી શકો.

નાદર:—દીના, દીના, એમાં અપમાન શું છે. હું તુંને દરેક
સુખમાં રાખસ-

દીના:—આગ લગારો એવા તમારા સુખને. શું હું ગરીબ છેવું તેથી
મારી આત્મરખી નથી?

ભલે રહીને ગરીબીમાં નહી હું પાપ કરનારી
રહેવસ આત્મ ઇજ્જતથી કરી અસમતની પાસઆની
ગરીબ છેવું, ગરીબ રહેવસ, ગરીબીમાં શરમ છે શું
ગરીબ છેવું હું પણ લાલચોને ઠોકરે મારનારી

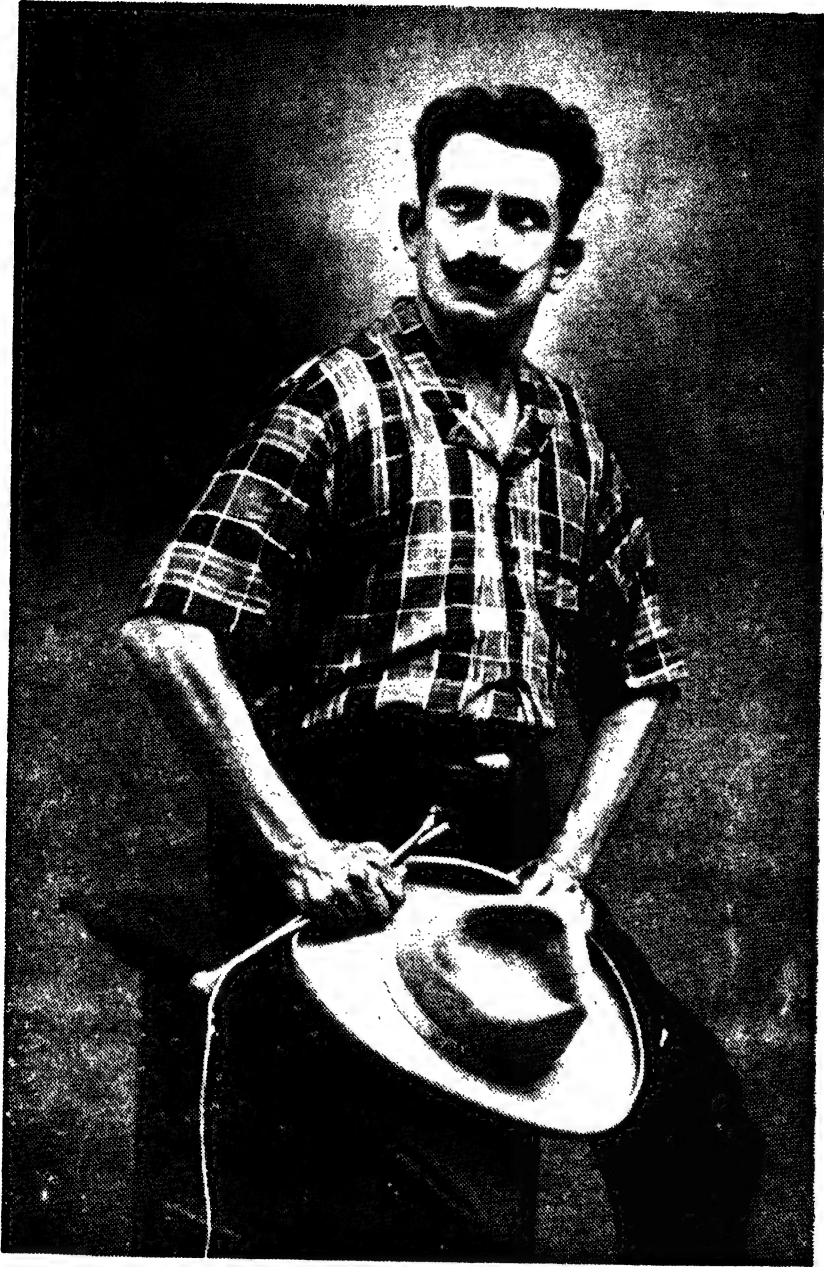

Photo:
D. P. Hormusji.

નાદીર ખેલ.

FOR LOVERS OF GARDEN.
DIANA FARM
AND
NURSERIES.

KUNTA-POST VAPI.
DAMAN ROAD. (B. B. & C. I Ry.)

The only Best Garden in Gujrat awarded
First Prizes for Largest Mangoes and
Chicoo Fruits.

Visit of the Farm cordinally invited.

Only place to obtain Genuine trees and Grafts
of all kinds of Fruits & Flowers.

Imported plants of Caladiums-Crotens Lillies
of Various Colours.

Cut Flowers include Roses and Dahlias rarely
seen in Bombay.

CORRESPOND WITH MANAGER
AT THE ABOVE ADDRESS.

તમારું મહેલ મહેલાતો હમેશના નહીં તકલીફ પાડી છે,
મારી ઝુંપડી નાની મને સૌથી વહાલી છે.

નાદર:—નાદાન છે. દીના, તું હજી ઘણી નાદાન છે. આય દુન્યામાં સૌથી
બળવાન પૈસો છે.

ન તલવારથી થશે જે કામ—પૈસાથી થઈ જાય,
ભાઈ બહેન ને સ્નેહી—પૈસાથી અંકાય.
દોંગી ને ધુતારા સૌ—પૈસાથી વખણાય,
કયું હોય અરે જો ખુન—પૈસાથી ધંકાય.
સૌનું મુલ છે પૈસો—સૌ પૈસે દોરવાય,
ફરેસતા પણ નીચે આવે—જો તેને પૈસો દેખાય.

દીના:—ભુલ કરોજ, નાદરશાહ ભુલ કરોજ. સૌ પાપનું મુળ એ પૈસો
છે; દુન્યામાં કાંઈખી ધોર અત્યાચારનું મુળ જોશો તો એ પાપી
પૈસો છે.

લુટારા લુટ ચલાવેજ—એ પૈસાને ખાતર,
નીરદોશોના લોહી રેડાયજ—એ પૈસાને ખાતર.
દુન્યામાં કાંઈક કાળાં ઘોળા ચાલેજ—એ પૈસાને ખાતર,
મોટાઓને નીચું જોવું પડેજ—એ પૈસાને ખાતર.
તેના નીચ પૈસાપર કદી હું થુકું બી નહીં,
એવી નીચ ઇસ્લત પર પગલું હું મુકુંબી નહીં.

નાદર:—એજ પૈસાની યરકતથી આજે આંખો મારી ઉઘી રહીજ,
એજ પૈસાને ખાતર આજે તું તવલતી રહીજ.

દીના:—બલે તવલતી રહીજ પણ ટેક મારો જશે નહીં,
રસી આખી યરસે પણ વલ એક જશે નહીં.

નાદર: - એ તારો ટેક ક્યાં સુધી ટકશે ?

દીના:—જ્યાં સુધી આય દેહમાં જીવ છે ત્યાં સુધી.

નાદર:—હાં, હાં, એટલી બધી ખુમારી છે.

દીના:—હા, તુજ જેવા હવસી બલે અંતરથી કાંઈ ચલાય,
પણ સહાય કરે જો ખોદા વાળ ન વાંકો થાય.

નાદીર:—ખુદા? ખુદા તુને મદદ કરશે. ક્યાંથી? આસમાન પરથી?
એવકુક, પેટને ખાતર ધરમશુરઓએ કરેલા એવા એવકુક લખા-
ણોથી તારા જેવા નાદાનો ભોલવાઇ જાય છે. જે તેઓમાં કે તારામાં
શક્તિ હોય તો બતાવ, બતાવ મને કે ક્યાં તારો ખોદા છે.

દીના:— ખુદા દરેક જીવમાં ને દરેક ચીજમાં છે,
ખુદા હરેક ઠેકાણે મોબુદ છે,
તારી આંખો પરથી ખુદીનો પરદો ઉઠાવ,
પછી જ્યાં જ્નેશેત્યાં ખોદા ખોદાજ છે.

નાદીર:—એવા નજરે નહી દેખાતા ખોદા કરતાં આપુને દેખતી આંખે
દેખાતો સ્વાર્થ વધારે સારો છે.

ભલે થોડા એવકુકોની નજરે ખુરં દેખાતું હોય,
પણ જે સવાર્થ સંધાતો હોય તો બીજી પરવાહ નથી.
ખીસા ભરં મારા ભલે એમમાની થતી હોય,
સ્વાર્થ મુજને વહાલો છે, દોંગી એવા ધરમની દરકાર નથી.

દીના:—એશક,
જ્યાં સુધી પડશે નહી આફત ત્યાં સુધી ખોદાની હસ્તીનું
ભાન થશે નહી.
તેની ગેબી લાકડી કરશે નહી અવાજ ત્યાં સુધી તેને
પીછાનસે નહી.

તાંબાના તાપથી હમણાં તુને નહિ ખોદા દેખાશે,
પણ આવતાંજ આફત પહેલાં “ઓ ખોદા” બોલાશે.
જોઈશું, જોઈશું.

નાદીર:—પડશે આફત ત્યારે ખોદા ભલે યાદ આવે,
વખત છે હમણાં તેટલા દાવ મારા ફાવે,
મુરખ છે માનવી જે દાવ જતો મુકે,
મુખ આગલ હોય ઠાલી ને ન કાળ્યો ભરે,
પાપ કે સવામના ધખારાની મને પરવાહ નથી,
ફાયદો હમણાં હોય તો પછી અંજામની દરકાર નથી.

દીના:—ભલે નાદીરશાહ ભલે,

“**H**ealth means far more than Financial Wealth—Riches cannot buy health. The World’s Richest man is poor if he is minus health:—” Says Macfadden.—The World’s Greatest Authority on Health.

MADON’S Health Culture Depot.

NATURE
CURE
ADVICE

HEALTH
LENDING
AND
READING
LIBRARY.

Sole Agent in India & Burma for:—

Macfadden’s Books on Physical Culture

DR. TYRRELL’S

J. B. L CASCADE

THE WORLD’S GREATEST DRUGLESS REMEDY

FOR ALL DISEASES

Constipation in Particular.

WALTER. F. WARE CO’S

MIZPAH

JOCK SUPPORTER & FAT REDUCER.

“HEALTH HOME”

SANTA CRUZ, INDIA.

રૂસ્તમ ખરેઘાટ

Photo: D. P. Hormusji.

તમારા વીચારો ને ખ્યાલો મારાથી જુદા છે,
સ્વાર્થ તમને વહાલો મને વહાલો ખુદા છે.
તેનેજ પુજી હંમેશ તેનેજ પગલે ચાલસ હું,
તમારા જેવા નાસ્તીકના પૈસા પર ન થુકસ હું.
જરથોસ્તી કામની ખેટી છું તેને નહિ કલંક લગારસ,
એક સાચી જરથોસ્તી છોકરી તરીકે નામ માર દીપાવસ.

નાદીર:—ભલે ધરમી રહી ભવિષ્યમાં તાર નામ દીપાવજે પણ હમણા
બાજી મારા હાથમાં છે. જો સીધી રીતે નહિ સમજશે તો જોર
જબરીથી આજે મારી ઉમેદ પુરી પાડસ. જોવુંછ કે એક
બલવાન હાથમાંથી એક કમજોર પંખેર કેમ ઉડી જાય છે.

(તેણીને પકડે છે)

દીના:—ઓ ખોદા.

નાદીર:—ખોલાવ, ખોલાવ તારા ખોદાને, કમજોર પંખેરા.

હોય શક્તિ તેની તો ભલે નીચે આવે,
ને ભલે તુને મારા હાથમાંથી બચાવે.

(હુમલો કરતાં) મહીનાઓની ઉમેદ આજે ફૂલીભૂત થાય છે,
તરસેલા હોથો આજે બીજાય છે.

(રસ્તમ ને બદલો ધસી આવે છે)

રસ્તમ:—બખરદાર, નીચ ગુલામ, એક કમજોર છોકરી પર આય સીતમ !
હીચકારા બાયલા જો તારામાં શક્તિ હોય તો આવીજ ને એક
મદનો મુકાબલો કર.

બદલો:—(બાજુએ) બાપરે શેઠ, જરા દુરથી વાત કરજો હં ! એના ખુની
જેવા દોળા જોયા કે ? અરે ખેઢા કાંહના કાંહ અહીં આવી લાગા.

નાદીર:—ખેવકુદ નાદાન, એક પારકાના મકાનમાં કોણની રજાથી
ધુસી આયોછ ?

રસ્તમ:—રજા ? એક ઓરતની અસમતના બચાવને માટે રજા ?

નાદીર:—ઓરત, ઓરત કોણ ? એ મારી પરજોતર છે.

રસ્તમ:—હં !

દીના:—જુકું હડહડતું જુકું. એનું કાંઈ માનતાં ના.

રૂસ્તમ:—ચાલી જા, ચાલી જા હૈયાથી. જો ફરીથી આય છોકરીને વારતે જરાકથી વાંકું ખોલ્યોછ તો ખોદા સાહેદ છે, હું મારો ગુસ્સો તામોશ કરી શકસ નહી.

બદલો:—(બાબુએ) એમજ, એમજ, જરા દમદાતીથીજ વાત કરજો પણ જરા દુર ઉભા રહેજો હં.

નાદીર:—ઠીક છે. હમણા તો હું જાવુંછ, પણ કાણુની સાથે તુને કામ પડ્યુંછ તેની તુને ખબર નથી.

(ચાલી જાય છે)

બદલો:—અરે સાતી ખબર નથી. ગપસપમાં અવારનવાર તારી સખી તો હમે જોઈએછ. હાઇ એવ યુ બાટલીકા બુચ.

દીના:—જી માફ કરજોજી. આજે મુજ ગરીબને ખાતર તમોને તકરારમાં ઉતરવું પડ્યું; નેજી હવે ક્યાં ખોટી થશે તો તમારા હકમાં બુર ખનસે.

રૂસ્તમ:—અરે, એટલે પણ એ છે કાણુ?

દીના:—જી આય મકાનનો ઘેરવાલો છે. ને મારી ગરીબીનો લાલ લઇને મને હમેશ સતાવા આવેછ.

રૂસ્તમ:—બદમાસ, હીચકારો તારા જેવા કોમલ બચ્ચાને એ સતાવેચ, પણ ખોદા સાહેદ છે કે હું એને બરાબર પુગો પડસ.

બદલો:—નો સર, એમાં આપર કામ નહિ. બદમાસો સાથે બદમાશ થવું એ તમારા જેવા ભવિષ્યના બેરોનેટને નહિ શોભે.

દીના:—ભવિષ્યના બેરોનેટ.....જી.....તમે.....

રૂસ્તમ:—હં હં હં છે તે જોતી બદમા જરા બહાર દરવાજાની આગળ ઉભો રહે ને પેલો બદમાશ પાછો આવે તો મને ચેતાવજો.

બદલો:—(બાબુએ) લેવ, આપુને તો જાણે જોરીમાં હીચખાતું બચ્ચું સમજેછ. ચાલો બા, કાંઈ નહિ. કવાબમાં હાડકાની શી ગરજ છે.

રૂસ્તમ:—હાજી હું સર સોરાબજી ખરેખરનો બેટો થાવું ને માફ નામ રૂસ્તમ છે. પણ જી તમારું નામ?

દીના:—જી મારું નામ દીના ખરાસ છે.

રૂસ્તમ:—(બાબુએ) દીના, દીના, કેવું મીઠું નામ છે. (દીનાને) ને શું તમારા માયઆવા નથી.

દીના:—નહિજી.

રૂસ્તમ:—સગાવહાલા;

દીના:—નહિજી.

રૂસ્તમ:—દોસ્ત આસનાવ?

દીના:—કમનસીબે કોઈજ નહિ.

રૂસ્તમ:—મારી ગરીબ છે કરી, કાંઈ નહી હીંમત રાખ આજથી હું તારો દોસ્ત છેવું.

બદલો:—(બાબુએ) ચાલો લંગર લાગુ.

રૂસ્તમ:—આજે તો હું જીવુંજી પણ કાલે પાછો આવસ, તારે વાસ્તે કાંઈ બીજોજ અંદોજસ્ત કરસ: તેટલાં મારો બદલો બપોરે ને સાંજે તારી ખખર લઈ જયા કરશે.

બદલો:—(બાબુએ) ચાલો આપરી પનોતી બેઠી; હવે પોસ્ટમેનનું કામ બી મારેજ કરવું પડશે.

રૂસ્તમ:—ત્યારે હાલ તો સાહેબજી. સમાલીને રહેજે.

દીના:—સાહેબજી.

(રૂસ્તમ જવા કરેજી, બદલો સામે થાય છે)

રૂસ્તમ:—વરી કાંઈ મરેજી !

બદલો:—સાહેબ તમને જરાકબી એડીક્ટ આવડતી નથી, એક બાનુને સાહેબજી ક્યાં વગર તેણીના મકાનમાંથી ચાલી જવું તે મારા જેવા ગૃહસ્થને શોભે ? (દીનાને) બાઈજી ટા—ટા

દીના:—સાહેબજી (બેઠી જાય છે.)

દીના:—ઓ ખોદા, તું નીરોધોપાને કેમ બચાવેજી તે આજે શીખી. ઓ પાક પરવરદેગાર, તારી જનાબમાં મારું મસ્તક નમાવી એટલીજ દુવા માંગુજી કે:—

ન ધન ન માલ ન મીલકત અપશજે,
 ન આ દુન્યાનું તકલીદી સુખ અપશજે.
 પણ અપશજે મુજને નીતીનું જ્ઞાન,
 કરજે મુજને મુજ ફરજનું ભાન.
 નાદાન છું કમજોર છું મને કોઇનો આધાર નથી,
 ચરણમાં તારે પડું બીજા કોઇની દરકાર નથી.

અંક પહેલો—સીન બીજો.

(ખટલાનું ઘેર—ખટલો ગાયણ ગાતો આવે છે.)

ગાયણ.

(રાગણી કાશી—તાલ લાવણી—માત્રા ૮.)

ખટલો:—લાગારે કાંહ ભોગ મારા જૈરીના પડે મારા,
 ખાદીના કરે બકારા, મનના ખાલી ધખારા—
 અંતરો.

ચરખાના તો કુંકે બાંકા, કાતરયાના વાંધા,
 સમજી પાકા કાન મારા, વીદ્યાલ્યાના ઇશારા—
 દારૂના ગેરફાયદા મોટા, પાડે ઘાંટા ખોટા,
 ધીચે બંદા કરી અખારા, જોવડાના ધીચારા.—

મારા કાંહ ભોગ લાગ્યા કે મારી હાથની ધરતી અચ્છને એક
 દહાડો મારવાડી મહા વીદ્યાલયમાં ભાષણ સમજવા મોકલી. જે
 દહાડયી ભાષણ સમજીને આવીછ તે દહાડયી બસ રાંધણીના બધા
 પાતલા એકઠા કરીને, તે પર ઉભી રહીને, મારી સામે પગ ઠોકી,
 દાત્યા પીસી ભાષણ કરી કહેછ કે, “અરશેદજી, રેંતીયો કાંતો,
 રેંતીયો કાંતો, પરદેશી કાપડ બારી નાખીને ખાદી પહેરો,” હું
 હા મા હા મેલવી આજે કરશ, કાલે પહેરશ, એમ કરી સાંત

અટલો

Photo : D. P. Hormusji.

બગીચાના શોખીના માટે દાએના ફારમ અને નરસરીસ.

કુનતા—પોસ્ટ વાપી—દમનરોડ

(બી. બી. સી. આઈ)

ઉપલો બગીચો આખા ગુજરાતમાં સૌથી
વખણાયેલો છે.

દરેક જાતનાં ફલ—પુલની તદ્દન ખાતરી વાલી કલમો
તથા ઝાડો મળવાનું એકજ ઠેકાણું.

હુમારો બગીચો જોવાની દરેક શોખીનોને અરજ
કરવામાં આવે છે.

ઘણાંજ ફરમાસુ ફલ સાથના ઝાડો જોઈ ખાતરી
કરી ખરીદી કરજો.

સરખવસરે ભેટ મોકલવા માટે જાત જાતનાં ફુલો તથા
ફુટ ચોરડરથી મોકલવામાં આવે છે.

ઘણાંજ મોટાં ચીકુ તથા આંખાની કલમો માટે પહેલે
નંબરનાં ઇનામો મળેલાં છે જેની કલમો જાતે
જોઈ ખરીદજો.

વેલાતી કુરોતનસ, ફેનગ્રી કેલેડીયમસ, દળલ મોગરા,
દરેક રંગની લીલી તથા કવચીત મલતા દેલીઆના
કાંદા, ખાસ વેલાયતથી મંગાવેલા પુલ સાથના
કુદા વેચાતાં મલશે.

ઉપલે સરનામે મેનેજરને લખવું.

પાકુછ, નહીં તો મને બીક લાગેછ કે શ્રીમતી બચુબેનની આગરી જરૂર ખીસી જવાની.

અજન્મ થવા જેવી વાત તો એ છે કે રાતના ઘોલ્યા પર બી રેંતીઓ લઇને સુઇ મરેછ. ને અરધી રાતના ગરરર ગરરર, રેંતીઓ ફેરવીને સુવાખી દેતી નથી. કાંઇ બંધોબસ્ત કરવો પડશે. ને મને લાગેછ કે મેડલાઉસનો અરચ વધશે.—અધુરામાં પુરૂ મને ડોક્ટરે ખાધેલું જરૂર નહીં થવાને લીધે, બોંહસથી ફરમાવ્યુંછ, કે અર-શેદછ જરૂર જરૂર રાતના દાર લેજો. ને એ તો પીવા દેતી નથી તેથી મને ન છુટકે દારની બાટલી તકીયાના ગલેપમાં રાખવી પડેછ એના માથા આગલ રાતના રેંતીઓ હોથછ ત્યારે મારા માથા આગલ દારની બાટલી હોયછ. એ રાતના ઉઠીને રેંતીઓ કાંતેછ, ને હું રાતના ઉઠીને દાર પીવુંછ.—બીજી કાંઇ વખત જીલમાં મારાથી ખાલી બચુબાઈ કરીને બોલી જવાયછ, તો રેંતીઓ લઇને મારવા આવેછ અને “શ્રીમતી બચુબાઈ શ્રીમતી બચુબાઈ.” એમ એક હજાર વખત કાગળ પેનસીલ આપીને રાતના ઇમપોઝીસન લખાવે છે. હવે કરું કેમ? આય પાણીએ કંઈ વાલ ચરે નહીં.

શું કરું, શું બોલું કાંઈ સમજ પડતી નથી,

હઝારવાર સમજવ્યું પણ મુગી મરતી નથી.

બધા ડોક્ટરો બોલાવ્યા, બાકી ડોક્ટર સહીયાર છે,

મટલો:—(દાખલ થતા)

વધુ મદદ જોઈતી હોય તો આય મટલો તૈયાર છે.

ખટલો:—તું મુવો મદદનો કરતો, તે દલાડે મેં કહ્યું કે મટલા જરા મારા ઘેરમાં ચોરની જીમ છે તે બામજી લઇને મારી સાથ એક રાત નહીં રહે? તે કહેજો મને હાટ્ડીઝીઝ છે, નહિ તો જરૂર રહેતે.

મટલો:—ખરી વાત છે. પણ હવે તો ખોવેલને ત્યાંથી નવું હાટ્ મુકાવ્યુંછ તે જરૂર મદદ કરશ, શું છે? બોલ જોઉં?

ખટલો:—આય રેંતીઆ વાલીનું કાંઈ કરની; જીવવા જપવા દેતી નથી.

મટલો:—કાણુ? તારી બેરીને વાસ્તે કહેછ?

ખટલો:—હા.

મટલો:—પહેલાં પેલો ગલેપમાં સંતાડીઓછ તે કલાડ કે મને જરા હુશી-આરી આવે ને પછી આગલ શું કરવું તે હું તુંને સમજાવું.

ખટલો:—હવે ગલેપમાં દારૂ નથી સંતાડતો.

મટલો:—કાંય ?

ખટલો:—તે દહાડે મારાવાલી મારાં ઘોડ્યાના માંકડ મારવા ગઈ તે ગલેપ ઉપસેલો જોઈ ચેતી ગઈ તે ઘેરમાં મોટું ગોળ્યાઈ થઈ ગયું તેથી હવે ચોર ખીસામાં લઈને ફરેછ.

મટલો:—તેં એમ કાંય નહી કહ્યું કે માકરયું હતું.

ખટલો:—તાર કાતરયું નથી. પી, પી. { ખીસામાંથી ખાટલી કહાડી ખેડી જણ પીએ છે તેટલા શ્રીમતી નો સાદ આવે છે.

શ્રીમતી:—

શરૂઆત.

દેશનું કલ્યાણ કરવા—ખાદી પહેરે નરનાર,
ગરીબી બધી તક્લી જશે—માનો રેંતીઆનો આભાર.

ખટલો:—મટલા બોલાવે તો શ્રીમતી કરીને બોલાવજે નહી તો કાંઈ છુટું મારશે.

મટલો:—શું, શું બોલું?

ખટલો:—શ્રીમતી બચુબેન.

મટલો:—મોને કરતાં આઠ દહાડા આગશે.

(શ્રીમતી દાખલ થાય છે)

શ્રીમતી:—આવો, આવો, મધારો મટલાજી કેમ ઘણે દહાડે ઘેરમાં આયા વાર તમે ખેડી જણા શું વીચાર કરતા હતા !

મટલો:—કાંઈ નહીરે, જરા જાણના પીઠાપર પીકેટીંગ કેમ કરવી ને દારૂ પીતા માણસોને કમ્પેન્સર કેમ અટકાવવા તેનો વીચાર કરતા હતા.

(ખટલો ખીસામાં ખાટલી છુપાવીને મુકવા જાય છે જે અકસમાતીક પડી જાયછ.)

શ્રીમતી:—જણોજી ઉમદા વીચાર ! જે તમારા જેવા દેશલક્ષ્મી દેશ માટે આગળ પડતો લાજ લજવે તો મારી ખાત્રી છે કે દુકં સમયમાં આપણા ગરીબ દેશને જરૂર સ્વરાજ મલસે. પણ ખતલાજી તમે કહેલું કે હવેથી ખાદીના કપડા પહેડસ તે કાંઈ છે !

ખટલો:—અરે શું કહેવું ? મટલાજીને પુછેની (મટલાને) મટલા હા કહેની.

મટલો:—હાજી; હાજી.

ખટલો:—તે દહાડે અમે કાલ્યાદેવીની દુકાન પર ખાદી લેવા ગયા તે ખાદી વેચવાવાલોજ ચાંદના સીલ્કના ડગલો પહેરીને બેઠેલો તે હાંમો લોકાને કમકમાત છુટો તે ચાલી આયા.

શ્રીમતી:—એમ બનેજ નહિ. એ તો બારીક ખાદીની વનાત તે ચાંદના સીલ્ક જેવી તમો લોકાને લાગી હોસે.

મટલો:—બચુબાઈ

ખટલો:—શ્રીમતી બોલ.

મટલો:—શ્રીમતી બચુબાઈ, ખટલાજીનો વાંક છે. એવનને મેં કહ્યું કે ચસમો પહેરીને જોવ એ ખાદી છે. તો કહેજે એતો ચાંદના સીલ્ક છે. ચશમો પહેરવાની એવણ બહુ આલસાઈ કરેછ.

શ્રીમતી:—ખટલાજી, દેશના કામમાંથી આવી આલસાઈ ! વાઈ જોવ (સુતરનું બંડલ દેખાડતાં) આય શું છે ?

મટલો:—હાંસનું ઇડું.

શ્રીમતી:—નહી એ હાંસનું ઇડું નથી પણ સ્વરાજની પવીત્ર લડાઈ જીતવા સાર રેતીયાં રૂપી તોપમાંથી બહાર પડેલો લાભકારક અહીસામીક સુતરનો ગોળો—

ખટલો:—આગળ બોલો.

શ્રીમતી:—એ ગોળાનો જ્યારે સર્વે ભારત વાસીઓ ધણા મોટા પ્રમાણમાં લાભ લેશે ત્યારે એજ ચમતકારીક ગોળો આપણા ગરીબ દેશનો ઉદ્ધાર કરી આપણી સ્વરાજની ઉમેદ પાર પાડશે. ખટલાજી તમે નહી સમજ્યા હોય તો હું ખુલ્લા શબ્દોમાં કહું છ કે એ સુતરનું બંડલ છે. (દેખાડે છે)

મટલો:—જેની, ગરીબરી ના જતો. વાઈ એનું વજન રતલ એક હોસે ?

શ્રીમતી:—હાંસનો.

મટલો:—એને કાંતતાં પાંચેક મીનીટ લાગી હોસે ?

શ્રીમતી:—અરે નહીરે, પાંચ મીનીટ શું બરીય, પાંચ કલાક લાગેય.

મટલો:—ધીરજનું કામ છે, વાર એને વેચવા જઈએ તો દશેક રૂપીયા આવે ખરા કે ?

શ્રીમતી:—અરે નહીરે રતલ સુતરના ત્રણ આના મલે.

મટલો:—(ખટલાને બાબુમાં) ખટલા, હવે તુને નોકરી કરવી નહી પડશે, કારણ કે તારી ખૈરી પાંચ પાંચ કલાક મહેનત કરીને ત્રણ આના કમાઈને તારૂં ઘેર ચલાવસે (મોટેથી) શ્રીમતી બચુબાઈ તમારો આછડીઆ ઘણોજ સારો છે.

શ્રીમતી:—જેમ આપરા હાથે રાંધેલું આપુને કેવું સ્વાદીસ્ત અને મધુરં લાગે તેમ આપરા હાથે કાંતેલા સુતરનાં કપડા પહેડવા આપણને આણંદકારક લાગે કે નહિ ?

મટલો:—હારેહા (ખટલાને) ટુંકમાં એવણને એવણના પોતાના હાથેજ મરવા ગમેછ (મોટેથી) ત્યારે એવણને તમારા મુઆરક હાથે ત્રણેક મહીને એક ખાદીનો ડગલો પાતણન બનાવી આપજોની; એવણ પહેડસે.

શ્રીમતી:—ત્રણ મહીને કાંચ ?

મટલો:—કારણ કે પાંચ કલાકે એક રતલ સુતર કાતવાનું, એટલે સાત વાર કપડું બનાવતા, સીવતા, ત્રણેક મહીના લાગે કેની ?

શ્રીમતી:—વારું એ તો થશે; પણ ખતલાજી ને મતલાજી, મારો વીચાર તમારી સનમુખ કાલે હું મારવાડી મહા વીદ્યાલયમાં લાવણુ આપવાની છેવું તેનું રીહયરસલ કરવાનું છે તે હું તમારી સનમુખ વાંચુછ તે સમજે (બુમ પાડીને) રામા ઓ રામા.

રામો:—(અંદરથી) એ આછવો બાઈ જામ.

શ્રીમતી:—એક પાટલો લાવ.

મટલો:—ખટલા એ આપ પાટલો કેમ ફાવસે ?

રામો:—(સ્વગત) દારામાં છતર વખત પાટલા મંગાવે ને ઉચકાવે; કાણુ જાણે એ જાના ધકેલા પજારા મારે.

શ્રીમતી:—મુવાને બજારવાનો સાનો લાગો ? જની પાટલો લાવની.

રામો:—લાછવોરે લાછવો, (રામો પાટલો લાવે છે)

શ્રીમતી—કહાં જાયછ ? તુંખી સાથે ઉભો રહે. ખરસેદજી, હસ્તુ મોનું રાખીને સમજો (વાંચો) પ્રીય ભાઈઓ અને બહેનો (ખટલાને) ખરશેદજી, મટલાજી તાલી ફેરો.

ખટલો—(મનમાં) કયા દોકટરની સલાહ લેવું ?

શ્રીમતી—આજ રોજે મને ખરેખર આનંદ થાય છે કે તમારી સનમુખ દેશના કલ્યાણ માટે મારે ભાષણ કરવાનું છે. હું આશા રાખું છું કે તમે ધીરજથી સમજસો; મારી સલાહ છે કે આપણા દેશના દરેક ભાઈઓ અને બહેનોએ પુરસદના વખતમાં નીંદા ન કરતા રેંતીઓ કાંતવો, ખાદી પહેરવી અને પરદેશી કાપડને બોયકોટ કરવું.

ખટલો—(સ્વગત) હવે મારે તમને બોયકોટ કરવા પડે.

શ્રીમતી—ભાઈઓ અને બહેનો, આટલું જો તમો કરસો તો તમને હું ખાતરી આપું છું કે એક વરસમાં તમને સ્વરાજ મળી જશે અને આ ગરીબ દેશમાંથી દલીલતા હંમેશને માટે નીકળી જશે.

મટલો—એવણખી કામમાંથી નીકળી જવાના.

શ્રીમતી—પ્રીય ભાઈઓ અને બહેનો, આપણા મજૂર વર્ગની જો તમો બારીકાથી તપાસ લેસો તો તે લોકોમાં મુક્તસી સીવાય કાંઈ તમને માલમ પડે નહીં; તે લોકો પોતાની સકમાઈ દારના પીઠાની અંદર ગુમાવી દે છે, અને ઘરમાં બધરી છોકરાંઓ ભુખે મરે છે; માટે આપણે સર્વ ભાઈ બહેનોએ એ બદી અટકાવા સાર પગલાં ભરવા જોઈએ.

મટલો—આય તારી બધરી તું પછીઓ ત્યારથીજ આવો બકબકારો કરેછ કે ?

ખટલો—અરે નહીરે જોર છોકરા જણીઆ પછીજ એવી મધ મધ.

શ્રીમતી—ખરશેદજી દોન્ટ ટોક.

મટલો—અરે એવણ તો પરદેશી ભાષા વાપરેય.

શ્રીમતી—મુગા મુગા સમજો, દુન્યાની કોઈખી પ્રજા તમે ગરીબ જોશો તો તે આય આપરા હીંદુસ્થાનની છે; એ ગરીબાઈ દુર કરવા સાર

ખાદી પહેરવી અવશ્યની છે માટે બંધુઓ મેં કહ્યું તેમ જો તમે
આ સઘલા ઉપર અમલ કરસો તો જરૂરજ હીંદુસ્થાનનો જય થશે.
બોલો બન્દે માતરમ.

મટલો—ખટલા છુટા છેડાનો વીચાર કર.

શ્રીમતી—સાના છુટા છેડા ?

ખટલો—નહીરે આય મતલાજી કહેચ કે જો સ્વરાજ મલસે તો સુનનાનો
ધડીઆલ છેરો પહેરી ફરાસે કે ?

શ્રીમતી—કાંય નહી ? આપરા દેશના પૈસાનો આપરેજ ઉપયોગ કરવાનો;
ગવરનર બી આપરા દેશમાંથી ચુંટી કલાડવાનો; કમીશનર બી
સ્વદેશી, કાઉન્સીલ બી સ્વદેશી, પોલીસ બી સ્વદેશી.

મટલો—ચોર બી સ્વદેશી.

ખટલો—દારૂ બી સ્વદેશી.

શ્રીમતી—બધી રીતે આપણને સુખ થાય અને દરેક માણસને પોતાનો
હક ભોગવવાની છુટ મલે. ત્યારે બોલો બન્દેમાતરમ; રામા લે ચાલ
પાટલો મુકી દે.

બધા—બન્દે માતરમ.

મટલો—ગૌ માતાકી જય.

ગાયણુ:

શ્રીમતી:—બોલો બોલો મટલાજી બોલો ખટલાજી
મારૂં કહ્યું તમે માનસો
ના કહીને મને ના રીખાવજો

ખટલો:—જલડી અમલ અમે કરશું

મટલો:—પીને પીઠામાં પડશું

રામો:—દારૂના પીપમાં તરસું

ખ. મ. —ખાદીના કપડાં પહેડશું

શ્રીમતી:—વાહ...વાહ...વાહ

(દુઃખી ભારતની સેવા કરજો ધન તમારી માતને
મટલો:—ખટલા માફ નાક સુકાયછ ખેરવ જલદી આય પાપને)
ખટલો:—(ચુપ, ચુપ, ચુપ.—)

અંક પહેલો—સીન ત્રીજો.

[કાસમોપોલીતન કલખ; બીલીયડ તથા
પાનાની રમત ચાલે છે. નાદર એક
બાળુ અધીરાધથી ફેરા ખાય છે.]

નાદર—(સ્વગત) સવારના આઠ વાગેતો બેજનને પેલા કાઠ મુજ છોકરાની
પછવાડે મોકલ્યોછ તે સાંજે સાત વાગવા આયા છતા હજી નથી
આયો. બેવકુફ ગધેા કેડેનો! વરી કાઠ પીઠામાં કે નહી તો રહીમની
કલખમાં જઈને પડયો હોશે; એ બેવકુફને એટલી ખબર નહી હોશે
કે હું હયાં એની કેટલી આતુરતાથી વાર જોતો હોવસ.

મેમબર નાં ૧—ચાલો ભાઈઓ વખત થવા આગોછ, નાક કહારનું
સુકાયછ, ખાટલી મંગાવોછ કે નહી ?

મેમબર ૨—અરે પણ મંગાવની, ના કાણે કહયુ ?

મેમબર ૧—ના તો કાઠ કહેતુંજ નથી પણ એક દહાડો કહયા વગર
ખીસામાં હાથ નાખસે કે નહી !

મેમબર ૩—અરે ગડખડ છોડની, હયાં એક તો પાના પડતા નથી ને તુ
ગડખડ લઈ બેંકાછ, લેની ચાટલો ચાટલો કહરાવીને મંગાવી લેની.
લે મારો ચાટલો.

મેમબર ૨—લે મારોખી શેર લે.

મેમબર ૧—(ખીજાઓ પાસે પૈસા લીધા પછી) રામા, એક ખાટલી
ફળી લઈ આપ (નાદરને ખુણામાં બેઠેલો જોઈને) અરે પણ એછ
નાદર એ આજે છે શું ? કેમ બચ્યા આજે કાઠ હુંડી ખુંડી
પાકવાની છે શું ?

નાદર—હસ બચ્ચા હસ, આજકાલ તારે કલેજે મકકમ થરો છે. પણ બેજનને આજે કેડે જોયો !

મેમબર નં. ૧—બેજનને ! why ! બપોરે બજારમાં ઉતો તાંહથી પેલા જમસુ સાથે રહીમને તાંહ ગયલો. મનેબી બોલાવેલો પણ ડુલુસ મારીસ એટલે હે...હે...હે...કેમ Anything urgent ?

નાદર—No nothing (રામો બાટલી ગલાસો લાવી આપે છે; બધા પીએ છે) (સ્વગત) એ કાણુ મુજ પાજી ચંડાલ હોસે આજે જરા ઉતાવલ થઈ ગઈ; મેં ધાર્યુંતું કે જરા દમ કરસ તો એ નમી પડસે, પણ આય ચંડાલ છોકરો વચ્ચે આયો ને બાજી બગડી ગઈ; એ છોકરાની જો એ પોરીમાં નજર ભરાઈ તો પછી માઈ કાંઈ વલવાનું નથી; એ પોરયો કાઈ મોટે ઘેરતો દીસેછ એટલે હું નહી ધારતો કે આવી ગરીબ છોકરીને..... વેલ વેલ.....કઈ કહેવાય નહી.

મેમબર નં. ૨—શો.

મેમબર નં. ૩—તોપ.

મેમબર નં. ૨--અરે ફલસ છે ફલસ. જા દુવા માંગ જલદી શો માંગ્યો. નખખોદ ગીઆને તોપના ધખારા છે.

મેમબર નં. ૩—કેમ બે રૂપીઆ પાછા ફેરવશે કે પાંચની નોટ સુકવી નાંખશે.

મેમબર નં. ૨—અરે નહિરે આપુછની.

(બેજન દાખલ થાય છે.)

નાદર—(સ્વગત) મને કાંઈ સમજ પડતી નથી કે એ છોકરી મને એટલી બધી કેમ અપીલ કરતી હોશે. યસ, she is charming, no doubt; દીનુ, દીનુ, તું જો મારા હાથમાંથી બચવા પામે તો હું મરદ નહિ પણ—

બેજન—ગધેડો છે.

નાદર—યુ ડેમ સ્ટીક. તારા જેવો પહેલા કનબરનો બેવકુફ મેં મારી આખી જીંદગીમાં નથી જોયો.

બેજન—કેંક યુ.

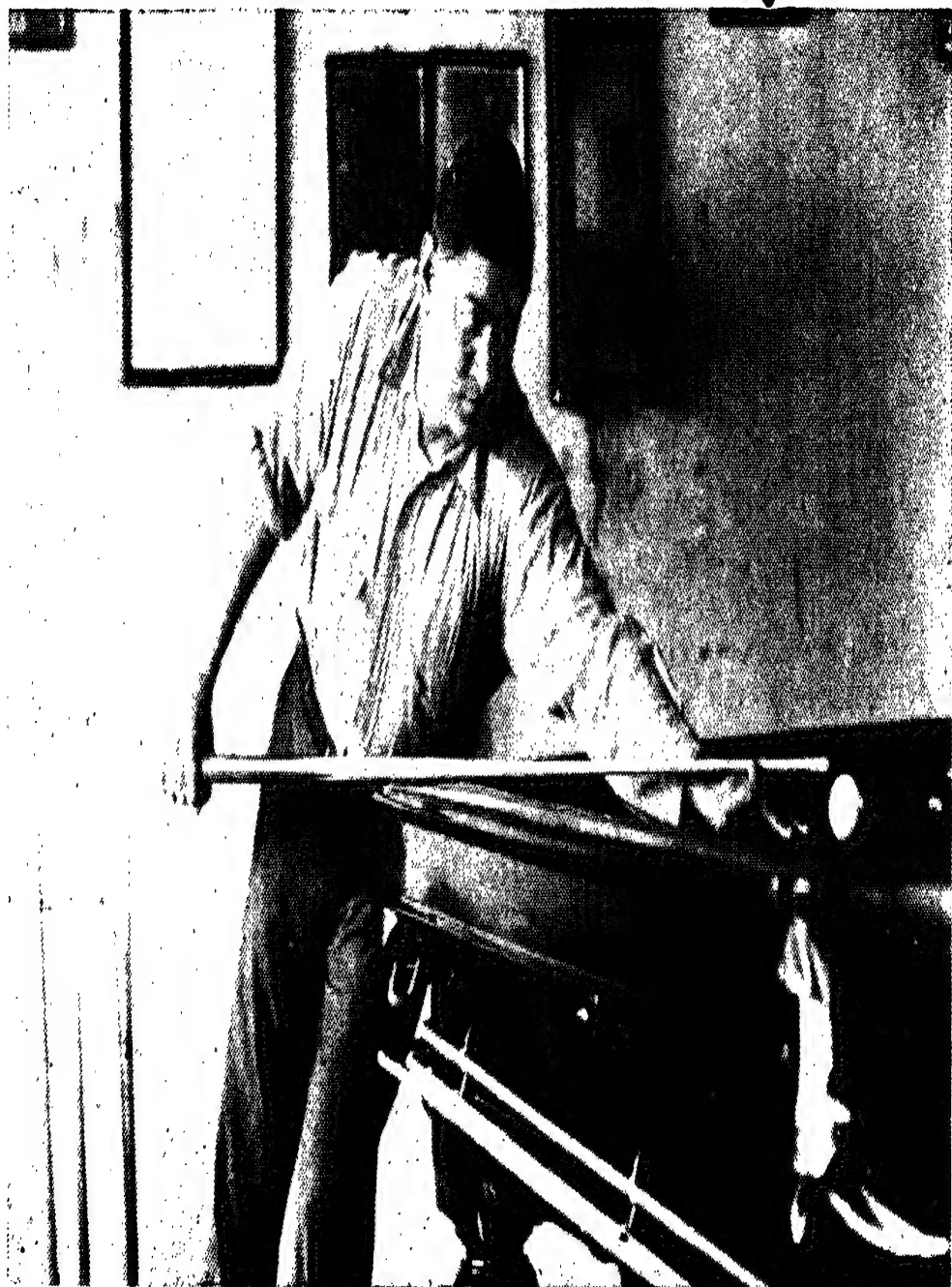
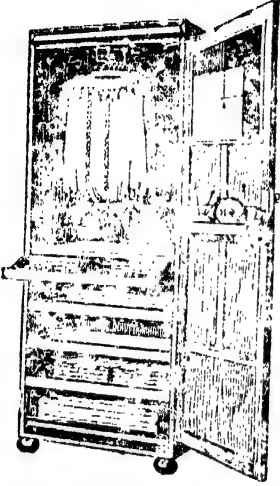

Photo:
D. P. Hormusji.

બેજન શરોફ.

પપેટીની પનાતી ભેટ “ફરનીચર”

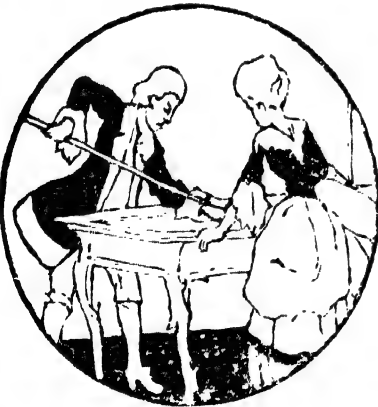
LADY'S SECTION.
Fitted with 4 sliding trays, pull-out hanger for blouses, and hooks at side, mirror with useful tray under

Rs.

Rs. 135

સુંદર શોભીતું, ટકાઉ અને ઉત્તમ પાત્રી-સનું બેઠનું હોય તો અમારે ત્યાં એક ફેરો મારવા ચુકશો નહિ. અમારે ત્યાં સવળું ફરનીચર ધણીની બનિ દેખરેખ હેઠળ, ઓળાં સાગનાં, અરાયર સીઝન થયલાં લાકડાંમાંથી બનાવવામાં આવે છે, જેની અમો પુરતી ખાત્રી આપીશું. લગનના પડ અમારી સંપૂર્ણપણે છે. માંગો તેટલી કીમતમાં તમારાર કરી આપીશું. અમોને આર માસ ચાલુ ઓર્ડરો મળ્યા બન્યા છે તેજ અમારા કામની પુરતી સરકીરીક્ટ છે. એક ત્રાયલ ઓર્ડર નોંધાવી ખાત્રી કરો.

શેરેટન એન્ડ કું૦

બીલ્ડરડ ટેબલ

તથા

ફરનીચર બનાવનારા.

૧૩૦, મેડોઝ સ્ટ્રીટ,

કોટ.

તા. ૦૬-૦૦-આજથી તે આપણા ખોરદાદસાલ સુધીમાં કાંઈબી ફરનીચર ખરીદનારને એક સુંદર હોલ શોભાવે તેવી જરથોસ્ત સાહેબની સળી ભેટ આપશું.

નાદર—આવા જીવ સંયોગ કામની વખતે જુગારખાનામાં નહીં જતે તો તારા બધા વહાણો કુખી નહીં જતાતા.

બેજન—નહીં ખીલકુલ નહીં.

નાદર—તારામાં રતીભાર ખી અકકલ હોતે તો તું તુરત સમજતે કે નાદર મારે વાસ્તે કેટલી આતુરતાથી વાટ જોતો હોશે.

બેજન—જો એક નાદર, તું જો એમ સમજતો હોય કે સારા ગામની અકકલ તારામાંજ છે તો તું ભુલ કરેજ.

નાદર—એટલે ? અરે પણ સહવારનો ગયલો—

બેજન—હા, હા, સહવારનો ગયલો તે કાંઈ સીસીપીઆલા રમવા નહીં ગયલો. જો સમજ, પેલાની પુકે પુકે ગીમો, તે તો સીધો જીમખાનામાં ગીમો ને બરાબર ૧૧ વાગે પાછો નીકળ્યો; પેલો સાથે ઉતો તે તેના કારભારી જેવો લાગેજ.

નાદર—પછી ! પછી !

બેજન—તેઓ બેઠે સાથે “ખરેઘાટ મંઝીલ”માં ગીમો. ખબર કહાડી તો માલમ પડ્યું કે આય પોરયો તો પેલા સર સોરાબજી ખરેઘાટનો દીકરો થાય ને એનું નામ રસ્તમ છે, ને સર સોરાબજી હવે રીટાયડ થયલા હોવાથી બધો કારભાર એ છોકરાના હાથમાં છે.

નાદર—ખેરોનેટનો દીકરો ! ખરેઘાટ,—રસ્તમ ખરેઘાટ—

બેજન—તાંહથી નીકળી હું બજારમાં ગીમો. આજે વાયદાનો દીવસ હોવાથી જવું પડ્યું. તાંહથી જમસુ મલ્યો તે કહેજે ચાલ આજે જરા પુગેજ તે રહીમને તાંહ—

નાદર—કાંઈ જત્યા ?

બેજન—સાડી ત્રણસો. ચાર મહીને આટલા રૂપીઆ સામટા જોયા.

નાદર—Well, Well, જો બેજન be serious. આજે વરસો થયા આપરે દોસ્ત છછગે. વરસોથી એક બીજાની સીકરેસી જાળવેલી છે.

બેજન—ખેશક, તેનું એક કારણ છે. તું તો જાણેછની કે હું ધણો ધરમી છેવું ?

નાદર—તું ? ધરમી ?

બેજન—બેશક, મારો ધરમ તો તું જાણેછી ?

નાદર—નહિ, શું ?

બેજન—જે આય (રૂપો કહાડીને દેખાડે છે.)

નાદર—હું સમજ્યો; જે બેજ, મારા મનની ઉમેદ પાર પાડવામાં તું મને મદદ આપે તો તારી સાતસો રૂપ્યાની ઓન દીમાન્ડ હું તુંને રીટર્ન કરું.

બેજન—સીરીયસ ?

નાદર—As serious as anything.

બેજન—પ્રોમીસ.

નાદર—પ્રોમીસ, પ્રોમીસ, આપના બોલથી. બોલ તું મદદ કરશે ?

બેજન—બેશક; દામ મલતું હોય તો તૈયાર છેવું કરવા કાંઈખી કામ, સેતાનનેખી નીચો નાંખુ, છાતીમાં બીડી હામ; પૈસો મુજનો સાથી, ને ધરમ છે મુજનો પૈસે, કરું કામ એવું કે હઠેલીમાં ચાંદ ખી દીસે.

નાદર—શાઆશ, જે મારે પહેલી તકે દીનાને હાલના ઠેકાણેથી ખસેડીને આપરી અંદેરીની બંગલીમાં લઇ જવીજ.

બેજન—તેની રાજખુશીથી ?

નાદર—નહી તેમ બને તેમ નથી. જે.....કાલે.....ગુપચુપ મારી મોટરમાં.....

બેજન—પણ કદાચ કાંઈ વધન નહે તો ?

નાદર—તો તેનો રસ્તો કરી નાંખશું. મારા કામની વચમાં આવવું બહુ ધારતી બરેલું છે. કોઈની તામન નથી કે મારા કામની આરે આવે. જે પેલો બેવકુફ પાછો નડવા આયો.....

બેજન—તો.....તો.....

નાદર—એકજ ફટકો.

બેજન—હું ?

નાદર—કામ તમામ કરશું.

કામ પુરું થશે ફક્ત આપરા એકજ ઝટકે,
વીધીની ગણતરીમાં એક ખુન બલે વધે;
મારા કામની વચ્ચે પડી કદી નહીં તે ફાવે,
તાકાત નથી કોઈની કે મારી સામે આવે.

બેજન-- બલે ત્યારે.

નાદર--કાલે.

બેજન--આઠ વાગે

નાદર--મુનીરને બી સાથે લેજો.

મેમબર નં. ૧--ચાલ એધ તાંહ બીલીયડ રમ્યા કરશે કે કંઈ રંગરાગ
બી કરશે.

મેમબર નં. ૪--ઓહ યસ, ચલાવની, ના કોણ કહેછ?

(બધા ગાય છે.)

ગાયણુ.

(Zoroastrian March.)

રયોમંદ, નુરેમંદ, ક્યાની ખોરંહમદ—
પાડૂષી, જરથોસ્તી, પાડૂષી, રે બહુ શુરવીર
ઈરાનથી આયા જ્યારે હીંદ
જેને થઈ આજ બાર સદી
અસલ વતન, જેનું ઈરાન
છોડ્યું જે કાજ, ખુદ ધર્મ ધ્યાન
થયું વતન તે તમામ વયરાન
ખુબ લડ્યા વતની મુસલમાન—
લડ્યા સૌ દઈ તન મન ધન (મદ્દ)
(મદ્દ) માર્યા ગયા, સ્ત્રીઓએ કીધુ જંગ
છેવટે લઈ શમશીર થયા તંગ
ને કીધા દુશ્મનને બતંગ—
આખેર કીધો કાબેલોએ વીચાર
દરયે પડી ગયા હિંદ પાર

કીધાં સહાસ જ્યાં હજારો હજાર
કદીમ આતશ “રહેમ” કીધો, રોશન ઉદવાડો દવાર
ખાર સદી હીંદ રહી, છે હાલ એવો વીચાર
બસ જવું જરૂર જવું અસલ વતન ધરાન ખાર—

મેમબર નં ૧—ચાલ ભાઈ કકરી પડીછ. જતે, ચાલ પેસી આવેછ કે ?

” ૨—હા, ચાલ.

” ૩—એ ઉભો રહે હું બી આવુંછ.

(બધા ગરબડ કરતાં જાયછ)

બેજન—ચાલની નાદર, તુંબી આવેછ કે નહિ ?

નાદર—નહિ હું જરા બેસુંછ. માર મસ્તક ફરેછ.

બેજન—Now, now don't be a fool. નાદર દીકરા માર માને તો
એ છોકરીનો ખ્યાલ તું છોડી દે.

નાદર—ખ્યાલ છોડી દેવું ? નહિ કદીબી નહિ; ક્યકઈ નાકપર લીંબુ નહિ
ઠરવા દેતી છોકરીઓને પીગલાવી નાખી તો શું આવી એક ગરીબ
નીરાધારથી બીહી જાઉં ? નહિ કદી નહિ—

ધરા ધુળે ને વાદલ કંપે મુજના નામે
આફત સામતી વરસાવું ફકત મારા એકજ કામે
હક નથી દુન્યામાં રહેવાનો જે મને નહિ નમે
મુજ ઇચ્છાનો ઇન્કાર કરનાર સીતમ મુજથી ખમે.

એક કમચકકલ નાદાત પોરયો. મને સહવારે બીહીવડાવી ગીયો,
ખરેઘાટ, રસ્તમ ખરેઘાટ.

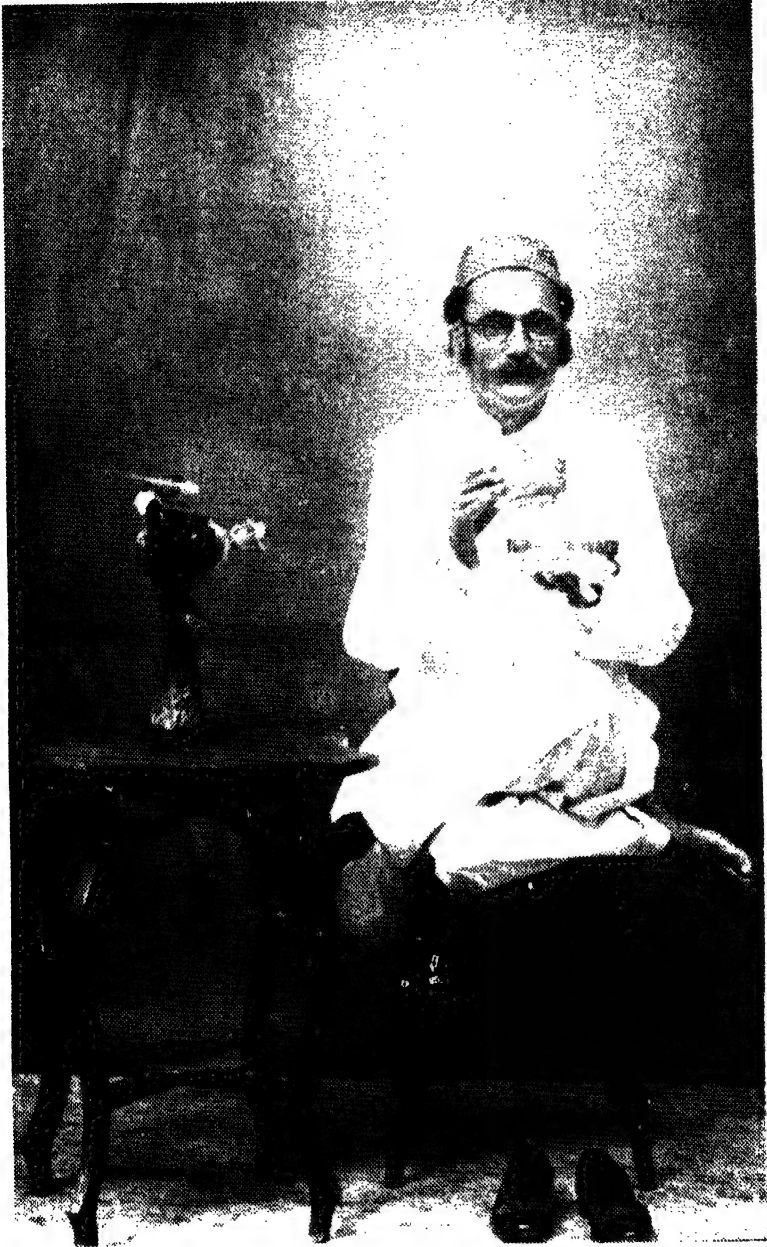
(બદલો દાખલ થાય છે.)

બદલો—સાહેબજી નાદરશાહ શેઠ.

નાદર—કેમ ?

બદલો—(સ્વગત) માયબાવાએ તાલીમ સારી આપેલી છે; શું સલુકાઈથી
વાતચીત કરેછ ?

બેજન—બાવા તમે કંઈ મનમાં ઓછું ના લાવતા; એતો એવનની
વાતચીત કરવાની રીતજ છે.

બદો

Photo: D. P. Hormusji.

બચ્ચાંઓના માબાપો આ વાંચો.

અનેક માણસો પોતાની બાયડી અને બચ્ચાંઓ માટે સારી
થાપણ, વીમાના પૈસા વગેરે મુકી બંધ છે, પણ તેની વ્યવસ્થા
સારી રીતે થાય તેવો પકડો બંદોબસ્ત નહિ કરી જવાથી
તેમનાં કુટુંબીઓ છતે પૈસે હાડમારી ભોગવે છે.
તેઓના પૈસાનું પાણી થઈ બંધ છે ને છેવટે
બીજાઓને આશરે જવું પડે છે.

ધી સેન્ટ્રલ બેંક એકઝીક્યુટિવ એન્ડ
ટ્રસ્ટી લુંડ લીમીટેડ.

૨૦ લાખ રૂપિયાની થાપણ સાથે સ્થાપવામાં આવી
છે તે તમારાં બાયડી બચ્ચાંઓને તમે પછી
સહાય થશે, તેમને સાચવશે ને
સલાહ આપશે.

વધુ વીગત માટે સેન્ટ્રલ બેંક બીલ્ડીંગમાં કુંપનીના
સેક્રેટરીને મળવાથી યા લખવાથી ખુલાસો
મળી શકશે.

બહલો—હં કે ? ધણીજ સરસ રીત છે. જોવનીજ હું મારા શેઠ તરફથી આપોછું.

નાદર—તમારો શેઠ ? કાણુ શેઠ ? તેવલુનું નામ શું ?

બહલો—મારા શેઠનું નામ મી. રસ્તમજી સોરાબજી ખરેઘાટ.

નાદર—હં તે શું ખબર લાયાજ ?

બહલો—પહેલું તો તે કે તમારા ઘરમાં રહેતી મીસ દીનાનું જ મહીનાનું ચઢેલું લાકું લાવોછું.

નાદર—વાર બેજન, લઈ લે. (બહલાને) બીજી કાંઈ ?

બહલો—બીજી એ કે મીસ દીનાબાઈ આય મહીનેથી રૂમ ખાલી કરી આપશે.

નાદર—હં હં બીજું કાંઈ ?

બહલો—ત્રીજું એ કે મારા શેઠે કહેવડાવ્યું છે કે જો આજે સવારે મીસ દીનાબાઈને જે રીતે સતાવવામાં આવીજ તેમ જો પાશ્ર્વ થશે તો મારો શેઠ તુરંત પોલીસની મદદ લેશે & my master will proceed against you as he may be advised at your risk and costs.

નાદર—હીક છે, હીક છે જોઈશું.

બહલો—સાહેબજી (સ્વગત) સુકરાના ખોદાના કે હંડા પાણીએ કાસર પડી. મને તો એના દોરાજ જોઈને બીક લાગેછ. (બેજનને) મકુજે બાવા સાહેબજી.

બેજન—સાહેબજી, બાવો મારો. (બહલો ગય છે)

નાદર—મારા કામની આરે આવશે ! દીનાને છાંથી ખસેડશે ! જોઈશું, જોઈશું.

આય બેજનમાંથી મગરૂરી હજી ઉતરી નથી,
તાકાત આય હાથોમાંથી કમતી થઈ નથી;
મારા ગુસ્સાનો અગ્ની તેં હજી જોયો નથી,
મારા ખરા રૂપમાં મને તું પીછાનતો નથી.

અસ, હવે ઢીલ કરવી ફાકટની છે. બેજન, સવારે આઠ વાગે મુનીરની સાથે તૈયાર રહેજો.

(૨૨)

એની આજમાં એને હરાવું તોજ હું ખરો,
કાલે ધુલ ચાટતો કરું તોજ હું ખરો.
ખુલ્લી લગ્નઘર જાહેર કીધીજ હવે અંજનમ જોજે,
જીત મારી થાય હાથ માથે દઇ રડજે.

ગાયન.

(Fox trot—"I scream, you scream")

નાદર:—અચ્ચા બેનુ આપું થાય, ઘડવા આ દીનુનો ઘાટ
દેજે તારી મદદનો મને હાથ—

બેજન:—કરું બેડો તારો પાર, સરંજમ ઉતારી કાર
નાણું તોલે બદલામાં બેસુમાર—
એક ચમટીનો બેલ છે મારે મન યાર

નાદર:—તો જીંદગીનો માનું તારો હું આભાર

બેજન:—હીકમત ચલાવી તમામ

નાદર:—ધોલાં કાલાં કરશું કામ

બેજન:—આફત ને સીતમ ગુજારી ઠામેકામ.

કોરસ.

બેઉ:—કરી મીન, થઇ લીન you win or I win
Try, Try, we'll Try
માથે જીન, મોંઢે ફીન લાવસે આય મોટી ખીણ
O ne'er mind we'll try
લેનુ સાવધ રાંખી કરશું કામ
થાય લલો યા ખુરો અંજનમ
કરી મીન, થઇ લીન, You win or I win
Try, Try, we'll Try.

શુ કામ અંજાણા બ્રાંડી પીન
નાખુશ થાવો છો ?

ખુદ ફાંસની મશહુર ડીસ્ટીલરીમાં બનાવેલો
અસલ ફ્રેન્ચ

જ્યોર્જ લીસાજનો

બ્રાંડી પી જીવ ખુશ કરો.

મલવાનું ઠેકાણું:—

હોરમસજી ધનજીભાઈ મુક્તાં

સુલતાન મન્ઝીલ, પદદ, ગીરગામ રોડ,

ચીરાબજાર, મુંબઈ.

હમારે ત્યાં દરેકે દરેક જાતનાં ઈંગલીશ વાઇનસ,
બીઅર લીકયોર જથ્થાબંધ ભાવેજ છુટકે
પણ આપવામાં આવશે.

એક વખત ત્રાયલ લેવાથી ફાયદોજ થશે.

મટલો

Photo: D. P. Hormusji.

અંક પહેલો--સીન ચોથો.

(ખટલાનું ઘેર મટલો ગાયન ગાતો દાખલ થાય છે.)

ગાયન.

(રાગણી ઝીઝીટી, તાલ કહેરવો, માત્રા ૪.)

મટલો:—ઉમેદવારી કરતો આયો હું મહેરાંની યાર,
મટલો ખીરાદર કાજ કરીને કામ કરશે પાર.
નાચું થઇ ખુશખુશાલ મચાવીને ખુબ ધમાલ,
ખેડી ખરી છે ઇચ્છવા તાલ, આ સૌને ખેસ્તું સાલ.

અંતરો.

સાજવારીની મીજલસ કાજ, લેવસ આખો આલખેસ ખાગ,
હેતના કટકાઓને જળાવા, ખેડો ઠીક આ ખાગ;
લગનના પુર વાગા સાથ, જમાવશે સેવક ખુબ ઠાઠ,
વાંકીચુંકી ડોકો કરશું, લઇ મહેરનો ખગલમાં હાથ.

મટલો:—મારો દોસ્ત ખટલો ઘડીઘડી બહોંસ કરેછ કે મટલાજી તમે ઘણું
લાંબે વખતે મારા ઘેરમાં આવોછ તે મને ગમતું નથી. તેથી
આય અઠવાડીયું સામટું તોડી પાડવાનો મારો વિચાર છે; એના
ઘેરમાં મને ઘણું સોહવઠ જાયછ. કારણ કે કલાક કલાકે એના
ચાલતાં પીઠામાંથી નાખવાનો મહેલ ને બીજું, ઉઝોઇ, પેલી મંજરી
બીલાડી, હયાં પહેલે મારે રહેતી મહેરાંના દરશન થાયછ, તેથી
એનું ઘેર મને બહેસ્તખાના જેવું લાગેછ. મને મારા દોસ્તદારો
બહોંસ કરેછ કે “મટલાજી લગન કરો-લગન કરો; કાંઇ નહી તો
લગન ખવરાવા તો લગન કરો” ને પેલા આત્મારામ જોષીને ટપકા
ખતાવ્યો તો તે કહેછ કે “લગનની વારોવારને દહાડે તમે જેલમાં
જશો” તે હું નખખોદ ગીયાને ખોટો પારવા માંગુછ. બીચારો ખટલો
ખોતાની બૈરીથી ઘણો કંટાલી ગીયોછ, તે મારી હાજરી એને ખુશકારક
લાગેછ નેમ મોંઘીબી પડતી હોશે. કારણ કે બાટલી પુરીથાય નહી

ત્યાં સુધી હું તે એ ઠંડા પડીએ નહીં બીજું એના ઘેરમાં દરરોજ વગર પૈસે નાટક જોવાનો મલેછ; ને મારી મગ્ગહમાં ઓરબી વધારે કરેછ. પુરું મેટ માણસ હોય તે પરવડે પણ અરધું મેટ નહીં પાલવે. મનેબી કહેછ કે તમે ખટલાજીના દોસ્ત થાવ તે તમનેબી ખાદીનો ડરેસ પહેરવો જોઈએ. (ન્યુસ વાંચેછ) “લેજસલેટીવ એસેમ્બલીમાં પડેલો બંબગોલો-કેટલાકને થયલી ઇજા” દરરોજ ખટલાના ઘેરમાં બંબગોલો પુટેછ તે તો કોઈ ન્યુસમાં છાપતું નથી ને જરા કોઈ વાઈસરાય કે ગવર્નર અહીંથી ત્યાં ચાલ્યા તો તે છપાઈ આવેછ, શું દુન્યા છે. (ખટલો હાથમાં રેંટીઓ લઈને દાખલ થાય છે) એ શું કરી મરેછ ?

ખટલો—રહેંતીઓ ફેરવવાનો સખત ઓડર મલ્યોછ.

મટલો—એતો કરક્યુ ઓરડર કરતાંબી સખત ઓરડર કહેવાય, અરે રેંતીઓ ફેરવવાને બદલે બીખા બહેરામનો રેંત ફેરવ કે બેદાબેકાર પારસી અને મુગાં બહેરા જનાવરો પાણી પી દુવા દે.

ખટલો—મટલા, ના બોલ રેંતીઓ ફેરવતાં ફેરવતાં બધા હાથબી દુખી આયા ને ચકકરબી આવેછ.

મટલો—વાર એતો થયું. પણ સુતર કેટલું કાંત્યું ને શું કમાયો તે તો કહે કે દારૂની બાટલીનો ઓરડર કરું.

ખટલો—શું કમાયો ? કમાવામાં કમાયો આવ અસલનું હાથનું રમેટીઝમ પાછુ ઉભરસે તેજ.

મટલો—ખરેખર ખટલા, મને તારી ઘણી દયા આવેછ. પણ કર્યે કેમ ? માફબી બેબુ કાંઈ કામ કરતું નથી.

ખટલો—મટલા હવે નહિ ખમાતું. કોઈ વખત મને એવું થઈ આવેછ કે ધરખાર છોડી કોઈ જંગલમાં જઈ સાધુ થઈ જાઉં.

મટલો—અરે એવું એવું કાંઈ કરતો ના. એવું કરશે તો દારૂવાલાઓ ને તારા જોર છોકરાંઓ ભુખે મરશે. (ખાટલી કહાડીને) લે જરા સીપ કર ને ગમ ભુલાવ.

ખટલો—અરે નહિરે.

મટલો—અરે એમ હોય? લે જરા પી. (ખટલો પીએ છે) જોયો કે આય સાધુ થવાનો હિતો તે? ખટલા દારના વાસથી મારા મગજમાં એક આછડીઆ આવેછ. જો સમજ, શ્રીમતીને વાસ્તે આપણે બધા એમજ ખુમ ઉડાડ્યે કે એતો મેટ થઇ ગઇછ પછી આપરે એને પકડી ધરી મેડલાહિસમાં લઇ જઇએ એટલે કામ પાર.

ખટલો—અરે નાહરે એ આપુને ખેઉને મેડ કરી નાખે એવી છે; તું મુવો આછડીઆનો કહારતો! ગલાસ ભર. ગલાસ ભર.

મટલો—ખટલા, તું એમ ગુસ્સો ના કર. મને જે લાખ્યું તે મેં કહ્યું.

ખટલો—અરે પણ તું મારી ઐરીને મેટમાં ઠેરવે તે કેમ બને? એના કરતાં એવો ઉપાય સુચવ કે એ પોરી પોતાની બૂલ જોઇ સુધરી જાય ને પોતાના સંસાર પર ધ્યાન આપે.

મટલો—એવો ઉપાય સુચવવા આરંભે તો મને બીજી દારની ખાટલી જોઇએ. જરા પી તો ખરો, જોઇએ કાંઇ બીજો આછડ્યા આવશે.

લે ખટલા આય સલામતી,
સુધરી જાય તારી શ્રીમતી;
કરોડવાર કહુંછ મથી મથી,
જ્યાં કંકાસ છે ત્યાં સુખ નથી.

ખટલો—લાખ રૂપ્યાના ખોલ તારા,
દાર સમ કોઇ દોસ્ત નથી;
સંસારરૂપી પ્રુલો થયોછ,
લગાવ મટલા ગમની પડી.

(ખેઉ દાર પીએ છે. શ્રીમતી આવે છે.)

શ્રીમતી—અફસોસ, આય હું શું જોવું છું. જે ખાઇ જાહેરમાં દારની બદી પર લાપણુ આપી બધાને શીખામણુ દે તેનાજ ઘેરમાં દારનો છુટથી ઉપયોગ થાય! એ કેટલું અફસોસ ભરેલું! (આમળ જઇને) ખરશેદજી આય શું, તક્યાનાં ગલેપમાં દાર છુપાવતાં પકરઇ ગીયા ત્યારે હવે ખીસામાં લઇને પ્રેરોછ? ને આય મુઆ મટલાજીનેબી દારનો ચસ્તો લાગોછ તે આઠઆઠ દહાડા થયા ઘેરમાંથી ખીસતાજ નથી

મટલો—(બહીને) નહિ.

શ્રીમતી—મુગા મરો, રામા ઓ રામા અહીંઆ આવ.

રામો—એ ઓયવો બાધબાધ.

શ્રીમતી—આય ગલાસને બાટલી એકદમ બારીએથી ફેંકી દે. (રામો દારૂ પીને ગલાસ ફેંકી દે છે) શરમાવું બેઠએ તમો બેઠ દોરતોને.

મટલો—ખટલા, દારૂ ઉડી ગયો. ખરેખર એને કાંઈ મેડલાઉસમાં મેટ તરીકે લઈ અઈ નહિ જવાય હું ?

ખટલો—હવે બોલની; તું તો કહેતો તો કે મારી બેરી હોય તો એમ કરું ને તેમ કરું તે હવે બોલની.

શ્રીમતી—રામા તુંબી મુવા ભાં આવ. એબી મુવો બગ્ગરમાંથી દરરોજ કમીશન કહાડી રાતના પી ધરાઈને ચરનીરોડના નાકાપર ધાંધલ કરેછ.

રામો—બાધ, મારો બાધ પીએછ, હું મુદ્દલે પીતોજ નથી.

શ્રીમતી—ચુપ મુવા શેઠ પાસે જઈને ઉભો રહે.

રામો—બાધ મને રાંધણીમાં દોધી છમારવાનું છે.

શ્રીમતી—એ મુવા દોધી ઉભો રહેછ કે નહિ ? સમજે મેસરસ ખટલાજી, મટલાજી ને રામાજી, મને ઘણી દીલગીરી સાથે કહેવું પડે છે કે તમે મારા ઘેરના અંગત માણસો થઈ મારી શીખામણુ માનતા નથી; હું તમને બાર મુકીને જણાવું છું કે દારૂ તમારે હવેથી બીલકુલ પીવો નહિ; એટલુંજ નહિ પણ એનો ઓરોબી જોવો રવા નથી.

મટલો—ખટલા, પીઠાં આગળથી આંખ બંધ કરીને ચાલજો.

શ્રીમતી—બાધઓ.....

રામો—બાધ બાપણુ ખોટું; તમે તમારા માટીને બાધ કેમ કહ્યો.

શ્રીમતી—મરી રહેતી મુવા; સમજે દારૂથી માણસની જીંદગીની ધુલધાણી થઈ જાય છે. એટલુંજ નહિ પણ લાંબે વખતે તે માણસને લકવા જેવી ગંભીર બીમારી પર નાખી દે છે.

ખટલો—મટલા તુને ત્યારે લકવો થશે,

મટલો—થાયતી તુનેજ.

શ્રીમતી—કોઈથી રીતે જોતાં દારૂના ધણાજ ગેરફાયદા છે. દારૂથી હજારો માણસનું નષ્ટબોધ વળી ગયું છે; દારૂથી હજારો માણસોના સંસારનું સત્યાનાશ થઈ ગયું છે. દારૂ પહેલાં પીનારને સારો લાગે છે પણ પાછલથી તે નુકશાન કરી માણસને તાવી નાંખે છે.

મટલો—તારો રામો તો વજનમાં વધેછ.

રામો—એતો દુઃખે દુઃખે ધવો થી ગીયેલો.

ખટલો—ને તું કાં ઘટેછ?

શ્રીમતી—ભાઈ મટલાજી, હજી તમે પણવા અદરાવાના છો ને અત્યારથીજ જો તમે આવી બદીને ઉતેજન આપશો તો તમારા સંસારનું શુ?

રામો—આઈ હું બી પરણવાનો છું.

શ્રીમતી—એમ ત્યારે તુંબી વીચાર કર અને જલદીથી ચેતી એ બદી છોડી દે; જોવ મારા ભાષણ કરવાનો ભાવાર્થ એજ કે તમે દારૂની બદી છોડી દેવ અને સુખી જીંદગી ગુજારો. કેમ મટલાજી ધ્યાનમાં ઉતરયું?

મટલો—હાજી તમારા ભાષણથી ઉતરી ગયો.

શ્રીમતી—ત્યારે બોલો કે દારૂ પીના હરામ હય.

બધા—દારૂ પીના આરામ હય.

ખટલો—મટલા હુંતો સુધરી ગીયો.

મટલો—ત્યારે તો જાણ કે તું ગુજરી ગયો.

ગાયન.

(રાગ ભૈરવી, તાલ પંજાબી, માત્રા ૧૬.)

શ્રીમતી—

દારૂ તમામ જગમાં છે, તન મન ધન ક્રનાતું મુજ,
બહુ પીતાં લોભ કરતાં, થાય લાજની ધુજ.

અંતરો.

સહેજ હોથે અડાય પ્રથમ, ખુરી ઇલિતમાં ફસે હરદમ,
રાંકને બનાવે પાણ, પાણ બને એક જમ.

ખટલો—

શબ્દેર,

ઢાડ્ઢે કાંચ આપો બઢનામી, પીનારની હોય બ્યાં ખામી,
ઢાડ્ઢ રીતે લો, સોડા પુર નામી, બને ઠાકેલાનો સુખસ્વામી.

મટલો—

રાગ રંગ બ્યાં હોય ત્યાં, ઢાડ્ઢ વના સૌ કંઈ ખાલી,
ઉંચ નીચના લેઢ બલાય, દે વેરલાવનું મુળ ખાળી.

રામલો—

ઠીક કહ્યું મટલાજીછેઠ, આપો દીવસ હમ કરીયે વેઠ,
સરદીથી મરવા પરીયે છેક, વના ઢાડ્ઢ બે જાય દન એક.

અંક પહેલો—સીન પાંચમો.

(લેડી ખરેઘાટનું દીવાનખાનું; રસ્તમ
એક ખાજી ગુપચુપ ખેડેલો છે. તહેમી
દાખલ થાય છે.)

તહેમી—Rus, why what makes you so distressed ?
anything wrong ?

રસ્તમ—No dear nothing.

તહેમી—Then why are you not dancing ?

રસ્તમ—તહેમી, ડાન્સીંગને વાસ્તે માર શુ મત છે તે શું તું નથી જાણતી ?

તહેમી—રબીશ ! સારે સપોરમે દહાડે વરી તુને કાંઈ ખાંધ પર આવેલું છે.
Has anybody offended you ?

રસ્તમ—Not in the least. મને બસ ડાન્સીંગનું નામ સમજતાંજ તાપ
આવેય; I tell you ફક્ત મમાને પક્ષીજ કરવાને વાસ્તેજ હું કાંઈ
ખોલ્લો નથી. બાકી આપરા બંગલામાં ડાન્સીંગનું નામજી હું નહી

તહેમી કેપ્શન

Photo: D. P. Hormusji.

ડયુકની નવી શોધ.

તે વળી શું ?

જરૂર આજેજ મંગાવીને પીજો.

એકલા બનાવનાર:—

ડયુક એન્ડ સન્સ.

કોટ, હમમ સ્ટ્રીટ.

કહાડવા દેવું. એક પરાઇ ઓરત કોઇ પરાયા માટીદાના દીલને અઠડીને
ગોલ ગોલ ફરીને નાચે oh the idea simply shocks me.

તહેમી—Excuse me રસ પણ તહારા આંધડીઆસ ધણાજ
ઓરથોડાક્ષ છે. શું તું એમ કહેવા માગેછ કે વેસ્ટની આય
સાયન્સ તે તદન નકામી છે ?

રૂસ્તમ—એશક તદન નકામી—નીતીનું નખખોદ વાળનારી.

તહેમી—વેલ જે કે હું કોઇની સાથે ખરોખર ડીસકસ કરી નથી
શકતી પણ મને કહેવા દે કે ડાન્સીંગ એક ફેશનજ નહિ પણ
એક એવી સાયન્સ છે કે જેથી આપણા આખા બોડીને
એકસરસાઇઝ મલે છે ને—

રૂસ્તમ—શું બોડીને એકસરસાઇઝ આપવાને વારતે ખાસ ડાન્સીંગજ
જોઇએ. શું ખીજી કોઇ એકસરસાઇઝ નથી કે એક ઓરત પરાયા
માટીદાના દીલને અઠડીને ડાન્સીંગ કરીને પોતાના બોડીને Exercise
આપી શકે ? રખીશ, અટરરોટ; જે ખરો વેસ્ટરન સુધારો છે તે
મુકોને કેટલીક નાદાન ઉઘાછલી છોકરીઓ ફેશનની શીશ્યારીમાં
પડી આખી આખરદાર પારસી કોમને હીણું લગાડેછ.

ફાયદા કરતાં ગેરફાયદા જોશો ધણા એ ડાન્સીંગનાં,
પરીણામ ખુરા જોયાછ આપણે એ ડાન્સીંગનાં.
મેંદાના ટોલા માફક તણાઇ કલંક લગાડેછ કોમને,
દુન્યાની નજરમાં નીચું જોવાડેય ડાન્સીંગ આપણી કોમને.

ખરેખર આપણો તે જાહોજલાલી ભર્યો વખત ગયો ન્યારે તાકાત
નહી હતી કોઇની કે કોઇ આપણી પારસી કોમની ઓરતની સામે
નજર ઉચકીને પણ જોઇ શકે.

તે કોમની દાજ હેડે ધરનારા શેડીયાઓ ચાલી ગયા,
ત્યારે આવા કુધારા આપણી કોમમાં દાખલ થયા.
હજી પણ વખત છે જે વખતસર ઉપયોગ કરસો દાનાઇનો,
નહિતો હાલ થશે એક દીન જેવો થયો પોમ્પીઆઇનો.

તહેમી—મરેરે રસ, તું તો જાણે કાવસજી જહાંગીર હોલમાં લાપણ
કરતો હોય તેમ લાગેય. વાર ચાલ, Leave that ચાલ જરા

અંદર જતે નહીં તો મમા કહેસે કે કોઈ એવણને મદદગી નથી કરતું.

રૂસ્તમ—તું જા ડીયર, હું જરા રહીને આવું છું.

(તહેમી જાય છે)

બસ તેનો તેજ ધખારો, બસ નજર આગળથી એ છોકરી એક ઘડીની ખસ્તી નથી. મને કોણુ જાણે શું થાયછ. મારા મમાએ મને તહેમી સાથે engage કરવા ધાર્યોછ. પણ આવ છોકરી— O God—મને કાંઈ સુજતું નથી. એ નીરાધાર છોકરી કોણુ હોસે ? એ કહેછ તેમ શું આખી દુન્યામાં એનું બોલખીતું કાંઈજ નહિ હોસે ? ઓ ખોદા, કહે મને, કહે મને શું નીરાધારને વાસ્તે તારા કાયદા એટલા કરદા છે ?

બદલો—(દાખલ થતાં) જખ મારેછ બધા જ્યાં રાખનાર ખોદા છે.

રૂસ્તમ—બદલા કેમ ? આયો ? શું ખખર લાયો ? તેણી કેમ છે ? મને યાદ કરેછ કે ? પેલા બદમાશને પૈસા આપ્યા કે ? મેં કહેલું તેમ કહેલું કે ? તેણે શું કહ્યું ?

બદલો—અરે પણ આસ્તેની, તમેજ બોલ્યા કરસો કે મનેબી બોલવા દેશો ને એટલા બધા સવાલ પુછ્યા તે પહેલાં કયા સવાલનો જવાબ આપું ?

રૂસ્તમ—પહેલા કહે કે તેણી મને યાદ કરેછ કે ?

બદલો—ખેશક, તે ગરીબ બોલી છોકરીને તમે આજે સવારે બચાવી ત્યારથી બીચારી દરેક બીનીટે તમોને યાદ કરીને તમારો ઉપકાર માન્યા કરેછ. ખણુ રૂસ્તમજી શેઠ તમારો લોકમ હોય તો મને ગરીબને એક બે બોલ બોલવા દેશો ?

રૂસ્તમ—બોલની તુને ના કોણુ કહ્યું.

બદલો—જેવ શેઠ, તમારા માયજી તમોને તમારી સગી તહેમી સાથે પરચાવવા માગેછ ને તમારા મોલા પ્રમાણે તે તદન બરાબર છે. હવે જો તમો આપ કોઈ નીરાધાર છોકરી ઉપર ધ્યાન આપીને, તેણીને ખોટું ઉત્તેજન આપી, તેણીના નીરદોષ જીગરમાં આશા પેદા થાય તેવું કરી, એક એક કરતા ત્રણ ત્રણ જીવાન જીંદગીનો નાશ કરશો તો તેમાં ખુદા રાજી નહિ થાય.

રૂસ્તમ—બહલા, બહલા, એ તું શું બોલેછ. શું તેં મને એવો કમીનો ધાર્યો કે—

જીગર તોડું કોઇ નીરદોષનું ને રાજી કરું મુજનું મન,
ઇજ્જત કોઇ નીરાધારની લુટું કારણ પાસે છે ધન.
કદી આ જીગરથી એવી ઇચ્છા બહાર પડશે નહિ,
આપસ જેને દીલ માર ત્યાંથી પાછું લેવસ નહિ.

બહલો—પણ શેઠ અણુગણતાં કોઇનું દીલ ભાંગે એવું કામ કરવા કરતાં તે કામથી દુર રહેવું વધારે સારું છે.

નીરદોસ્તાનું પુતલુ છે દુન્યાથી અંજાણુ છે,
અણુગણતા દીલ બંધાય જે ભાવી બળવાન છે.
નીરદોષ એવા જીગરને તોડવાની તમોને સત્તા નથી
એ રસ્તેથી બાણુ જીવ શેઠ એ તમારી મતા નથી.

રૂસ્તમ—એટલે તું શું એમ કહેવા માગેછ કે આય નીરાધાર છોકરીને હું કોઇબી રીતે મદદ નહી કરું ?

બહલો—નહિ હું તેમ નથી કહેતો. કોઇબી આક્રમમાં આવેલા ઇનસાનને મદદ કરવી એતો જરથોસ્તી ધરમનું ફરમાન છે, પણ આજે સવારે જ્યારથી તમોએ એ છોકરીને જોઇછ ત્યારથી તમારામાં હું મોટો ફેરફાર જોવું છું; તેમજ પેલી બાણુ તે નીરદોષ છોકરી પણ તમારોજ ખ્યાલ લઇને બેઠેલી છે. વાસ્તે શેઠ કાંઈબી મોકુ થાય તે અગાઉ તમોને ચેતવવાની મેં મારી ફરજ વીચારીછ.

રૂસ્તમ—બહલા તારા બહલા વીચારો વાસ્તે તારો ઉપકાર માનુંછ. તુને મેં મારા નોકર દાબલ કદી ગણ્યોજ નથી; તું મને હંમેસા સારી સલાહ આપી મને ખરેજ રસ્તે દોરવેછ. વાર હાલ તો એ વાત પડતી મુક, અંદર જતે નહી તો વરી મમા ગુસ્સે થશે.

(બેઠે જાય છે. દીના આવે છે.)

દીના—આય “ખરેઘાટ મંઝીલ”. સવારે પેલા મુવા નાદીરની ખટપટમાં વાયદા પ્રમાણે બ્લાઉઝ તૈયાર થયું નહી તે વાસ્તે બાઇમાથે મને સખત ઠપકો આપ્યો. હું નહી ધારતી કે બાઇમાય હવે મને કાંઈબી કામ સોંપે. મને કહ્યું કે આય બ્લાઉઝ લેડી ખરેઘાટનું છે

ને તેવણને આજને વાસ્તે ખાસ જોઈતું હતું ને જો વખતસર તેવણને નહીં મલસે તો તેવણ રાખસે નહિ ને મારે માથે પડશે. ઓ ખોદા ! મુસીબત એખલી આવતી નથી. મને ચીટ્ટી આપીને કહ્યું કે મારે જાતે લેડી ખરેઘાટને આવ બલાઉઝ પહોંચાડવું. પણ અહીં આ પગ મુકતાંજ મારી જાતીમાં કાંઈ થાયજ. ઓ ખોદા ! કાંઈ બુરા બનાવની મને આગાહી થાયજ.

રહેમ કરજે પરવરદેગાર મુજ ગરીબની હાલત ઉપર,
બચાવજે આકૃતથી રાખી તારી મીટ્ટી નજર.
તારામાં મને જરોસો છે તો મારી મદદે રહેજે,
આકૃત હીમતથી ખમું એવું બળ તું દેજે.

(ખોય આવે છે)

ખોય—કીસકુ પુછતા હય બાઇ ?

દીના—લેડી ખરેઘાટને મલવા માગું છું.

ખોય—આખી લેડીશીપ કયા મીલેગા, યો તો very busy હય.

દીના—આય કાગજ તારે હાથો હાથ આપી આવ, હું છાં ખોટી થવસ.

ખોય—અચ્છા બાઇ.

(ખોય જાય છે. રસ્તમ તથા તહેમી આવે છે.)

તહેમી—રસ્તમ તું ગમે તે કહે પણ આજે તારા ધકનું ઠેકાણુંજ નથી. તું આજે અસલનો રસ્તમજ નથી. તાર ખોખું છાં છે પણ જીવતો કોણ જાણે કયાં ફરતો હોસે; રસી, રસી. tell me જો હું કાંઈખી મદદ કરી શકતી હોવું તો મને કહે ?

રસ્તમ—તહેમી શું કહું ? મને કાંઈજ નથી. ફક્ત આજે સવારે બનેલા એક બનાવથી...હેં એ કોણ ? કોણ દીના ?

દીના—રસ્તમજ તમે અહીં ?

રસ્તમ—હા આય મારજ મકાન છે. પણ તું અહીં ?

દીના—હું તો લેડી ખરેઘાટનું બલાઉઝ લઇને આવીજ.

(લેડી ખરેઘાટ દાખલ થાય છે)

લેડી ખરેઘાટ—બાઇમાયની ચીટ્ટી તું લાવીજ કે દુકતી ?

Photo:
D. P. Hormasji.

લેડી ખરેઘાટ.

Your immediate attention Please
WELCOME ALL.

A beautiful and highly finished Portrait greatly adds to the Decoration of your drawing room and acts as a remembrance of joy and love for your dear ones in times immemorial to come

- REMEMBER -

to send your
friends

**ENLARGEMENT
BLACK & WHITE
WITH
FINISHING OF YOUR SELF
FOR
A HAPPY NEW YEAR.**

Please call or write us

ADI PHIROZ DAJI
:3RD MARINE STREET,
BOMBAY.

દીના—હાજી.

લેડી ખરેઘાટ—એ બલાહિઝ બાઇમાયના કપાલમાં જન્મને પાંધું મારજે કે વખતસર મને નહી મોકલ્યું એટલે મને નકામું છે.

દીના—બાઇજી એમાં ભુલ મારી છે મારાથી વખતસર તદ્યાર થયું નથી એટલે બાઇમાયબી એ બલાહિઝ નહી રાખસે ને મારે માથે પડશે.

લેડી ખરેઘાટ—ઓ લેરે ! તે હયાં કોણને કહેછ ? એક તો વાયદા પ્રમાણે લાવી નહી ને ઉપરથી વરી રા. ૩૫) નું ખીલ લાવીછ.

દીના—રા. ૩૫) ? નહીજી. તમારી કાંઇ ભુલ હોસે.

લેડી ખરેઘાટ—ઓ ભુસી મુકુરે તુને મારી ભુલ કહાડવા આવતીની ? જોની દોરા ફેરીને, જોની કેટલાનું છે તે ?

દીના—ર. ૩૫) ? સીલાઇના ર. ૩૫). મેં આખું બલાહિઝ સીવ્યું છે ને મને તો મારી મહેનતના ફક્ત ર. ૫)જ આવવા કહેલું છે.

રસ્તમ—હેં શું ? મહેનત તું કરે ને તુંને ફક્ત ર. ૫) ને ફક્ત ઘેર બેઠા બેઠા હુકમ કરનારી, એક બલાહિઝ પછવાડે ર. ૩૦) પોતે હજમ કરે ?

ભટ પડજો એવા નીરદોષોના લોહીચુસુ હમજત પર,
નીરાધારની મહેનત ઉપર ગુજરાન ચલાવનાર કમજત પર
ધનસાન નહી તે ખવીસ છે સાધુના સાહ્યામાં,
એજ લગાડેછ રહી જરથોસ્તી કોમની પહનામાં.

લેડી ખરેઘાટ--એટલે, રસ્તમ દટીજ એ કંગાલ દુકતી આગલથી. ળેરાંઓની વાતમાં માથું મારવાની તુને કાંઈજ સત્તા નથી. એ મુઠ નસાવેદીના બધાં ચરિત્ર છે ચાલરે એછ દુકતી મારું મકાન મુકીને તુરત ચાલી જા. તારું બલાહિઝ ફલાહિઝ મારે કાંઈ રાખવું નથી. મુવા કહાંથી કાઢ્યા માઢ્યા સારે સપોરમે દહાડે નડવા આવેછ.

દીના—જી તમે કહે તે અગાહિ હું આપ મકાન તો છોડી જવુંજ પણ હું માગી લેવુંજ કે મુજ ગરીબને હીણીને એટલું અપમાન ના કરો.

લેડી ખરેઘાટ—ઓ લેરે એને અપમાન લાગી ગયું.

રસ્તમ—માયજી-માયજી.

લેડી ખરેઘાટ—ચુપ, મુજો રહે એમાં તું શું સમજે ? મુવા હલકા

માણસોને જરા લહારો આપ્યેછ તો એકદમ મરોના પર આવેછ.
મુવા બીખારી કેડેના.

દીના—બાઈજી, એટલો ગુસ્સો શું કામ કરો છો? અમો ગરીબ ખરા પણ
બીખારી નહીં આમો દિવસ ને રાત અમો ખરી મહેનત કરીને
અમારૂં આ પાપી પેટ ભરીએ છીએ. પણ છતે હાથ પગે કદી
કોઈ દીવસ કોઈ આગળ હાથ ઝોળ્યો નથી.

મહોતાજ રહીશું પણ કદી હાથ ઝોલસુ નહિ,
છતે હાથ પગે બીખ કદી માંગસુ નહિ.
પેટ ભરાસે નહીં તો તે પેટને ફેડી નાંખશું,
પણુ ટેક વેચી પારસી કામને એમ નહીં લગાડશું.

તહેમી—બહેન બહેન ના ઉસકેરા. મને તારી દયા આવેછ. માસીજી
એ બીચારી ગરીબ.....

લેડી ખરેઘાટ—ચુપ એકદમ ચુપ થઈ જા. આપણી ઇજ્જત શું? આપણું
ખાનદાન શું? કે એવા મુવા ઇજ્જરડાં પીજ્જરડાંની કદર ખાઈએ.

કંગાલ ગરીબ એ લોક આપણે પૈસાવાલા,
ન આપણે ઇજ્જત એ લોકને આપણે ઇજ્જતવાલા;
સરોખરી કેમ થઈ શકે ગરીબને તવંગરની,
ઠોકર ખાનાર એ લોક આપણી છે સરદારી.

રસ્તમ—માયજી માયજી, આય તકાબરી? સાના ઉપર? તકલીદી પૈસા ઉપર?

રહી નથી ને રહેશે નહિ ચંચલ એ લક્ષ્મી,
થઈ નથી ને થાશે નહિ એવકા એ લક્ષ્મી.

કારનતો ખબતો પણ ફના થયો તો આપણી શું તાકાત,
ફોકત એ મગરૂરીમાં યુજ્જરયા જેણે દીન રાત.

દાખલા નજરે જુવો કયસરની તકાબરીના,
દારા સીકન્દર જમશેદના શા હાલ થયા.

ખાક થયા સૌ છેવટે મગરૂરીના મારથી,
પ્રાયદો જોશો નહીં નાહક સતાવી નીરાધારથી.

લેડી ખરેઘાટ—બસ રસ્તમ એક બોલણી વધુ નહિ.

હું હું માત તારી ને તું દીકરો મારો છે,
 શીખામણ તારે નથી દેવાની એ હક મારો છે.
 ગરીબોને ઉશકેરીને નતીજ સારા કાંઈ જોતું નથી,
 પગનું ખાસર પગમાં પહેરાયછ માથે તે મુકાતું નથી.
 ગુલામગીરી આપણી કરવા સરખાયલા છે ગરીબ,
 એ લોકની કરણીએ સરખાયલા છે એ લોકો ગરીબ.

રૂસ્તમ--નહી માયજી ભુલ કરોજ.

ખુદાએ આપ્યું ધન નાચારને દેવા,
 ફરજ ખુદાએ નાખી તો કરવી અદા.
 ફરક કાંઈ રાખ્યો નથી ગરીબ કે તવંગરમાં,
 ધન-સાફ સહિતો એકજ છે ખુદાની દરખાસ્તમાં.

લેડી ખરેઘાટ--મુજો રહે; નાને મોને ઘણી ટકટક મને જોઈતી નથી,
 તારા કરતાં દુન્યા મેં વધારે જોયેલી છે.
 સખત તાબેદારી જોઈએજ મને મારા ફરજંદ તરફથી,
 આશા એવકાઈની રાખુ નહી ફરજંદ તરફથી.
 દુન્યા જોઈ નથી તેથી એમ બકી જાયજ,
 સ્ત્રી ચરિત્ર જોયાં નથી તેથી એમ દોરવાયજ.

પણ ખસ બહુ થયું; આજે હું રંગમાં ભંગ થવા દેનાર નથી.

રૂસ્તમ હું તુને હોકમ કહું કે અંદર ચાલી જા.

રૂસ્તમ--ફકત એકજ શરતે.

લેડી ખરેઘાટ -એટલે તે શું ?

રૂસ્તમ--તે એજ કે તમે આય નીરાધાર છોકરીને વધુ અપમાન નહિ કરો.

દીના--રૂસ્તમજી બાઈ મારી તરફ આટલી દીલસોઝી દેખાડોજ તે વાસ્તે
 હું તમારો ઉપકાર માનુંજ. પણ મારે ખાતર તમારાં માયજી
 સાથે બગાડ ના કરો.

ગમે તે બોલે એવણ છતાં એવણ માતા છે,
 બલે ભુંડું લાગે આપણને છતાં એવણ માતા છે.
 ફરજંદની ફરજ છે કે માતાનો સ્વભાવ સમાલે,
 તાબેદારી દેખાડી જરથોસ્તી ફરજંદનું નામ દીપાવે.

આપણ હું રજા લેવુંછ પણ જતાં જતાં કહેતી જાવુંછ કે—

એવું ના ખોલતા કે જેથી કાઢનું દીલ દુખાય,
કારણ કે આપ દીલ તે ખોદાનું ઘેર ગણાય.
લાગણી સહિની સરખી ભલે અમીર હોય યા ગદા,
જીગરનો દંખ એકજ રીતે દંખેછ સૌને સદા.
જીગરગીને માન આપી એટલુંજ ખોલતી જાવુંછ,
વીચારો તમારા જલદી બદલાય દુવા એમ માંગતી જાવુંછ.
એક દીન એવો આવશે ગરીબો તરફ તમારી લાગણી દોરવાશે,
ભરોસો મને પુરતો છે કે ખોદાનું કામ ખોદા કરશે.

(દીના જાય છે.)

રૂસ્તમ--થોખ દીના, થોખ.

લેડી ખરેઘાટ--ખખરદાર રૂસ્તમ એક ખોલખી નહિ.

તહેમી--માસીજી-માસીજી.

લેડી ખરેઘાટ--ચુપ એકદમ.

ટેબો.

ફોપ.

અંક બીજો.

સીન પહેલો.

(“ખરેલાટ મંઝીલ” નો ગારડન-તહેમી ગાતી આવે છે)

ગાયન.

(રાગણી સારંગ, તાલ દાદરો. માત્રા ૬.)

તહેમી—

રામ રાખે તેમ રહ્યે
આપણે ચીકીના ચાકર છેયે—

અંતરો.

કોઈ દીન પહેરણ હીર ને શીર, તો કોઈ દીન સાદાળી ફર્યે,
કોઈ દીન ભોજન સીરો ને પુરી, કોઈ દીન ભુખ્યાળી રહ્યે—
કોઈ દીન રહેવાને બાગ બચીચા, કોઈ દીન જંગલે રહ્યે,
કોઈ દીન સુવાને ગાદી ને તક્યા, કોઈ દીન ભોંયેળી પડ્યે.—

આજે તોફાન પછીની શાંતી કેવી ખુશકારક લાગેજ. ગરીબ બીચારી નીરદોષ છોકરી ! નાહક અપમાન પામીને ગઇ. મને તેણીની કેવી દયા આવેજ. માસીજીબી કાલે કેટલાં unreasonable થયાં. કાલે રાતે એક બાલ ડાન્સને ખાતર હજારો રૂપ્યાનો ધુમાડો ફીધો પણ એક નીરાધાર નીરદોષ હમગત છોકરીને તેણીની આટલી કાકલુદી છતાં પોતાનું બ્લાઉઝ refuse કરી, અપમાન કરીને બહાર કહાડી. શું એ ઇન્સાફ છે ? મારો રૂસળી આપ બનાવથી તદ્દન દીલગીર થઇ ગીયોજ. હું ઇચ્છુંજ કે હું એ નીરદોષ છોકરીનું ઘેર બચતી હોતે તો હું પોતે ત્યાં જઇને એ છોકરીને સધારો આપીને કાંઇક મદદ કરતે.

(રસ્તમ ગમગીન ચહેરે દાખલ થાય છે.)

ઓહ રસ, જીમખાને બચજ ?

રૂસ્તમ—નોટ સરતન, વાય ?

તહેમી—જો જીમખાને જતો હોય તો મને તારી કારમાં લીકત આપ.
હું જરા ગુલાંકુદને ત્યાં જવાની છેવું.

રૂસ્તમ—સોરી ડીયર, પણ હું તે રસ્તે નથી જવાનો.

તહેમી—રૂસ, વાય, આજે તું મારાથી જુદાઈ ગણેછ. tell me તું
કહાં જાયછ ?

રૂસ્તમ—હું, હું, Oh don't ask me I don't know what to do.

તહેમી—રૂસ, ડીયર, ધોરાયલા દુધ પર વીલાપ કરવો એ શું કહાપણ
ભર્યું છે ?

ગીયું સાલ ચાલી ગીયું-પાછું કદી ફરશે નહી,
કમાનથી તીર છોડ્યો-થોભાવેલો થોભશે નહી.
નીકલ્યા બહાર જે હાથી દાંત-પાછા તે સમાશે નહી,
તેમજ મુખે બોલાયલા બોલ-પાછા ખેંચી લેવાશે નહી.
ગીયુંછ તેને જવાદે, રહ્યું તે રાખ ઢાંકીને;
રહ્યુંછ તે નહીં જતું રહે-જતનથી રાખ બાકીને.

રૂસ્તમ—તહેમી, તહેમી. મારા જીગરમાં હમણાં કેવું લાગેછ તે તું શું
જાણે ? કાલે રાતે મમાએ જાણે તે નીરાધાર છોકરીને નહી પણ
મનેજ અપમાન કીધું હોય તેમ મને લાગેછ. અરેરે તે નીરાધાર
છોકરીએ આખી રાત કેવી રડીબડીને કહાડી દોશે.

તહેમી—શું તેણીનું કોઈ સગુ વહાલું નથી.

રૂસ્તમ—કોઈજ નહિ, કોઈજ નહિ; અરે કાલે સવારેજ મેં એ છોકરીને
તેણીનો ફ્રેન્ડ થઈ રહેવાનું પ્રોપીસ આપ્યું 'તું' પણ મારાજ મકાનમાં
હું તે છોકરીને હીણાંતાં બચાવી શક્યો નહીં. Let me go.
તહેમી મને જવા દે, માફ મસ્તક ફેરેછ.

તહેમી—માઘ પુઅર રૂસ; ત્યારે શું તું તે છોકરીને ઘેરે હમણાં જાયછ ?
જા જરૂર જા, તે બીચારીને હીંમત આપજે, આપરી એ ફરજ છે.

ફરજ મોટાની છે કે નાનાને સમાલવું,
કોઈ વેંટ નમે તો આપરે હાથ નમવું.

અમે મોટાં તમે નાના, દાલી એ પતરાજી છે,
ગરીબો તરફ દીલસોઝી રાખ એમાંજ ખુદા રાજી છે.

રૂસ્તમ—થેંકસ તહેમી, તારા દીલસોજી બર્યા બોલથી મને કેટલી શાંતી
થાયછ ? વેલ હું રમ લેવુંછ. બાય, બાય.

(રૂસ્તમ જાય છે)

તહેમી—(સ્વગત) કેવો દીલસોઝ ! ખચ્ચીત જેમ એ દોલતે અમીર છે
તેમ ખત્રાસે પણ અમીર છે.

ખોદા હસ્તો રાખજે એને પુર તંદરોસ્તી સાથે,
હું એની છું એ મારો છે રહેજે તું અમારે માથે.

ગાયન.

(રાગણી બીહાગ, તાલ ત્રીતાલ, માત્રા ૧૬)

તહેમી:—

જગતની જુદી જાલોમાં, ફરે જીવડા સૌ દીવાના,
કરમના ઉંડ સમુદ્રમાં, ડુબે મુખાં કે શું શ્યાના—

અંતરો.

અજબ છે કાર પ્રભુનો હયાં, જગતમાં પાર તેનો કયાં,
અસલનું જ્ઞાન ભુલાવે જ્યાં, નકલનું ભાન કરાવે ત્યાં—
કરે કોના કરમ કાના, રહે મુખાં જગતમાંના,
લખે ભવના કોટી દાના, છતે આંખે અપંગ કાણા—

દુઃખીઓને મન જગ દુઃખી, છે સુખીઓને મન સુખી,
“રહેમ” કીરતાર નમ જુકી, બુદ્ધિ વહે જેના વન ટુંકી—

(બહો જાશરઅલી સાથે દાખલ થાય છે.)

જાફરઅલી—બંદગી બાધ સાહેબ.

તહેમી—ઓહ ? આવો જાફરઅલી, કેમ કાંઈ સહવારના પહોરમાં ભૂલા પડ્યા ?

જાફરઅલી—અમસ્થો જરા કામે આવ્યો છું. રૂસ્તમ શેહની ચીટ્ટીને માન
આપી તેવણની સેવામાં હાજર થયો છું.

તહેમી—રૂસ્તમને મલવા આવ્યાછ ? પણ તેવણ તો ઘેરમાં નથી.

બદલો—શું રસ્તમ શેઠ. બહાર સધાન્માય ! અરે પણ તે કેમ બને ?
એવણે તો હમણા જાફરઅલીને એપોઇન્ટમેન્ટ આપીને બોલાવ્યાછ.
એવણુ ક્યારે બહાર ગીયા ?

તહેમી—હમનાજ થોડી મીનીટ થઇ હોસે.

બદલો—તમોને મલીને ગીયા ?

તહેમી—હારતો પણ—

બદલો—ને ક્યાં ગીયા તે તમોને કહ્યું ?

તહેમી—હા, કહેજે પેલી નીરાધાર છોકરીને ત્યાં—

બદલો—દીનાને ત્યાં ?

તહેમી—કેમ, કેમ, બદલા. તું એટલો બધો દધાઇ કેમ જાયછ ?

બદલો—કાંઇ નહીં, તહેમીઆઇ. પણ હું ધારંછ કે રસ્તમ શેઠે ત્યાં
એકલા જવામાં ભૂલ કરીધીછ. કાલે સવારે પેલો નાપાક નાદર
ઓચીંતા હુમલાથી ગભરાઇને ચાલી ગીયો. પણ કદાચ આજે
રસ્તમ શેઠને એકલો જોઇને—

તહેમી—ઓ—

જાફરઅલી—કાંઇ નહીં તહેમી આઇ ગભરાવા જેવું કાંઇજ નથી. બદલા
ચાલ જોવું મને તે ઘેર દેખાડ આપરે હમણાંજ જવું જોઇએ,

બદલો—જરૂરજ.

એ મારી ફરજ છે કે શેઠની સાથે રહેવું,

આધું નીમક તેનું તો હલાલ તે કરવું.

બદમાશની બદમાશી હું ફાવવા નહિ દેવસ,

જીવતો છેવું ત્યાં સુધી સામે થવસ.

ભલે જીવબી આપવો ગડશે તો ખુશીથી આપસ,

એવા સો જીવ મારા શેઠ પરથી ઓવારી નાખસ.

(જાફરઅલી બદલો જાય છે તહેમી

અંદર જાય છે)

અંક બીજો—સીન બીજો.

(દીનાનો ઓરડો.)

દીના—(સ્વગત) બેઠંગી દુન્યા, શું તારી સપાટી પર મુજ જેવી નીરાધારને શાંતી નહીંજ મલસે ? શું ગરીબો ઠોકર ખાવાનેજ પેદા પડે છે ? ઓ પરવરદેગાર તું ઇન્સાફી છે, તું દયાલુ છે, તો શું તું આપ સીતમ મુજે મલોને જોઈ શકે છે ?

ઠોકર ખાઈ હમો હીણાઈએ, તું જેવા રાજી છે !
ગરીબો તવલી મરે એ શું તારી કારસાજી છે !
ખુન થાય નેકીનું, બદી ફાવે, તે તું જોઈ રહ્યોજ,
તારો ઇન્સાફ ક્યાં છે, તું તો મુંગો બેસી રહ્યોજ.

પણ નહીં નહીં એ હું શું બોલુંજ ? માફ કર માફ કર ઓ પરવરદેગાર, મારા દુઃખી આત્માથી તારા ઇન્સાફને વાસ્તે એક મીનીટખી કાંઈ આફ બોલાયું હોય તો ઓ મહાનામી આપ, મને માફ કરજે.

ઘડીભરના થેલાપણામાં નાસ્તીક હું થઈ,
માફ કરજે ખુદા મુજ હાલ તરફ જોઈ.
બેદો તારા ભારી કેમ ઉકલાવી શકુ હું,
તું જે કરેજ, તે હીકજ હોસે નાદાન હું સમજું શું.

પણ—

આજે તો બદી ફાવેજ ને નેકીની ઘાત છે.

રૂસ્તમ—(દાખલ થતાં) ચાર દીનની ચાંદણી પાછલ અંધારી રાત છે.

દુઃખ તો સૌ પર પડે દુઃખ તો એક કસોટી છે,
ધીરજથી ખમજે તેને કુદરત બહુ મોટી છે.

રોશન કીનારી જરૂર જોશે હરએક કાલાં વાદલમાં,
તેમજ દુઃખ પાછળ સુખ જોસે કુદરત ચાહે તો એક પલમાં.

દીના—રૂસ્તમજી, તમે કાંય પાછા આયા ? જાવ અહીંથી પાછા જાવ. હું દુઃખીને વધુ દુઃખ ના દેવો.

રૂસ્તમ—દીના તું મારાથી દુઃખી થાયજ ? મારાથી ?

દીના—ઓ નહી નહી મારું ધક ઢેકાણું નથી. મને માફ કરો મને એકલીને મરવા દો.

રસ્તમ—પુઝર ચાઇલ્ડ, દીના મારા માયજીએ કીધેલું અપમાન ભૂલી જા, જો મારા માયજીને બદલે હું તારી પાસે મારી માગું છું.

દીના—રસ્તમજી, રસ્તમજી. તમો મને પાપમાં નાખો છો.

હું તકસીરવાર તમારી કે તમો વચમાં આવી,
ને નાહકની સુખી ઘેરમાં લગાઇ જાગી.
છેલ્લી સલામ હવેથી તમો વચ્ચે નહી હું નહસ,
ભરોસો ખોદાપર રાખી હું મારું ભોગવી લેવસ.

રસ્તમ—એટલે, એટલે, દીના તું ક્યાં જવા માગેછે? તું એકલી અટુલી નીરાધાર ક્યાં જશે. ?

દીના—જ્યાં જવાસે ત્યાં. દુન્યા બહુ મોટી છે. હું કાઇળી દોરખીતાલમાં નસું તરીકે રહેવસ.

દરદીનું દુઃખ દુઃખી દીલે પીછાળી જતન કરસ,
રાહત મલસે દરદીને તો નીચીંત હું રહેવસ.
નથી આશા આ જીવને દુન્યાઇ માયા ખાતર,
અરપન કરસ જીંદગી મારી, દરદીઓનાં ભલાં ખાતર.

રસ્તમ—નહી નહી દીના, તું મારી તરફ ઘણી સખત થાયછ. હું તુંને વધુવાર આય કંગાલ્યતમાં રાખવા માંગતો નથી. દીના, મારી વહાલી છોકરી, જો મારી તરફ જો. હું જો આફર કરું છું તે કરવાનો કદાચ આય વખત નહી હોસે પણ મારેથી ખોલ્યા વગર રહેવાતું નથી. દીના, દીના, ખાતરીથી માનજો કે ગઇ કાલે સવારે તુને પહેલી જોઇ ત્યારથી એક મીનીટખી મેં સખકારથી કહાડી નથી. ખોલ દીના ખોલ, તું મારી ધણીયાણી થઇ મને સદાનો સુખી નહી કરસ ?

(ખેજન, નાદર ને મુનીર ભરાતા દાખલ થઇ બેઠેને જોઇ છુપાઇ જાય છે.)

દીના—ઓ નહી નહી રસ્તમજી તમો હું દુઃખીને વધુ દુખી કરો છો. હું માંગી લેવું છું કે મને છાડી જાવ. મારે ખાતર તમો દુઃખી ના થાવ.

રૂસ્તમ—મારી વહાલી, જરા શાંત થા. તારા વગર એક ઘડીમ્મી મારી સુખમાં જવાની નથી. મારો જીવ, જીંદગી જે છે તે તુંજ છે. એહ તારા વગર હું શું કરશ તે હું કલપી શકતો નથી.

દીના—પણ તમે મોટે ઘરના ને હું એક ગરીબ નીરાધાર.....

રૂસ્તમ—એહ તેથી શું થયું.

માણસ સર્વે સરખાં ફરક નથી શરીર કે સરમાં,
તે કીરતારે નહી ફરક રાખ્યો, ગરીબ કે તવંગરમાં.
વહાલી છે તું મુજની બહે તું નીરાધાર છે,
આપણુ બંને રાજી તો દુન્યાની શું દરકાર છે.

દીના—પણ તમારા માયજી.....

રૂસ્તમ—તે વાતની તું ધાસ્તી ના રાખ, હું તે જોખમ મારે માથે લેવુંજ. હવે તો બસ ?

બસ આજથી આપણુ બંને એક, સદાનો મને તારો ગણુજે,
હંમેશની તું હસ્તી રહી, નવી જીંદગી શરૂ કરજે.

નાદર—(સ્વગત) શરૂ કરે નવી જીંદગી, ત્યારે શરૂઆત સારી કરજે,
ફરીથી નાદરની સામે થવા અગાઉ સો વાર વીચાર કરજે.

(ફટકો મારે છે, રૂસ્તમ બેભાન થઈ નીચે પડે છે.)

ચલાવ બેજન સુંઘાડ પેલો રમાલ, ને ઉઘાવી લે પેલીને—બહાર મોટર ખોટી થાયેજ.

(બેજન દીનાને ઉપાડી લઈ જાયજ મુનીરને નાદર પાછલ જાયજ. જરાવારે રૂસ્તમ ઉઘાવાની કોસેશ કરેજ પણ પાછો પડી જાયજ. બહલો ને બદરઅલી દાખલ થાયજ.)

બહલો—લેવ બદરઅલી આયજ તે ઘેર. તમે જરા ઉભા રહેવ હું અંદર જઈને જોઈ આવુંચ. (રૂસ્તમને જોઈને) હેં, એ કોણુ ? રૂસ્તમજી, રૂસ્તમશેઠ, એ ખોદા મેં ધાયું તું તેમજ થયું.

બદરઅલી—કાંઈ નહી બહલા ગલરા ના, એવાણુ શુદ્ધિમાં આવેજ. રૂસ્તમજી, રૂસ્તમજી.

રૂસ્તમ—ઓ, અરે !

બદલો—જરા હિંમત રાખો શેઠ. એ તો હું બદલો ને જાપરઅલી આવેલા છીયે.

રૂસ્તમ—દીના, દીના કહાં છે ?

બદલો—અહીંયાં તો કાઠજ નથી.

રૂસ્તમ—ઓહ ! ત્યારે તો પેલો બદમાશ તેણીને ઉઘાવી ગીયો. જાફરઅલી, જવ તેની પુકે જવ. ઓહ કાંઈખી કરીને દીનાને છોડાવી લાવો.

બદલો—શીકર ના કરો શેઠ, હમણાંજ પોલીસને જણાવીને—

રૂસ્તમ—નહી, એમાં પોલીસનું કામ નથી. જાફરઅલી નકામી હો હો મારે કરવી નથી. તમો તમારે હાથે નહી કરી શકો ?

જાફરઅલી—ખેશક; નહી કેમ ? હું જ્યારે પોલીસ ખાતામાંઉતો ત્યારથી એ બદમાશને ઓળખુંછ ને એના બધા ખુણાખાંચરાની મને માહિતી છે. તમો શીકર ના કરો શેઠ, હું થોડા વખતમાં તમારું કામ કરી પાછો ફરસ. બદલા તું શેઠને મોટરમાં જલદીથી ઘેર પુગાડ.

ટેબલો.

અંક બીજો—સીન ત્રીજો.

(ખટલાનું ઘેર. ખટલો ને મટલો દાખલ થાય છે.)

ખટલો—મટલા, તુને મારી ખાસ સલાહ છે કે સંસારની જુસરીમાં કાંઈખી દહાડો જોરાતો ના; જોરાયોછ તો સમજ કે સાડાસાતી જરૂર બેઠી.

સંસાર છે ખોટો સમજ દીકરા મટલા,
કરેછ સુખીને દુઃખી, બનેછ જડા ખી પટલા.
બહુ જોયાછ મેં સંસાર, કહે સાચ્યા કવી ખટલા,
ચટેછ કોરટને દરબાર, ફાટેછ ભઈ ભઈના ટકલાં.

મટલો—ખોટું, સદંતર ખોટું.

સમજ તારા સવાલનો આપું જવાબ,
ઘેરી વગર કાણુ કરી આપશે ધાનસાકને કવાબ.
ઘેરી વગર તુને હોટલમાં ખાવું પડશે,
ઝોટલો, ઉઠ્યાણું ને ચાહરમ કાણુ તારું કરશે.
ભલી પરણેતર તો એક ગુલાબનું ફુલ છે,

ખટલો— શ્રીમતી જેવી મલી તો દખ્ખો તારો ગુલ છે.

હું સમજી ગીગો. ટુંકમાં એટલું જ કે તમે થોડે ચહડવાના થયાજ.
પણ પરણુ તો ખરો ને પછી જોજો કે તારા ધાનસાકને કવાબ
કેવા અવરા નીકલેજ તે.

મટલો—ખટલા ખરું કહુંજ ને કદાચ તું જાણુતોખી નહી હોસે કે તારા
ઘેરમાં મને આવવાનાં બે કારણો છે.

ખટલો—કેમ બા, બેઆખર થઇને બહાર જવાના થયાજ શું ?

મટલો—અરે ખટલા, એ શું બોલેજ ? મારા બોલવાનો મીનીંગ તું
નહી સમજ્યો.

ખટલો—સમજાવની જલદી, નહીતો એકુ મોઠવી દેવસ.

મટલો—જો પહેલું કારણુ તો એ કે તુને મલવાનું; ને બીજું કારણુ-ઉશ્
પ્લસ ઉફ ને કાણુ સમજે મારે દુઃખ ધન્ડુ દુઃખ; ખટલા બોલાતું
નથી. શરમ શરમ લાગેજ ને બગલમાં ગીલી ગીલી લાગેજ.

ખટલો—એવણુને ગીલી કેમ લાગેજ ? કાંઈ ઉંડા પાણીમાં તો નથી
ફરતોને ?

મટલો—નહી, નહી, ખટલા તું વહેમા ના. મારું કારણુ જુદુંજ છે.

ખટલો—પણ બોલી મરની.

મટલો—ઓ તેજ આકાર, તેજ મુતી કે જેનાં દર્શન કરવા હું તારા
મંદીરમાં દરરોજ પ્રેમથી આવું છું. અરે બતાવ તે મુતી ક્યાં
છે તે, હું તેના દર્શન કરવા તૈયાર છેવું.

ખટલો—મટલો આજે તૈયાર થઈ ગીગેજ. નહીતો મંદીરને મુતી નહિ કરે.

મટલો—નહી નહી ખટલા, મેં આજે દાર નથી પીધો. ફક્ત તું મારો

જાની દોસ્ત હોવાને લીધે તારી આગળ મારા પ્યારનો ઉલ્લસ
બહાર કાઢ્યો ?

ખટલો—ત્યારે તું પ્યાર કરતાંથી શીખ્યો ? કે ?

મટલો—હા, શીખ્યો ને તેથી બેન્ડસ્ટેન્ડ પર જઈને શીખ્યો.

ખટલો—વાર શ્રીમતી તારી બહેન જેવી લાગે તે જણાવીને પુછું કે તું
કાણુના પ્યારમાં પડ્યો ?

મટલો—સાંભલ ખટલા, કાન પર હાથ મુક.

ખ્યાલ.

રંગત-ખડી.

સાંભલ ખટલા દીકરા મારા,

તુંને આશીષ દેવસ સારા.

કરજે કામ ભલુ પ્યારા-દોસ્તને ખાતર,

કરજે તું પુનનું કામ-દોસ્તને ખાતર.

રાએર.

ખાવા નથી ગમતું મને-પીવા નથી ગમતું પાણી,
એની યાદમાં મેં જીંદગીની-કીધી ધુળધાણી.
કપાલ એનું આરસી જેવું-બેઠને દીલમાં લાગી આગ,
આંખમાંથી આંસુ ટપકે-તો બની બાય મોતીનો બાગ.
જમ એની સાકર જેવી-તેથી નીકલે મીઠા વચન,
દાંત છે દાદમના દાણા ઝલકી રહ્યાં છે લાલ રતન.

એનું નામ છે મહેરી

બણે આકુસની કેરી

એની માય છે બહુ ઝેરી

શી ઇંજ બચુતીપુલ વેરી-દોસ્તને ખાતર.

ખટલો—અરે પણ તે કાણુ ?

મટલો—પેલી તારા ઘેરમાં રહેતી મહેરાં.

ખટલો—જેને વાસ્તે હું આવું છું તારા ઘેરમાં રોજના ફેરા.

મટલો—હવે છોરો ઘેલાં ચેરાં.

મટલો—નહી નહી સીરયસલી કહું'છ કે એ છોકરી મને ઘણી ગમેછ.

અને એને મારી પરણેતર ખનાવવા રાજી છેવું.

ખટલો—હું એના માય આવા ડોસાંને તારે વાસ્તે કહેવસ. પણ નોકરી
ધંધાને વરે પુછે તો શું કહેવું ?

મટલો—કહેજે કે બી. બી. માં નોકરી કરેછ.
કહેજે કે ડા ટકાની લોન છે.

ખટલો—પણ કેટલાની ?

મટલો—એક સો રૂપીઆની ને ઘેરમાં જુનો ટેલીફોન છે.

ખટલો—એ છોકરી સારી છે, ને મનેખી ગમેછ.

મટલો—તમુનેખી ગમેછ ? અરે અસતરાથી ડોકુ છુટું કરી નાખસ,
સમજ્યો ?

ખટલો—તું ખોટો વહેમ ના લઇજા—હું કહું'છ કે મને એની ચાલચલન ગમેછ.

મટલો—એમ તારે શીટમફાટ.

ખટલો—કાંય ?

મટલો—કારણ તું મારી પર વહેમાયો ને હું તારી પર વહેમાયો એટલે
શીટમફાટ ને મેળવો હાથથી હાથ. (શેકહેન્ડ કરેછ અંદરથી પ્યાલા
રકાખી તુટવાનો અવાજ આવેછ.)

મટલો—ચાલો કમાણીમાં વધારો થયો.

ખટલો—એનું સત્યાનાશ જાય રામાનું તે હમેશ કંઈને કંઈ ભાંગ્યાજ
કરેછ. કાણ જાણે પી ધરાઈને કામ કરેછ કે શું ?

મટલો—એતો શેઠની કાપી કરેછ.

ખટલો—ચુપ ! મારું નુકશાન થાયજ ને તું ટાહેલા કરેછ. (રામાને
ગુસ્સાથી બોલાવે છે) રામા ઓ રામા અહીં આવ.

રામા—આઈવો છાખ.

ખટલો—એ શું થયું ?

રામો—કંઈ નહીંરે છેઠ, અદધો દળન પ્યાલા રકાળી ને દળન ગલાસ ખલાસ થઇ ગીઆ.

મટલો—એમ તારે એનો પગારળી ખલાસ કરી નાંખો.

રામો—પણ છેઠ મારા હાથે ની લાંગેલા, એ તો મીછતરીએ મને ધક્કો માર્યો તે તુટી ગીઆ.

ખટલો—એમ (ખોલાવેછ) મીસ્તરી, ઈધર આવ, એ પ્યાલા ઓર રકાળી કીસને તોરા ?

મીસ્તરી—હમકુ કયા માલુમ; એ રામા અંધેકી માફક મેરે આંગપે ગીર ગીયા ઓર પ્યાલા રકાળી તોર ડલા.

રામો—ચાલ, ચાલ, છછરીનો આંધરો મારી છાંડે અઠરી પછરો ને ઉપરથી મુને ગરે પરે.

મીસ્તરી—તુમ તોરા.

રામો—તુંમ તોરા.

મીસ્તરી—અરે જવરે ગરબડ મોટ કરોરે. જસ્તી ગરબર કરેગા તો પાંકિ કાટનેકી છુરીસે ગલા કાટ દાલેગા. (લડે છે)

ખટલો—ખબરદાર, ગરબર કરશે તો ખેઉને ખહાર કહાડસ.

મટલો—ખટલા ગુસ્સે ના થા. ટુંકમાં એટલુંજ કે આય (રામાને ખતાવીને) ગુડઝ ટ્રેન આય (મીસ્તરીને ખતાવીને) મેલ ટ્રેન સાથે, લાલ ખતીની ગફલતીને લીધે, યાને દારને લીધે, બુલમાં અથડી પડી અને અંદર ખેડેલા છ જૈરાં એટલે છ પ્યાલા અને દળન માટીડા એટલે દળન ગલાસ ખલાસ થયા એટલે એક્સીડન્ટ થઇ મરણ પામ્યા. ખેઉ બંધવાને શકનો લાલ આપી છોડી દેવો.

ખટલો—મુજો મરેછ કે નહીં ? હમણા ઉફ ને ઓ કરતોતો ને હવે ટાહેલા કરેછ.

મીસ્તરી—(રામાને દેખાડીને) જુઠા આદમીકા નોકરી રખના નહી ચાહીએ.

રામો—તું જુઠો તારો બાપ જુઠો.

મીસ્તરી—બાપ પર જયગા તો માર દાલેગા.

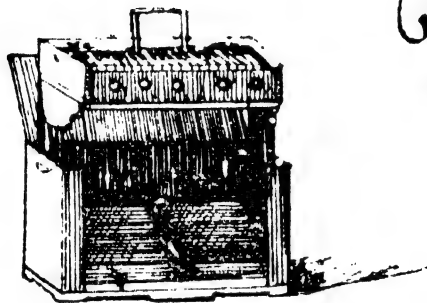

Photo:
D P. Hormusji

શ્રીમતી અચુતબેન.

શ્રી પારસી મ્યુઝિક હાઉસ

સ્થાપના: ૧૯૨૧

સ્થાપકના જાતી શીશાણદેકળ બાતુઓ અને
ગ્રહ સ્થો માટે
તાલ સુર અને રાગ રાગીણી સાથે ઉંચ પ્રકારની ગાયનકલા
શીખવવા માટે
મહશુર થયેલું એક જ ખાતું

સ્થાપક અને પ્રીન્સીપલ:-

ફરામરોજ બનગુરાણી શાસ્ત્રી

ખટલો—જવ ચલે જવ. (ગરબ સમજી શ્રીમતી અંદર આવે છે)

શ્રીમતી—સાવધાન, સાવધાન.

મટલો—દાર ને ધાન શું કરેછ ?

શ્રીમતી—પ્રીય બંધુઓ શું છે ? શાના મારામારી કરોછ ? એજ મારામારી ને કુસુપને લીધે આજે આપણને સ્વરાજ મેળવવાને ઢીલ પડેછ માટે લોકો નહીં ને મને કહેા.

ખટલો—(સ્વગત) લેવ જડજ આયા. આય કમ્પખતોએ લડી બડીને પ્યાલા રકાખી ને ગલાસોનો ખુરદો કરી નાખ્યો ને એનો પ્રીય બંધુઓ કરી મરેછ. રાંધનીમાં જગ્યે ત્યારે કેતી. રાંધનીમાં તો જવાના કસમ ખાધાછ. (આગળ જઈને) જોવ એ લોકોએ પ્યાલા રકાખી ને ગલાસનો ખુરદો કરી નાખ્યોછ અને રામો કહેછ કે મીસ્તરીનો વાંક છે ને મીસ્તરી કહેછ કે રામાનો વાંક છે.

રામો—આઇ મને મીજતરી અટડી પરેલો.

મીસ્તરી—આઇ સચ ખોલના એ લાલ્યાકા કસુર હએ.

શ્રીમતી—શાંત થાવો બંધુઓ, શાંત થાવો. હું તમોને એવો ઇન્સાફ આપસ કે કોઇખી પક્ષ યા કોઇખી કામને ગેરઇન્સાફ થશે નહીં રામા જઈને અંદરથી પાટલો લાવ. (રામો જાય છે)

રામો—લાયવો આઇ જાય.

મટલો—અરરર, વરી માથામાં ઘોડા મારવાનાં શર થશે.

ખટલો—મટલા મારાથી ખોલાતું નથી. પણ આય બંધુ મારા સસરા પર લખી જણાવતું પડશે. (રામો પાટલો લાવે છે શ્રીમતી પાટલા પર ઉભી રહેછ)

શ્રીમતી—ચાલો મનુર વર્ગ એટલે રામો ને મીસ્તરી આય આજુએ ઉભા રહેા ને તમો ખેઉ જણા થાપણુદાર તરીકે આય આજુએ ઉભા રહેા.

મટલો—જોયું કે થાપણુદાર કહેછ ? બએ તો મીલ ચાલેછ પણ બુંગલાંજ નહી મલે.

બએ મીલના હછએ ઘણી,
આવક થોડી ને કરજદારી ઘણી.

શ્રીમતી—અંધુઓ, હું મારી ચાલાકી ને દુર અદેશીથી જોઈ શકું કે આ બાબતમાં કોઈની પક્ષનો વાંક નથી. એક પક્ષ નીરહોષ છે. આ એક એકસીડન્ટ છે. ને એકસીડન્ટ આગળ કોઈ ડાહ્યું નથી. માટે એમ નહીં થવું જોઈએ કે એક શેઠ પોતાના નોકરને નાહકતું અપમાન કરે. એ નોકરો છે તો આપરે શેઠ લોકો એશઆરામ ને મળહ કરી શકીએ. એ લોકો નહીં હોય તો આપરા દોઢલાં બેસી જાય.

મટલો—દોઢલાં તો બેસી બી ગીયા ને શનીવારે ખલાસ બી થશે.

શ્રીમતી—વરી પાછા વચમાં બોલ્યા ? સમજો, ખરૂં પુછાવો તો એ લોકોમાં ને આપરામાં કાંઈ ફરક નથી. એ લોકો છે તો આપરે જઈએ; સમજાવ્યા. આજે કોઈની ઉદ્યોગ જો બીલેલો માલમ પરતો હોય તો તે મજૂર વગરને આભારી છે.

રામો—હું નહીં હોવું તો કચરો કાળુ વારે.

મીસ્તરી—ઓર હમ નહિ હોતા તો તુમકુ કરીચાવલ કાળુ ખીલાતાતા.

મટલો—તું એ લોકોને પગાર તો આપેજ કેની ?

ખટલો—અરે પહેલેથી આંગપર આપુંજ.

મટલો—તારે એમ કેમ બોલેજ ? ઝોનરરી કામ કરેજ કે શું ?

શ્રીમતી—સમજોને પક્ષી તકરાર કરજો. આજે અધા શેડીઆઓ પોતાના સુખ સગવડની દરેક ગોઠવણ કરેજ. અને બીચારા મજૂરોને માટે કાંઈ પણ કરતા નથી. દાખલા તરીકે રામા મીસ્તરીને રવીવારે કાંય નહીં રગ્ન આપીએ ? એ લોકોને સીનેમેટોગ્રાફ અને નાટકમાં જવાની કાંય નહિ છુટ આપીએ ? શું એ લોકોનો જીવ નથી ?

મટલો—ખટલા, ઘેરમાં એક નાલ્મો પાથે સીનેમાં રાખ. ને આતવાર આતવારે એ લોકોને દેખાડીઆ કર ને શી પગારમાંથી વસુલ કરજો.

રામો—આ તમારું ભાજન ચોકસ છે બાઈ.

મીસ્તરી—બાઈ તુમ હીક બોલા પણ હમ એ લાલીએ કે સાથ મર જાએ । તોબી સીનેમેટોગ્રાફમેં નહીં જાગ્યા.

રામો—પણ તારી જાત આવે કાળુ બધો વાજ મારે.

મીસ્તરી—દેખો બાઈ હમ ઉસકુ મારેગા.

રામો—માયરા, માયરા. (મીસ્તરીને રામો હાથોહાથ મરાયેછ.)

મટલો } —અરરર, લરો ના; મારામારી કરો.
ખટલો }

રામો—આજે જે થાય તે ખરૂં એનો દમદુસો કારી લાખુ. પ્યાલા રકાખી ફેરી નાખી ને મને ગરે પરે.

શ્રીમતી—(પાટલાપરથી ગલરાધને ઉતરી આવેછ) અરે લરોછ શાના ?
ચાલ મુવા તું (રામાને) ઓરડામાં જ ને તું (મીસ્તરીને દેખાડીને)
ચાલ રાંધનીમાં જ—

રામો—ની જવાનો; છનું ખુન કરું તોજ ખરો.

મીસ્તરી—હમખી નહી જાયગા ઉસકા શીરકા ટુકરા કરેગા.

શ્રીમતી—જવોછ કે નહિ.

ખટલો—(શ્રીમતીને) ચાલો તમે જાણુ થઇ જવ. તમે લાખણુ કાપું ને
ઇન્સાફ આપ્યો હવે મારો ઇન્સાફ જોવ. (ખટલો વારા ફરતી
ખેડેને લાત મુકી મારેછ ખેડ ચાલી જાય છે) જોયું એતો લાકડાના
દેવને ખાસડાની પુજા.

મટલો—Yes shoe ceremony to wooden God.

ખટલો—મુવા તમે ઇંગલીશ ના જોલતા મુગા મરી રહેવો.

(નીચેના આવા ડોસાની મહેરાં ખે સુતરફેની
લઇને દ્રાખલ થાયછ.)

શ્રીમતી—આવ આવ મહેરા લલે પધારી; કેમ આજે શું છે ?

મહેરાં—આજે મારા ભાઇ જાંગુનું વરસ છે તેથી માયજીએ સુતરફેની
મોકલીછ ને કહેવરાવ્યુંછ કે એક તમે લેજો ને એક તમારે ત્યાં
મટલાજી આવેછ તેવણુને આપજો. (મટલો વાંકાચુકો થાય છે)

ખટલો—તું નસીબદાર છે મટલા; મારા ભાકુત મારે વાસ્તે નહિ ને તારે
વાસ્તે સુતરફેની મોકલેછ !

મટલો—અદેખાઇ ના કરો એતો જેવી જેની લાયકી; (મટલો સુતરફેની
જોયેછ ને ઉપરનો ગાલીચો છુપાવેછ) (શ્રીમતી ને મહેરાને) હમના
તમે રાંધનીમાં મુકા હું જવસ ત્યારે લેતો જવસ (ખેડ જણા જાયછ)

ખટલો—કેમ મટલા કાંઇ જુની દોસ્તી લાગેછ.

મટલો—ત્યાં વગર એમ સુતરફેની આવે કે ? દરરોજ મને એ બેન્ડસ્ટેન્ડ પર મલેજ ને મારા સિવાય એ કોઇનેથી જોતી નથી. કોઇ વખત મને જોઇ હસેજ, ત્યારે તો બસ મારા દરખતો પાર રહેતો નથી. ઉફ, આખરે મારા વરસોના ઉમેદના આડપર ફતેદના મધુરા ફલ ઉગ્યાં ખરાં.

ખટલો—તુમ્હી પાટલા ઉપર ઉભો રહીને ભાષણ કર.

મટલો—(ગાલીયાને ચુમી લઇને) એક નાળુક અને પ્યારા હાથથી પથરાયલા ગાલીયા, મારા જખમી જીગરમાં, ખુશાલી અને શાંતી પથરાવજે.

(એકાએક મહેરાં ગાલીયો નહી મલવાથી પાછી આવેજ.)

મહેરાં—(ખટલાને) એવણુ ગાલીયો કાંય ખાયજ ? સુતરફેની તો રાંધનીમાં મુકેલી છે.

મટલો—(ફગલાઇને) નહીંરે એતો જરા ગલીયાનું ભરતકામ જોતોતો.

ખટલો—હાજી એવણુ બી. બી. ની ઓફીસમાં આરકાટેકટ છે તેથી એવણુ ડીઝાઇન જોતા હતા. બેનુરાવનું પીકું એવને બાંધેલું.

મહેરાં—(સ્વગત) મરે આરકાટેકટ હોય તો ઘણુંજ સારૂ કમાતા હોસે. માયજી સમજને ખુશી થશે (મટલાને) જી મારો ગાલીયો આપસો.

મટલો—કાંય નહી ? હકદારનો હક જરૂરજ મલશે. Rightful owner will get his own right.

(ગાલીયો આપે છે.)

મહેરાં—ચાલો હું જાવુંજ સાહેબજી.

ખટલો } —સાહેબજી.
મટલો }

મહેરાં—મટલાજી સુતરફેની ખાજે મારા સમ છે શરમાતા ના.

ખટલો—કોઇ મને પુછતુંજ નથી.

મટલો—(બાબુ) તમને મલવાથી મારામાં એટલો બધો મીઠાશ આવેજ કે હવે સુતરફેની ખાવાની કાંઇજ જરૂર નથી.

મટલો—ખટલા, હવે તું હટીજા હું લવ જાહેર કરુંજ.

ખટલો—જો દીકરા લવ જાહેર કરતાં મરતીયુક્તી ટીપમાં તારી જાહેર—
ખબર નહિ આવે.

મટલો—નહિ તું બીહ ના. (ખટલો ખુણામાં ઉભો રહે છે મટલો સ્ટાઇલમાં
વાંકોચુકો થતાં છાતીપર હાથ મુકે છે મહેરાં શરમાય છે) લવની
શર્યાત શું કરું લવ ડીક્ષનરી બી નથી લાગે.

અએ મારી જન, મારા માંદવાનાં પાન,

મહારા પુનમના ચાંદ, માહારી સાકરીયા ખાંડ.

હવે આગલ શું બોલું, મને કહે કે તારા માય મને કબુલ કરશે કે ?

ખટલો—(ખુણામાંથી) એનું નખોદ જય એ માય સાથ પનવાનો છે શું.

મહેરાં—મારાં માયજ ના કહેશે તોબી હુંતો તમારી સાથેજ પનશ. મહારો
જય તમારા પર ઘણોજ દોરેજ.

મટલો—દોરવા દે લગામ ખેંચતી ના નહિતો ધોરો લગામ તોરીને નાશી જશે.

ખટલો—લવની શર્યાત તો સારી કીધીજ.

(અંદરથી મહેરાંને બોલાવવાનો સાદ
આવેજ. મહેરાં જાય છે.)

મટલો—ગેઇ, કમાનમાંથી છટકેલા તીરતી માફક ચાલી ગેઇ. પાછી આવ
પાછી આવ ને એક બીજી સુતરેતી લાવ ?

દીલ તોરી ચાલી ગઇ કેમ ખમું જુદાઇનો જખમ,

ખટલા જલદીથી ખનલાવ, છે એનો કંઈબી મલમ ?

ખટલા પકર મને નહીતો ખુશાલીથી કુલીને ફાટી જવસ.

ખટલો—હવે અસ કર, ગામમાં તુંજ પરજીવાનો છે કે.

ગાયન.

(ગગણી માંડ, તાલ દાદરા, માત્રા ૬.)

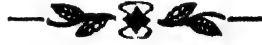
મટલો—

The knife of her beauty has murdered my life,
And I think it my duty to make her my wife.—
She has filled me with pain, and has made me insane,
So I think it my duty to make her my wife.—

અંતરો.

I promised I'll buy her gold bangles and rings,
Anklets and Blankets and all sorts of things;
She'll be queen of the queens and

I'll be king of the kings,
And I promise we'll never have quarrel and strife.—
As long as she is living, I shall be her slave,
But when she is dead I will dig her a grave;
And I swear on my head that until she is dead,
I shall take care that I marry no other wife.—

અંક બીજો—સીન ચોથો.

(રસ્તમ સોફાપર બેઠેલો છે. માથે પાટો આંધેલો છે; તહેમી તેમજ બદલો બાળુમાં ઉમેલા છે.)

તહેમી—રસ્તમ મારું માન જો જરા રેસ્ટ લે, ડોક્ટરે તો તુને ઉઠવાખી ના કહ્યું; Now be a good boy. જોવું જરા લેટી જા.

રસ્તમ—બદલા કાંઈ પત્તો લાગો ?

બદલો—નહીજ કાંઈજ નહી. રસ્તમ શેઠ જો મારૂ માનો, પોલીશને જણાવો, એક દિવસમાં તે લોકો—

રસ્તમ—બસ એક બોલખી વધુ નહી. એમાં પોલીશનું કામજ નથી. મને બ્રહ્મચર્યની પર પુરતો ભરોસો છે. જા જરા કોશી મંગાવ.

(બદલો જાય છે)

તહેમી—જો રસ્તમ હજુખી મારું માન, એ બાબતમાં વચ્ચે ના પર, એ મુવા પાપીઓ સાથે—

રસ્તમ—બસ કર, બસ કર તહેમી, બસ કર !

મારા જીગરમાં શું થાયજ તે તું શું જાણે,
દરીઆ દીલમાં કેવા ઉભરાયજ તે તું કેમ પીઝાણે.

તે ખીચારી નીરાધાર છોકરી પર હમણા કાણુ જાણે કેવો સીતમ
ગુજરતો હોસે, ઓ—

તહેમી—રસ્તમ, રસ. જરા શાંત થા; તું કેમ કહી શકેછ કે મને તે
છોકરીને વાસ્તે લાગતું નથી. પણ મને તે છોકરી કરતાં તારે વાસ્તે
ધણી લાગણી છે. તારા નખને ખી દુઃખ થાય તો મારો આખો
જીવ નીકલી જાય. ઓ રસ ! તું કેટલો ધાતકી છે ?

રસ્તમ—(સ્વગત) ઓ ખુદા હું શું કરું ? એને કેમ સમજાવું ? તહેમી
મારી તરફ જો; તુંને મારે વાસ્તે ખચીત લાગણી છે.

તહેમી—ઓ તે કેમ જણાવું ?

જો આય જગર કાચનું હોતે તો સાફ સાફ તું જોઇ શકતે,
યા ચીરાતું હોતે જગર તો ચીરીને તુંને બતાવી શકતે.
આય જગરમાં મુરતી એકજ ફક્ત તે તારીજ છે,
જીવ બધો તારામાં તુંજ દુન્યા મારી છે.
જીવતી રહીછ જોવા તારા હસ્તા મુખને વાસ્તે,
જંદગી મારી ઓવારી નાંખુ તારા એક મુખને વાસ્તે.

(લેડી ખરેઘાટ દાખલ થાય છે)

રસ્તમ—નહી તહેમી એમ ના બોલ. હું તેને લાયક નથી. તહેમી, તહેમી,
મને માફ કરજો પણ જે લાગણી તારા જગરમાં મારે વાસ્તે છે
તેવીજ લાગણી તારે વાસ્તે મારા જગરમાં નથી.

તહેમી—હું શું કહું ? એ સાચું બોલોછ ?

રસ્તમ—હા સાચુંજ કહેવુંજ. આપર કારણ તે ફક્ત મારા માયજીએ
પોતાની મરજી મુજબનું કીધું હતું. પણ ખરો સાચો પ્યાર તો
મેં પેલી નીરાધાર છોકરીને જોઇ ત્યારેજ જાણ્યો.

જોઇ તે છોકરીને પડ્યો મને જગરમાં ધા,
દીલ મારું પોકારી હિયું બેદાર થા, બેદાર થા.
આહુંજ હું તે છોકરીને તેના વગર બેકારી છે,
મલે નહીં જો દીના પ્યારી, તો દુન્યા મને અકારી છે.

તહેમી—રસ્તમ, રસ્તમ. એ તું શું બોલેછ ? શું તું દીવાનો થયોછ ?

રૂસ્તમ—હા હું દીવાનો થયો, હું ઇચ્છુંછ કે હું મગજથી બેમગજ થઈ જાવું કે મારા દુઃખી જીવનથી તેણીની યાદ ભુલાવું.

કેમ ભુલાવું તેણીની યાદ મારા દુઃખી જીવનથી,
લાચાર કાંઈએ મને દીનું તેં મોહમતના મારથી.
દીના, દીના.

તહેમી—રૂસ્તમ, રૂસ્તમ જરા શાંત થા. (સ્વગત) ઓ ખોદા હું મુઠ્ઠા હું મુઠ્ઠા. શું હું આપ સમજવા જીવતી રહીશ ?

ચાલ્યો જેને જીવનથી હૈયાનો હાર ગણીને,
લઈ જાય છે કોઈ જીવનું જીવન મારું તોડીને.

પણ બોલી તહેમી એ તું શું વિચાર કરેછ. સાચો પ્યાર શું સ્વાર્થી હોય શકે. નહિ કદી નહિ, મારું સુખ ફક્ત એને સુખી બેવામાં જ છે. તો ભલે જી. જીવને પરણીને સુખી થા.

ખરો પ્યાર જ્ઞાલાને સુખી જોઈ ખુશી થાય,
આપસ ભોગ મારો જો સુખી એ થાય.
સુખી જોઈ એને સુખી હું થવસ,
ઘેરી નહિતો સાચી જોઈને થઈ રહેવસ.

જી, જી. ઓ પડત ઝુપડીમાં રહેનારી ઓ નીરાધાર દીના જો હરીકાષ્ઠની શરતમાં એ બહેનનું સુખ તું જીવવા નસીબવંત નીવડીશ તો ભલે એ સુખ તુને મુજારક હોજો.

સુખી થજો સુખી રહેજો સુખી સંસાર ભોગવજો,
કુટે જેમ પાણી પરપોટા દુસ્મન તમારા ટલજો.
દીલ જે પ્યારાનું આજ વેર ગણ્યું મેં મારું,
જે મારું ગણ્યું તે આજથી કાંઈ તારું.
હવે જીવ વગરના ખોખામાં જે શ્વાસ આકી છે,
તમેને સુખી કરવાને આપ જીંદગી મારી છે.

ઘેડી ખરેઘાર—થોભ, ઓ દૈયાકુટા નાદાન ? એ તુને શું ઉધું સુજ પડેછ.

નથી એ કાચા સુતરનો તાર કે તોડી શકાય,
આપેલું વચન શું એમ ખેંચી લેવાય ?

કોણુ ખાનદાનનો દીકરો ને ધનજત શું તારી,
પગલું આજે એવું ભરેછ કે અંતે જોશે ખુવારી.

રૂસ્તમ—માયજી, માયજી.

લેડી ખરેઘાટ—ખચરદાર, આજથી હું તારી માય નથી. જે દીકરો
ખાનદાનના નામને એખ લગાડે, જે દીકરો વચનની કીંમત નહી
જાણે, જે દીકરો એક જવાન છોકરીની લાગણીની કદર નહી
પીછાણે તે મારો દીકરો હોય શકેજ નહિ.

રૂસ્તમ—માયજી, માયજી, શું ગરીબો સાથે વહેવાર રાખવો એ પાપ છે.

લેડી ખરેઘાટ—ખેશક.

જુદા પેદા કીધા સઉને, કીધી સઉની કીંમત જુદી,
તવંગરને ખાનદાની, ગરીબોને ગરીબાઇ દીધી.
કાગડાને ગળે મોતી કદી શોભસે નહિ,
થુવરના ઝાડપર ગુલાબ કદી જોશે નહિ.

તહેમી—માસીજી ભાઇને નાસીપાસ ના કરો.

એનું દીલ હોય ત્યાં પરણે, એનું દીલ ના તોડે,
મને સુખી કરવા માગતા હોય, તો ભાઇને કાંઇ ના બોલો.

લેડી ખરેઘાટ—અફસોસ ! મારી ગરીબ દીકરી ! જે જો, ઓ હૈયાકુટા,
જો કેવી પ્રેસતા જેવી છોકરી છે. તેને મુકી, તેનું જીગર તોડી,
માયની મરજીની ઉપરવારો થઇ, એક રખડેલ છોકરીને પણુવા
તૈયાર થયોજ. ઓ હું મુઠ, હું મુઠ. આજનો દહાડો જેવા હું
કાંય જીવતી રહીજ.

તહેમી—માસીજી, માસીજી.

લેડી ખરેઘાટ—મારી ભોલી દીકરી, મને માફ કરજે; તારી આખી
જીંદગીનું એ નાદાને નખખોદ વાળી મુકયુંજ. મને માફ કરજે.
જો જો દોરા ફાડીને જો. કેવી નીરદોષ, કેવી ભોલી, નાનપણથી
સાથે ઉછરી, બચપણથી તારોજ ખ્યાલ જીગરમાં રાખી જેને તુંને
જીગરથી ચાલ્યો તેજ નાબુક કસીને આજે દયાહીન રીતે તું
કચડી નાંખવા નીકળ્યોજ. પણુ યાદ રાખજે કે એનો અંજનમ
સારો નહી આવશે.

દીલ કોઈનું તોડીને સુખી કોઈ થયું નથી,
 કલેજ કોઈના આરી રહ્યાત કોઈ પામ્યું નથી.
 મોનેથી એ નહી બોલસે પણ અંતરની હાથ તુને આળસે,
 દરેક મીનીટે, દરેક કલાકે આજની યાદ તુંને આવસે.
 પથ્થરથી કદી પાણીની આશા રખાય નહિ,
 બલે તારું સુખ્યું કરજે આજથી હું તારી માય નહિ.

(લેડી ખરેઘાટ જાય છે તહેમી પુંઠે જાય છે.)

રૂસ્તમ—દીના, દીના ?

તને જોતાં સૌ વીસરયો જીગરમાં ધ્યાન તારું છે,
 ભૂલ્યો સર્વ જગત પ્યારી મને તો ભાન તારું છે.

(બહાર કાલ બેલ વાગે છે; બદલો દાખલ થાય છે)

બદલો—જાફરઅલી આવેલો છે. ને તમને તુરત મલવા માગેછ.

રૂસ્તમ—જા, જા. બદલા તેને અહીંયાં બોલાવી લાવ.

(જાફરઅલી દાખલ થાયછ)

જાફરઅલી—સલામ શેઠ.

રૂસ્તમ—આવો આવો જાફરઅલી, હું તમારીજ વાર જોતો'તો. કેમ શું ખબર લાયાછ.

જાફરઅલી—જીવો શેઠ, પેલા નામચીન નાદરશાહનો પતો મળ્યોછ.

રૂસ્તમ—પણ દીના !

જાફરઅલી—છે; અંદેરીમાં નાદીરના અંગલા “The Snare”માં હજી બેશુદ્ધ હાલતમાં પડેલી છે. મારા ખાતરીના બે માણસો ત્યાં પાદરા ઉપર રાખીને તમારા વધુ ઇન્સ્ટ્રક્શન લેવા આગોછ.

રૂસ્તમ—બોલો જાફરઅલી બોલો, હવે આપણે શું કરીએ.

જાફરઅલી—તમે પોલીશને જાહેર કરવા તો નાજ કહેવોછ નહી ?

રૂસ્તમ—હા, જો પોલીસની મદદ વગર તમે દીનાને છોડવી લાવી શકતા હોવ તો—

જાફરઅલી—બેશક બની શકે તેમ છે. તમે કદાચ જાણતા ન હોસો કે નાદીરની સાથે મુતીર નામનો એક બદમાશ ગોઠ્યો છે. તેની ઉપર

Photo:
D. P. Hormusji.

અફઝલી.

લીબરટી બાર

બીલીયર્ડ સેલુન.

૨૬૩, ગીરગામ રોડ, ઠાકોરદ્વાર, (ત્રામના રસ્તાપર).

મોજ મેળવવાનું માનીતું મથક.

જ્યારેબી તમને રળીયામની સાંજ ગુજરવી હોય, ત્યારે હમારાં
અપ-ટુ-ડેટ બીલીયર્ડની મોજ મેળવવા, તમારા દોસ્ત બીરાદરો
સાથે જરૂર પધારશો. તદ્દન નવીન ટેબલ સાથે, અપ-ટુ-ડેટ
હવા ઉત્તસવાળો બીલીયર્ડ રૂમ ખોલવામાં આવ્યો છે.

સર્વે જાતનો ઉંચી ક્વોલીટીનો બ્રાન્ડી, વીસ્કી, વાઇન,
બીર, કીડાયત ભાવે મલશે.

ગરમા ગરમ માંગો તેવું ખાવાનું તૈયાર મલશે.

ગ્વની દેખરેખ, ઉત્તમ મેનેજમેન્ટ સફાઈ મુઘગ્રાઈ, તથા દરેક સગવડ.

એક વાર પધારી ખાત્રી કરો.

અત્યાર અગાઉનું પોલીસે વારંટ કહાડેલું છે. તેમજ તેનો પત્નો મેળવી આપનારને વાસ્તે ઇનામ પણ જાહેર થઇ ચુક્યું છે. મને હવે રજા છે ત્યારે—

રૂસ્તમ—હા પણ નહિ, જાફરઅલી હું જી તમારી સાથે આવું છું એકત્રો અહીંયાં પડી રહેવસ તો મારું મશતક ફરી આવસે.

બદલો—અરે પણ શેઠ તમારી આવી હાલતે—

રૂસ્તમ—નહી બદલા, હું તદ્દન ઓલરાઇટ છું.

બદલો—પણ ત્યારે શેઠ હું જી તમારી સાથે આવું છું.

રૂસ્તમ—નહી બદલા, તારું કાંઇજ કામ નથી. તું અહિંયાંજ રહેજે ચાલો જાફરઅલી ! મુજબ બદમાશ.

પછવાડેથી ધા કરી એક વખત તું ફાવી ગયોજ,

પણ હવે જેજે આજે દાવ મને મલ્યોજ.

જેટલું બને એટલું નીરાધારને સતાવી લેજે,

પણ આજે અંજમ તેનો તું જોઇ લેજે.

બદમાશ કુતરા તુંને આજે કચડી નાંખું તોજ હું ખરો !

એક એક આંસુનો બદલો તારા લોહીથી લેવું તોજ હું ખરો !

બાજી ખેલી રહ્યોજ હવે અંજમ જેજે,

અત્યાર સુધી ફાવ્યોજ પણ હવે તે ભુલી જજે.

બદલા, quick મારાં કપડાં કહરાવ, જાફરઅલી હું એક મીનીટમાં તૈયાર થઇને આવો.

ટેકલો.

કે. વાડીયા, હીરાના વેપારી, ગ્રાંટરોડ.

ટેલીફોન નાંબ ૪૨૪૮૩.

અંક બીજો—સીન પાંચમો.

ગાયન.

(રાગણી બીમ પલાસી, તાલ ત્રીતાલ, માત્રા ૧૬.)

શ્રીમતી—હિન્દની ચઢતીનાં મુલ, ખાદીએ રહ્યાં છે કુલ.

અંતરો.

વાવણી કરવે કપાસની, સુંદર ખીલસે કુલ,
દેશની ઉન્નતી સાથે, મેળવશે મહા મુલ—
મહાતમા માલી છે સ્થાઈ, ચરખો દાતરડું
તાંતણે સુતરને કાપો, ભારતની મહેસુલ—
વીદેશી કાપડ દો બાળી, ખાદીના સો ગુણ
સસ્તી ને ટકવામાં સારી, કરે પૈસો વસુલ—
પહેરો પહેરણુ ખાદીનાં સૌ ‘રહેમ’ સુની સખુન
હીતની વાત હૈડે ધરવા, કરવી ઢીલ છે ભુલ—

હીંદુસ્તાનના લોકો ખરેખર ઘણા વિચીત્ર છે. જેને સીધા ને સરલ માર્ગે જતાવવા જઈએછ તેને અકારે જોરે જેવું લાગેછ અને ગાડરીઆ પ્રવાહની માફક અસલ કરતા આવ્યા તેમજ દોરવાયા કરેછ. કેટલાકોને ત્યાં ખાદી વેચવા જવું છું તે કોકુંખી નથી આપતા અને મને જોઈને ચોરડાનાં બારણા ધરાધર બંધ કરી નાંખેછ. શું એ લોકો હિન્દુસ્તાનની વફાદાર પ્રજાને લાયક છે ? શું એ લોકો દેશનું કલ્યાણ કરશે ? ખરેખર મને ઘણો અફસોસ થાય છે કે હિન્દુસ્તાનની આવી અજ્ઞાન પ્રજા ખાદીનો ક્યારે પ્રચાર કરતાં શીખસે. આજે છ ટાકા ખાદીના વેચવા સાર લઈ ગઈ અને લગભગ છ કલાક મહોલે મહોલે રખડી ત્યારે એક ઝુટ ખાદી વેચી. અને તેથી ખજાર કલાકતા માલમ પડ્યું કે લેનાર કાકાનો દશ વરસનો જુનો ડગલો ફાટી ગયલો તેને હીંગડું મારવા સાર ખરીદી હતી. અફસોસ હિન્દુસ્તાન, તારો ક્યારે દી ઉઘડશે.

ખાદીની ન કદર પીછાણે,
 ન આપે મોટાને માન.
 દેશમાં છેતરપીંડી ચાલે,
 ખટલો—હરખ હવે તું હીંદુસ્તાન.

શ્રીમતી—લેવો આય જીવો. મારા પોતાનાજ ઘેરમાં ખાદી માટે પ્રેમ
 નથી ત્યારે ખીજનો શું વાંક કહાડું, ખરશેદજી.

ખટલો—ખોલોજી.

શ્રીમતી—તમે એવું કામ કરો છો કે મને નીચું જોવું પડે છે.

ખટલો—ત્યારે તો તમને કાંઈ પડ્યું ખડ્યું મલતું હોસે.

શ્રીમતી—મુગા રહેવો. તમે આજે કેટલા કેટલા દિવસ થયા મને વાહ્યા
 કરોજ કે આજે ખાદીના કપડા પહેરસ કાલે પહેરસ તે કહાં છે ?
 તમે મને બનાવોજ ? હું બી તો ખરી કે આજે તમને ખાદીનાં
 કપડાં પહેરાવું ને ૫૨ પહેરાવું. (અંદર જાય છે.)

ખટલો—અરરર, મરી ગયો મારા બાપ, આજે એ મને જરૂર વટલાવશે.
 અરે એ કપડાં પહેરસ તો મારામાં ને આધ્યા નસેસાલમાં કાંઈ ફરક
 રહ્યો નહિ; હવે કરું કેમ !

શ્રીમતી—ચાલો લેવ જોઈ જલદી આપ કપડાં પહેરો.

ખટલો—વારજી અંદર જઈને બદલુંજી.

શ્રીમતી—અંદર અંદર કાંઈ નહીં. બસ હમણાને હમણાંજ બદલો.

ખટલો—અરે પણ આપ બધાના દેખતા કેમ બદલું ? શ્રીમતી જરા
 થોભોની તો ?

શ્રીમતી—ઉભુંબી નથી રહેવું ને બેસવુંબી નથી બસ હમણાને
 હમણાંજ બદલો.

ખટલો—અરે પણ આપ બધા લોકના દેખતા કેમ બદલું ?

શ્રીમતી—ઉભા રહેવ, હું ઘોડો મંગાવી આપુંજ. રામા રામા અહીં
 આવ. (આવે છે) જા અંદરથી ઘોડો લાવ.

રામો—ના બાઈ ઘોડો તો મુને લાત મારે.

શ્રીમતી—અરે મુવા પેલો લાકરાનો ઘોડો લાવ.

રામો—હં હં સમજેલો (સ્વગત) હું છમજેલો કે છેઠ ઘોરા પર બેઠવા માંગેછ કે છું (રામો જાય છે)

ખટલો—જેવ શ્રીમતીજ--

શ્રીમતી—અસ ખખરદાર એક બોલખી નહી. (રામો ઘોડો લાવે છે) લેવ, ચાલો વેકી જાવ.

ખટલો—તું મરેરે પણતી અદગતી (ઘોરા પછવાડે જાય છે.)

રામો—આજે છેઠનો બાઘએ ઘાટ ઘડીઓ ખરો, વાહવા વાહવા આજે જોવાની મળત પડછે. (અદલો અંદરથી અદલેલાં કપડાં બહાર નાંખે છે.)

શ્રીમતી—લે રામા આય પરદેશી કાપડની હોલી કરી ચાય ખનાવી પી જા.

રામો—વાર બાઘ જાખ, (સ્વગત) જરી પુરાણવાલાને વેચી તીમાંથી વેલાતી વગર દુધની ચા પીવું તો છું ખોટું છે ?

શ્રીમતી—જેમ પથ્થરમાંથી બકાવલી નીકળી તેમ લાકડાના ઘોરામાંથી ઓ દેશના હમણાજ સુધરી ગયલા દેશભક્ત બહાર આવો. (ખટલો બહાર આવે છે) ખરશેદજી ખરું કહુંછ કે તમે પરણીયા ત્યારે મને ગમતા હતા તેના કરતાં હમણા આય કપડામાં મને જ ઘણા વધારે ગમેછ.

ખટલો—તમે મને સાત ઘણા વધારે ઘાતકી લાગોછ. બચુબાઈ હું તમેને સાથ સાથ કહી દેવુંછ કે જે તમે તમારી રીતલાત નહી સુધારશો તો હું મારું જોઈ લેવસ.

શ્રીમતી—એટલે ?

ખટલો—એટલે હું તમેને છોડી દેવસ અને આલબલેસ બાગમાંથી ગાંધોસ મેલવી મેટ્રીમોન્યલ કોર્ટમાં જઈ બીજી સાથે ગગરનું કરસ.

શ્રીમતી—કદીખી તમેને ગાંધોસ મલશેજ નહી કારણ કે દુન્યા જાણેછ કે હું જે કાંઈ કરુંછ તે મારા દેશના લલાને માટેજ કરુંછ. તમારી આવી સુકકી દાટીથી હું કાંઈ બીજી જવાતી નથી. ચાલો હું જાવુંછ તે જે એક મહીના વગર આય કપડાં બદલી નાંખ્યાંછ તો તમારી વાત તમે જાણો. (જાય છે)

ખટલો—એતો સુકકા દારીથીબી બીહતી નથી. આખરે એને એનો કકકા ખરો કીધો. આય કપડા સાથે નોકરીએ કેમ જવું.

(મટલો આવે છે)

મટલો—ભુત, કાંઈ આવો ! કાંઈ આવો ! અરે ભુત છે ને તેથી જાખરો ભુત છે.

ખટલો—એને ભુત કેમ દેખાય છે ? આજે જાંદ છે તાંદ મટલાએ મજબુત નાંખ્યોછ. અરે મટલા, ઓ મટલા.

મટલો—અરે દુર રહે, આય ભુત તો મારું નામથી જાણેછ. રામા રામા, જલદીથી કાતરયા પરથી તલવાર, ભાલો, ખંજર, ઢાલ, કમાન, બંદુક, તીર, તોપ લઈ આવ કે આય ભુતને હું શુત કરું.

રામો—લાયવો છાખ. આફગાનીસ્તાનની લડાઈ શરૂ થી ગમલી કે કેમ ?

ખટલો—મટલા, તું દુખ પર દામ ના દેની. ખરાબર જોની, કાંય એટલો પી મરતો હોસે કે એક દારમાર થયલા પારસીને ભુત સમજેછ !

મટલો—ત્યારે તમે કોણ છેવ ?

ખટલો—હું ખટલો છેવું.

મટલો—હું નહી માનું ! જોવું હાથ ઉંચો કરો, પગ ઉંચો કરો, કાન પકરો, ખેસી જાવ, ઉભા થાવ, ગોલાંટ ખાવ (સ્વગત) હવે અરધી ખાતરી થાયછ કે એવન ખરશેદજી છે પણ ભુત તો મને ખાધ જ્યાં સાર જેમ કેહું તેમથી કરે. મારી વધારે ખાતરી કરવા સાર એની ખેરીનું નામ પુછું; તમારી ખેરીનું નામ શું ભુતજી ?

ખટલો—શ્રીમતી બચુબેન !

મટલો—(આગળ જઈને) ત્યારે તો એવણને શ્રીમતીએ ભુત ખનાવેલા લાગે છે. ખટલા, હું જાણતોતો કે તું કાંઈ ભુત નથી પણ તારી સાથે દીલલગી કરવા સાર જરા મશકેરી કીધી.

ખટલો—અરે આય કાંઈ મશકેરી કરવાનો વખત નથી પણ મદદ કરવાનો વખત છે.

મટલો—ખેલતી શું થયું આય ત્રાન્સફર સીનનું કાંઈ કારણ ?

ખટલો—જબરજસ્તીથી મને આય લોકાની સામે ખાદીના કપડા પહેરાવ્યા.
હવે શું કરું ?

મટલો—ખરેખર ખટલા હવે તો હદ થઇ ગઇ. કાંઇ પ્લાન કરવો પડશે.
હું પુછું તેનો જવાબ આપ; તારી ઐરી તને ચલાયછ તો ખરીની.

ખટલો—કાંય કાઇખી સાથે ફરતા જોઇ શું ?

મટલો—નહીરે ખાલી પુછુંછ. ઐરાં જાતે વહેમી ને અદેખાં તો ખરાંને ?

ખટલો—હા તેનું શું ?

મટલો—ત્યારે તું જો કાઇ ખીજી ઐરી સાથે ફરેહરે તો તારી ઐરી
છાજ્યાં લે કેની ?

ખટલો—અરે છાજ્યાં લે પુછેછ ? અરે નીચેના આવાં દોસાં સાથે વાત
કરુંછ તેખી એને ગમતું નથી.

મટલો—ક્યાંથી ગમે ? કારણ કે તું વાત તો આવાં દોસાં સાથે કરે પણ
તારી નજર તો તેવણની જુવાન છોકરીઓ તરફ હોયછની.

ખટલો—ખબરદાર મટલા, તું મને શું સમજેછ !

લલે દોંગી છું અજ્ઞાન છું, કમજત છાકટ છું,
આજ્ઞાદ છું, ભોલો કમજત છું,
મવાલી નાપાક છું; સમજે કે ઉખડેલ છું,
એ સઘળું મને માફ છે,
અંતઃકરણ મારું ચીરી જોશે તો દયાનત મારી સાફ છે.

મટલો—શાબાશ ખટલા, ખરેખર ખોદાયજીનીખી ભુલ છે કે આવો તું
લલો છે છતાં હારમાર થાય છે. હવે આય હાડમારી દુર કરવા
સાર તું કાઇ ભાડુતી ઐરી શોધી કહાડ.

ખટલો—ભાડુતી ઐરી શોધી કહાર ? કાંય ? કાંઇ કારણ ?

મટલો—કારણ કે તહારાવાલી જો તુને ખીજી ઐરી સાથે ફરતા હરતા
જોશે તો એકદમ અદેખી બની લાલ પીલી બની જશે ને મનમાં
સમજશે કે હવે ખરશેદજીએ ધમકી આપીછ તેમ જરૂર છુટાછેડા
કરશે ને મારી ખાતરી છે કે આય ખાદીના ધખારા છોડી દઇ
તાર દરેક કહયું માનીને તુને જરૂર સુખી કરસે.

ખટલો—એમ તહારે તો તું કાંઈ બંદોબસ્ત કર મને તો કાંઈ બેરાં સાથે વાત કરતાં શરમ શરમ લાગેજી.

મટલો—(ન્યુસ આપીને) લે જો આય એમેચ્યુઅરસ નાટકવાલાના ફોટા છે તેમાંથી એક લેડી ફેરેક્ટર સાથે દોરતી પાડી તેની સાથે ફર ને દરરોજ તેને ઘેરે લાવી પંજરણ શરૂ કર.

ખટલો—પણ એ લોક તો બાયલા જોવા લાગેજી ને વરી બધા લોકો કહેજી કે એ લોકો તો કલબના માલિકોને દાંતમાં ખાસડું આપેજી તો જવાદેની એ પીડામાં મને કહાં નાંખેજી; એના કરતાં ખટલા, ખરૂં કેહું કે તું જો બેરી થાય તો આય બધા એમેચ્યુઅરો તારી આગળ શરમાઈને કરમાઈ જાય જો.

મટલો—કેમ ધરડેઘડપણ ઘેલાં કહડાવેજી કે ?

ખટલો—અરે નદીરે, એક દોસ્તને ખાતર એટલું નહિ કરે ? એટલું કર કે આય રોજના સંતાપમાંથી છુટી જવું. માર કામ કરસે તો હું તારા લગનનું નકકી કરસ.

મટલો—એમ ? વાર ખટલા, તારે ખાતર ને મારા મનમાં છે તેને ખાતર મુજી બોડાવી બેર થવા તૈયાર છું પણ ખટલા મારી સાથે કાંઈ ઘેલાંચેરા કહાડી કાંઈ ચુમી બુમી લેતો બેતો ના જો. ઘેલાંચેરા allowed, kissing not allowed.

ખટલો—વાર ચાલ કીસ નહિ લેવું; કીસ લઈને વળી મહોલું ધોવા કહાં જવું. વાર મટલા જરા બેરાની માફક ચાલી તો બતાવ (મટલો ચાલે છે) કમાલ મટલા કમાલ. તાહરો લેહેકો જોઈને માર બધુ દુઃખ ભુલી ગયો.

મટલો—દુઃખ ભુલી ગીયો ? દીકરા, જ્યારે સાડી પહેરીને આવસ ત્યારે તો બેસુદ્ધ થઈ જશે. જોયો કે આપ કોમલ હાથ, જોયું કે આય હંસ જોયું બદન.

ખટલો—હારે હા. નાક કાં કમી છે.

મટલો—ત્યારે ચાલ હુશિયારી બરાબર પકડજો ને એકટીંગ એવી કરજો કે તારી બેરી અદેખી બની પોતાના ધખારા છોડીને સુધરી જાય ને તુને બી સુખી કરે.

ગાયન.

(રાગણી પીલુ ધનાશ્રી, તાલ ખેમટો, માત્રા ૬.)

ખટલો } —
મટલો }

દોસ્ત મહારા જાની, એક ફાંકડું બેઝ થાની,
લેડી ઢપે ચાલવાની, સીકત કરવી શ્યાની—
ફરશ પુર બહારમાં, બેસી મોટરકારમાં,
હાથ ધરસ લારમાં, પડી પ્રીતમ ખ્યારમાં.—
બે દસની એક બાનુ બની, ફરશ ધરમાં બનીઠની,
શ્રીમતી ખાસે ફાર ઘણી, જોઈ તુંને મારો ઘણી —

અંક બીજો—સીન છઠો.

(The Snare નો અંદરનો દેખાવ
દીના બેશુદ્ધ પડેલી છે. નાદર દીનાની
પલ્સ feel કરે છે; બેજન ને મુનીર
દાર પીએ છે.)

મુનીર— રંગબેરંગી જોઈ તુજને-મોહી પડ્યા સૌ કોઈ,
મગજથી બે મગજ બનેછ-ફક્ત તુજને જોઈ.
દાર નામ તાર-કરેછ સૌનું તું સારું,
રામબાણ દવા તેને છે-જેને શાંતિ ખોલી.

બેજન—બેશક; જીગરમાં હીંમત લાવવાને વારતે ફક્ત દાર છે,
ઠાકેલાને ઉંઘ લાવવાને વારતે ફક્ત એ દાર છે.
ખુરો ગમ ઉતારવા ફક્ત એ દાર છે,
જીંદગીની ખરી મોજ હોય તો તે એ દાર છે

મુનીર— વાહ શાખાશ દોસ્ત, મલી છે ત્રગડી આપણી દુન્યા ધુળવવાને,
જન્મ લીધોછ આપણે મોજ કરવાને.

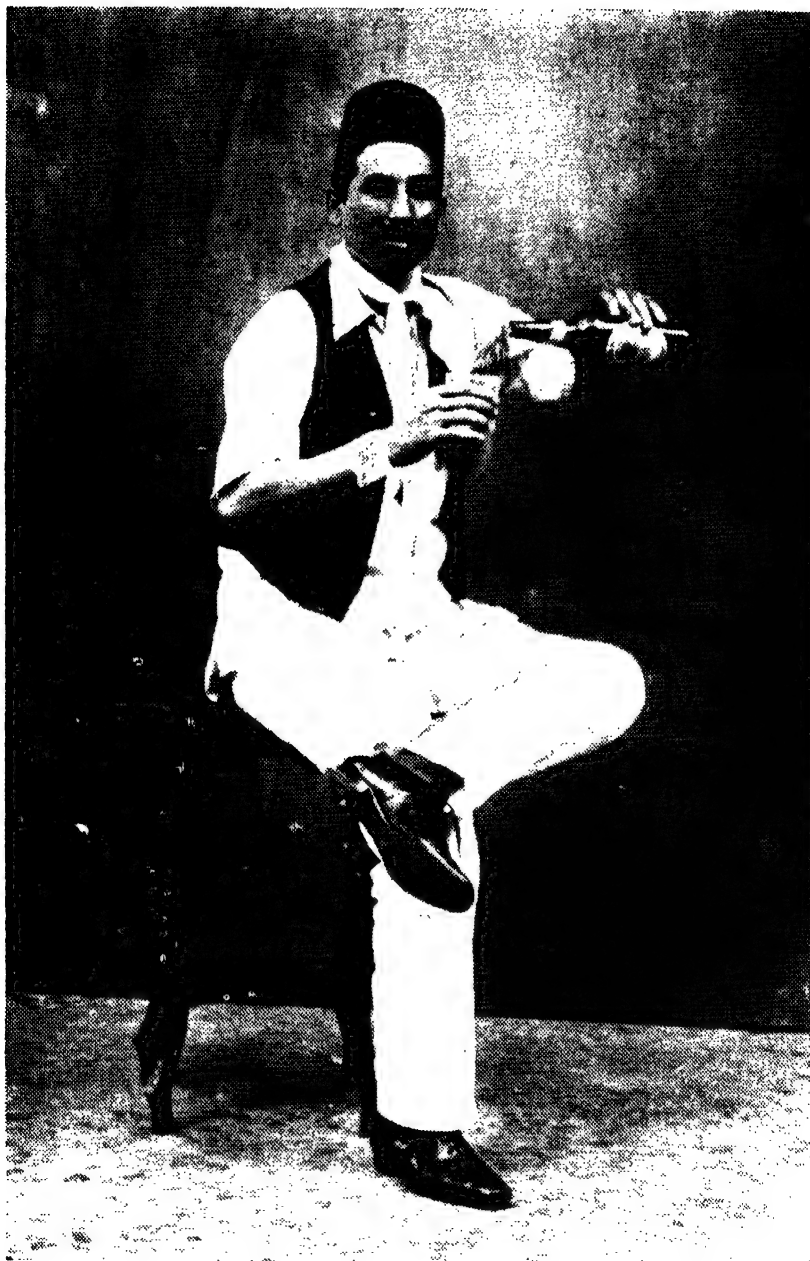

Photo:
D. P. Hormusji.

મુનીર.

ખાસ પારસી કુટુંબોમાં જાણીતી થયેલી

૩૮ વરસની જુની

ગરમ, સુતરાઉ અને ફેન્સી કાપડની
દુકાન.

હમારી દુકાનમાં મહેરબાન બાનુઓ અને ગ્રહસ્થાને
ખરનું તમામ જાતનું ગરમ, સુતરાઉ અને ફેન્સી
કાપડ રાખવામાં આવે છે.

કેખસર ડોસાભાઈ સાહુકાર
ની કુંપની.

શેહાદી શુભ રામસનીના હીંગામ માટે ગરમ, સુતરાઉ
અને ફેન્સી કાપડ ખરીદવાનું ભરોસાદાર મથક.
ઉંચી મલમલ, લોન, ગાજ, નેત, જગનાથી દોરીઆ,
લાંગકલોથ, ચીકન ફેલેનલ, સરજ વાસીંગચેક,
કેશમીર, કોર્ટીંગ આલપાકા, સાટીન ડક, જીન
વગેરે ખાત્રીનો માલ કીફાયત ભાવે મલશે.

ખહાર ગામના ચોર્ડરો ઉપર તુરત ધ્યાન આપી વી. પી. થી
રવાના કરવામાં આવે છે.

કેકાણું—સર મંગળદાસ મારકીટ, ગલી નં. ૫

આધ પી ચમન કરો એમાંજ આપણી દુન્યા છે,
આધુ તે જીવે લાગુ બાકી સૌ મીથ્યા છે.

નાદર—એજન, મુનીર જરા હયાં આવો.

એજન—કેમ દોસ્ત ?

નાદર—પલ્સ હજી ચાલેજ, છતાં શુધ્ધીમાં નથી આવતી એ શું હોસે.
રખેને કલોરોફોરમનો ઓવરડોઝ થઇ ગયો હોય !

મુનીર—ને થઇ ગયો હોય તો શું મુન્નકા છે. પોરી એમની એમ
પહોરી જશે. બીજું શું ! તેમાં બીહેજ શાનો ! હટ આવલા !

નાદર—હું બીહું ! મુનીર તું બુલ કરેજ.

બ્હીક જેવી ચીજ દુન્યામાં કદી જાણી નથી,
મહારી હિંમત તેં હજી પીછાણી નથી.

મુનીર—ત્યારે મુગો મુગો દારૂ પીયા કરની, હુશિયાર થવાની હોસે
ત્યારે થશે.

એજન—હા, નાદર આજે એમ લાજનું પાણી શું થઇ ગીયોજ; લે જરા
બીજો લે કે જરા હુશિયારી આવે. (ત્રણે પીએ છે)

મુનીર—ચાલ દોસ્ત જરા બાબુના ઓરડામાં રેસ્ટ લે. હું બી આવુંજ.
એજન હયાં એસસે, એજન જરા એનાપર વજન રાખજે.

(એઉ જાય છે.)

એજન—દુન્યાના લોક કહેજ કે જો આય ફાની જહાંનમાં થોડાબી દહાડા
શાંતિમાં કહાડવા હોય તો નેકીને રસ્તે ચાલો. ઓહ હું કાંઇ માનતો
નથી. આપણી મતલબ જો પાર પડતી હોય, તો બલે એઇમાની
થતી હોય.

સીધી રીતે કામ નહિ થાય તો આડી રીત વાપરો,
લાકડુ જો હોય આડુ તો વેહ પણ આડો પાડો.
પાપ કે સવાબના વીચારથી કામ કાંઇ સરતું નથી,
કહેવત ખરી છે કે આડી આંગળી વગર ઘી નીકલતું નથી.

ગાયન.

(રાગણી આસાવરી, તાલ ત્રીતાલ, માત્રા ૧૬.)

(શબ્દેર.)

આલમ છે સાગર મહા, તરે નેકી બદીના વહાણો હબર,
નેકી ડુબે બદી તરે, છે કલબુગનો બહાર.

સ્થાઈ.

દમ પર સુમાર રાખી કર જુઠ વેહવાર,
ઉલટ સુલટની બાજુઓ રમતાં થાશે તારો બેઠો પાર.

અંતરો.

બકરું ને ચડયું સપાટે, સીસામાં તેને ઉતાર,
ફંદ ફરેબથી ફસાવીને, ખીસાંનો કમ કર ભાર.—
રહી ખુદાની હસ્તી ક્યાં, મારે તેની તલવાર,
દયા દેવી છે મહા ખુરી, રહે તું હરદમ સીતમગાર.—

(ગાયન દરમ્યાન દીના હુશ્યાર થાય છે.)

દીના—હું કહાં છેવું ? માથામાં શું થાયછ ? ઓહ હું અહીં કેમ આવી ?
હેં એ આય કાણુ ? ઓ બદનસીબ દીના ! લાડમારીમાં જન્મી,
લાડમારીમાં જન્દગી મુળરી, શું લાડમારીમાંજ મરવાનું તારા
કીસમતમાં સરખાયવું છે ? ખેર.

લખાયું હોય ને કીસમતમાં મારે તે ખમવાનું છે,
ખોદાની એજ મરજ છે તો મારે બસ નમવાનું છે.
એ દુઃખમાંખી કાંઈ ભેદ હોસે એ મારે શીખવાનું છે,
ભરોસો કેમ ખોદાપર રાખવો જગતને તે અતાવવાનું છે.

બેજન—કેમ છોકરી તારી તખીયત કેમ છે ?

દીના—ઓ ભાઈ મને કહો કે હું કહાં છેઉ ને હું હયાં કેમ આવી ?

બેજન—હેં હેં હેં, માફ કરજોજી મારાથી તે નહીં કહેવાય !

દીના—અરે પણ મને હયાં કાણુ લાવ્યું ?

બેજન—લાવે કાણુ ? જેની સાથે તમે સીધી રીતે નહિ આયા ત્યારે આડી રીત વાપરવાની તમે તેને ફરજ પાડી.

દીના—ઓ હવે યાદ આવેછ. પેલો નાપાક મુજી નાદર—

બેજન—ખચરદાર છોકરી ! હોશમાં આવ, મારા દોસ્તનું અપમાન હું સાંખી શકશ નહી.

દીના—અરે જી જી મુવા દોજખી ?

તેથી સેતાન તુંથી સેતાન તેથી કાફર તુંથી છે,
તેથી જાહીલ તુંથી જાહીલ ખુનીને ઝનુની છે.
સેતાનના સાગેદ થઇ નામ મોટામાં ખપાવોછ,
થુ પડી તમારી પર તમો જરથોસ્તી ક્રોમને એજ લગાડોછ.

બેજન—ખચરદાર છોકરી તારી જખાનને રોક. નહિ તો તારો ટોટો હયાંનો હયાંજ ભચડી નાંખસ.

એવી ટેં ટેં કરતી ઘણી જીભડીઓ જોઇ છે,
સામે બોલનારે પાછલથી પોતાની જીભ જોઇ છે.
ગુપચુપ બેસી રહેજે તેમાંજ સારો સાર છે,
બાકી બોલવાથી ન કાંઇ ફાયદો મલનાર છે.

દીના— બોદાએ દીધી જખાન બોલવાને વાસ્તે,
નાસ્તિકને ઉપદેશ દેવાને વાસ્તે.
તનમાં જીવ છે ત્યાં મુઘી બોલસ હું,
તમારા જેવા હીચકારાથી ન બીલવસ હું.
કદી આશા રાખતા ના કે મને કાંઇ અચાવનાર નથી,
રાખનાર જો છે બોદા તો તમો ફાવનાર નથી.

બેજન—છોકરી ફરીથી કેહુંછ કે જખાનને રોક !

તે સતયુગનો જમાનો ચાલી ગયો જ્યારે બોદા મદદ કરેતોતો,
ધર્મીની ખુમ સાંભળતાં તેની મદદે ધસતોતો.
હમણા કલજુગ ચાલેછ, બોદાનો ખ્યાલ છોડી દે,
ન કાંઇ ફાયદો તેથી થશે રાહે બોદાછ છોડી દે !

દીના— ભલે જીભથી મારી કપાય, પણ કપાતાંબી બોદા બોલાસે,
જીવથી આવ દેહમાંથી છુટે પણ જતાંબી બોદા બોલાસે.

માજદીયસની દીનતી બેટી છું વિચાર મારા નેક છે,
સતયુગ હોય યા કલબુગ પણ ખોદા મારો એક છે.

બેજન--મેટ થઇ ગઇછ, છોકરી તું ખરેખર મેટ થઇ ગઇછ.

દીના--હા, હું મેટ થઇ ગઇછ. મારા પર પડતા દુઃખોથી હું ખચ્ચીત
મેટ થઇ ગઇછ. ઓહ તારા જીગરમાં રહેમ જેવી ચીજ હસ્તી
ધરાવતી હોય તો મને હયાંથી જવા દે. આય મુજના પંખમાંથી
મને છોડાવ ?

બેજન--જવા દેવું ? છોડવું ? નહીં કદીખી નહીં.

દીના--ઓહ હું નાદાન કમજોર છોકરી છેવું. મને સતાવવાથી તારા
હાથમાં શું આવશે. તું જરથોસ્તી છે ને જરથોસ્તી ધર્મ ફરમાવેછ
કે દુઃખીની વહારે જવું. તો શું તું તારા ધરમના પ્રમાન માફક
પણ નહી વરતશે.

બેજન--નહી કદીખી નહી.

દીના--પણ મને હયાં કેદ કરીને કહેવા શું માગેછ ?

બેજન--તે હું કાંઇ જાણતો નથી. હમણું નાદર હયાં આવશે પછી તે
છે ને તું, ફેડજો માયું ને કહાડજો રાતું.

દીના--ઓ નહિ, નહિ, ઓ ભાઇ જો હું તુંને પગે પડીને કહુંછ કે મને
અહીંથી જવા દે. જો તેના બદલામાં હું તુંને એક એવી ચીજ
આપસ કે તારે જીગર ખુશ થઇ જશે.

બેજન--હેં ! એવી તે શું ચીજ છે ?

દીના--સાચા જીગરના આશીપ !

બેજન--હટ, આશીપ જાવું બટાવવા મલે નહિ પુટી બદામ,
કાંમત વગરની એવી વસ્તુનું મને શું કામ.

દીના--નહિ ભાઇ નહિં તું ભુલ કરેછ.

ન થતા દુન્યામાં કામ આશીપથી થઇ જાય,
ખરા જીગરના આશીપ જરર આમીન થાય.
ઉંચ દરજ્જે દુન્યામાં એ આશીપનો કહેવાય,
અરે એ આશીપ લેવા ખુદ ખુદાખી લલચાય.

બેજન—હોશ પલ્લ મને તે નકામા છે.

હોય ચીજ લાખોની પલ્લ ખપતી નહીં તો શું કામની,

હોય ચાલી પીરસેલી પલ્લ ભુખ નહીં તો શું કામની.

દીના—અરરર, તારા જીગરમાં દયાજ નથી. અરે તારી એક બહેન હોતે ને તેના પર એમ દુઃખ પડ્યું હોતે તોજ તને ખબર પડતે, તોજ તારા જીગરમાં દયાની લાગણી વહેતે.

બેજન—તેં કેમ જાણ્યું કે મારી બહેન નથી.

દીના—ત્યારે શું તારી બહેન છે ?

બેજન—હા મારી વહાલી એક બહેન છે.

દીના—ત્યારે જો તારી બહેન પર કાંઈ સીતમ ચુગરે તો તું શું કરે ?

બેજન—શું કરું ? અરે તે નાપાક ચંડાલને એક ઘડીખી જીવતો રહેવા નહીં દેવું.

દીના—ઓ, જેવી વહાલી એ તારી બહેન તુંને છે તેવીજ હું ખી ત્હારી બહેન છું. તો મને આય આશ્વતથી નહિ અચાવે ?

અચાવ ઓ ભાઈ અચાવ મુજને આય સીતમથી,

છોડાવ મને પેલા કસમના જીલમથી.

રહેવસ ઉપકારી સદા મારી વફાઈથી,

સાચી બહેન બનાવ મને તારી લલાઈથી.

બેજન—(ખાળુ) બહેન, મારી બહેન ! શું કરું ? કાંઈ સુઝતું નથી.

(દીનાને) ઉઠ-છોકરી—

(નાદર ને મુનીર આવે છે.)

નાદર—કેમ હુશિયાર થઈ ? ટેકાણે આવી ? હેં ! એ શું દોંગલી ચુડીઆંને ફારસ ચાલેછ ! બેજન ખાળુ થા કેમ દીના કાંઈ સમજ ?

દીના—શું સમજે ! સમજ પર જેની પડ્યો પરદો તે શું સમજે, બહુ કહેતાં બુરું લાગે, બુરાનું બહુ સમજે.

કે. વાડીયા, હીરાના વેપારી, ટ્રાંટરોડ.

ટેલીફોન નાં ૦ ૪૨૪૮૩.

આટલું આટલું સમગ્નવ્યાથી પણ જો તે નહિ સમજે,
હવે તો ઉમેદ એજ કે તેને યસ ખોદા સમજે.

નાદર—જો હું તારું ભત્રું કરવા માગું છું

દીના—એમ ! તો તેનો એકજ રસ્તો છે.

નાદર—હોય તો ખુશીથી ખોલી દેવો.

દીના—મારો પીછો છોડી દેવો.

નાદર—નહિ, સૌ આપસ એ ખોલ ખોલવાની “ના”
દુન્યા છોકું પણ તુંને છોડવાની “ના”

દીના—શાને વારતે, ખોલો ખોલો !

જો આય ખાલ પસંદ હોય તો ખેંચી હમણું ખાલ આપું,
આંખો પર હોય નજર તો આંખો હમણું કલાડી આપું.
ઝુલકાં પર હોય દીલ તો હમણું તે કાપી કલાઈ,
બલાસર લે હમણાંજ માંથાથી છુટા કરું.
અસમત મારી નહિ એ અનામત પરાઈ છે,
એ પારકી ચીજ આપવાની ધરમમાં મનાઈ છે.

નાદર— દુન્યામાં તારા જેવી કાંઈ બી હડીલી હોશે નહી,
અંજમનો બી ખોદ શું તું રાખસે નહી.
જીદ પકડી ખેડીજ ફક્ત એક “નહિ નહી”
ક્યાં સુધી સમજ્યા કરસ તારું “નહિ નહી.”

દીના— જ્યાંતક આસમાનને પહોંચે જમીન નહી,
વાદલ ઉપરથી નીચે આવે નહી.
ખુદાની ખુદાઈ લુલાઈ જાય નહી,
ત્યાં સુધી મારે મોને સમજશે “નહી નહી”

નાદર— સુખવાસી આય દુન્યા તુંને ગમતી નથી,
હળવર રીતે સમજવી તું સમજતી નથી.
આય તે તણ છે જેમાં તેલ નથી,
મારી આગલ “ના” બચ્ચાનો ખેલ નથી.

દીના— ખાક થયા સૌ જેણે મગરૂરી કાઢી,
માટીમાં મલી ગયા કફની ઓધી.

ન તેનું નામ—ન તે જન રહી,
 ન તેની ચાલ—ન તો ઓલાદ રહી;
 ન તે આંખ—ન તો વાત રહી,
 ન તે દીન રહ્યો—ન તે રાત રહી.

નાદર—ત્યારે જ્યાં.

દીના—આપ્યો તેજ.

નાદર—જો તું તારા સુખને ઠોકરે મારેછ ?

દીના—ભલે આય દુન્યાના સુખને ઠોકરે મારુંછ, પણ પેલી દુન્યાના નહી—

નાદર—એક સેતાનને તું છેડેછ ?

દીના—ખોદાને નહી.

નાદર—મારી તાકાતનો તુંને ખ્યાલ નથી.

દીના—તાકાત કાંઈ પેલી દુન્યામાં સાથે નહી આવશે,
 મોત આયું કે બાંધેલા હાથે જશે.

નાદર— ઓહ! મોતનો ડર કે દોજખની મને દાજ નથી;

દીના — તો યાદ રાખ કે ખોદાની લાકડીનો બી અવાજ નથી!

નાદર—ખોદા ? પાછો તારો ખોદા !

દુન્યામાં ખોદા જેવી ચીજ નથી,
 ખોદાની તો આય દુન્યામાં હસ્તી નથી.
 મારા સમજવવાથી તુંને દયા આવતી નથી,
 જેર જખરી વગર તું સમજવાની નથી.

(ખેજન વચ્ચે પડી નાદરને ભોંય પર
 પછાડે છે.)

ખેજન—ખબરદાર !

નાદર—હું ? એ શું ?

દીના—એ એ ખોદાની કુદરત ?

ખુદા નિરદોષોથી દુર રહેતો નથી,
 ખોદા ખોલીને સજા કરતો નથી.
 જોઈ લે તારા દોસ્તની વફાઈ જોઈ લે,
 જોઈ લે જોઈલે મારા ખોદાની ખુદાઈ જોઈલે.

બેજન— દુર રહેજે નાદર તારું કાંઈ ચાલનાર નથી,
બહુ સાંખ્યું'છ મેં હવે સાંખનાર નથી.

નાદર—બેજન, બેજન. મારો દોસ્ત થઈને મારીજ સામે થાયછ.

બેજન—બેશક,
કહો બાઈ મને તો બહેન મારી બનાવસ,
આંગલી બતાવસે કાઈ તો આંગલી કાપી નાખસ.

નાદર—યાદ રાખજે બેજન !
ઓરત નામે બેવફા--નથી કાઈની થનારી !
આજે એક બગલમાં--કાલે બીજે જવાની !

બેજન—વિચાર ! નાદર વિચાર ?
છે તારી માયબી ઓરત ને તુંજ બહેનબી ઓરત !
વિચારી આપજે જવાબ, શું નથી તેજાની દોરમત ?

નાદર—આહ તેમાં શું !
ખુદાએ બનાવ્યા સૌ કાગડા કાલા,
વફાદારી નહિ બૈરામાં ભલે હોય બહેન કે બાલા.
બેજન સમજ જ એમાંથી સારો સાર નહીં નીકલસે.

બેજન—તો તુંબી યાદ રાખજે કે પાણી ડહોળ્યાથી માખણ નહીં નીકલસે.

નાદર—હું મારું ધાયું કરસ ને તું નજરે જોશે.

બેજન—ધાયું તે કીરતારનું થશે ને તું પસતાઈ રરસે.

નાદર—બેજન, બેજન ! ઓ હીચકારા, મરદના નામને એબ લગાડનાર
કંગાલ, હજુબી કેહું'છ કે મારા રસ્તામાંથી બાબુ થા. નહીં તો
તેનો જવાબ તારા જીવથી આપવો પડશે.

બેજન—આહ ! તેમાં શું ?
આખી જીંદગી પસાર કીધીછ ફક્ત લુચ્ચાઈમાં,
એક પણ સારું કામ કીધું નથી સરાએ ફાતીમાં,
જીંદગીની સાંજે એક કામ એવું કરું,
કે દીમતથી ખોદા આગલ જઈ ઉભો રહેવું.
નથી મુજને શીકર મારા જીવને ખાતર,
કુરબાન મારી જીંદગી મારી બહેનને ખાતર.

નાદર—એમ છે તો લે (હરી મારે છે એજન મરી જાય છે.) હું ! એ શું થઈ ગયું ? જો, જો, ઓ હુજતી છોકરી ?

જોઈ જાઉં છોકરી એને તારે ખાતર,
અરબાદ હું જી થયો તારે ખાતર.
મારા પંજમાંથી તું કદી અચનાર નથી,
નાદરની સામે થઈ કાંઈ ફાવનાર નથી.

જાફરઅલી }
રૂસ્તમ ને } (રીવોલ્વર સાથે ધસી આવે છે) અબરદાર ?
એ માણસો }

રૂસ્તમ—જો જીવ વહાલો હોય તો તાપ્પે થા ?

નાદર—નાદાન છોકરા, નાદરને ઓલખવાને વારતે તું હજી અચ્ચું છે.
મુનીર—

(નાદર મુનીરને ઇશારત કરે છે મુનીર એક ચાંપ દાખે છે. તે સાથે ધુમાડા સાથનો ભડકો આખા ઓરડામાં પથરાય છે. જાફરઅલી, રૂસ્તમ અને દીના એચુદ્ધ થઈ પડે છે. નાદર તથા મુનીર મોતે પાટા આંધી સીડીપર ચઢી આરી વાટે નાશી જાય છે. સીન—ટ્રાન્સફર દરીઓ. નાદર તથા મુનીર ઓટમાં એસીને નાશી જતા દેખાય છે.)

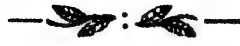
ટૂંબલો.

કે. વાડીયા, હીરાના વેપારી, ચાંદરોડ.

રસીકાન નાંબ ૪૨૪૮૩.

અંક ત્રીજો.

સીન પહેલો.

નાદર—એક વખત માથે ધરતી લઈ ફરનારો હું આજે એક નાદાન છોકરીને ખાતર ત્યાહ થયોછ. કોણે ધારેલું કે બલબલાને મહાત કરનાર હું એક નીરાધાર છોકરીથી આજેજ થવસ. પેલા નાપાક દુકતાને, ને પેલા જાફરઅલીને હાથતાલી આપી અહીં છુપી રીતે બરાઇ તો રહેલો છું, પણ તે કાંઈ સલામત નહી કહેવાય. પોલીસ બુખ્યા વરૂની માફક મારી પુઠે લાગી હોસે ને જે વખત જાયછ તેમાં ઓહ-ખરેખર 'નાદાનકી દોસ્તી ઓર જીવકા જનન' તેમ એક નાદાન છોકરાની સાથે હમશરીક થવાનો નતીજો મેં જોઈ લીધો. ખુન, ખુન. આય હાથો પર ખુન છે. પણ મને હજી વધુ લોહી જોઈએછ. પેલા નાપાક દુકતા રસ્તમને ઠેકાણે પાડું. ઓહ બસ એકજ વખત એ મને મલે. ફક્ત એટલોજ મારો અરમાન પુરો પડે. એ નાપાક જો વચ્ચે નહિ આગો હોતે તો આજે મારી આય હાલત નહી થતે. બસ હવે એ તે એજ. બસ માઈં કે મરૂં.

મુનીર—(આંધળા બીખારીના વેશે ગાતો આવે છે.)

આજી હો યા ફકીર હો—પર તંદરોસ્ત હો.

ખેઝર હો યા અમીર હો—પર તંદરોસ્ત હો.

કયદી હો યા અસીર હો—પર તંદરોસ્ત હો.

મુફ્લીશ હો યા ફકીર હો—પર તંદરોસ્ત હો.

જીતને સુખન હયે સખમેહી હયે સુખન દુરસ્ત,

અલ્લાહ આબરૂસે રખે ઓર તંદુરસ્ત.

નાદર—હવે બસતી બહુ થયું. સખસે બાંકી કુછ સીપાહસે બી બાંકી ? બોલ દાકરા મુનીર, મારા સાચ્યા વફાદાર દોસ્ત, બોલ તું શું ખબર લાવ્યોછ ?

મુનીર—સનાનના સમાચાર છે.

નાદર—હું એટલે ?

મુનીર—એટલે એમ કે—

હરઆન હંસી હરઆન ખુશી હર વકત અમીરી હુએ આખા,
જાજ આશક મસ્ત ફકીર હુએ ફેર કયા દીલગીરી હુએ આખા.

નાદર—જસ જસ મુનીર એ શીતુર રહેવા દે ને સીધી સીધી રીતે મને
સમગ્રવ કે કાંઈ નવો રસ્તો સુઝ પડે.

મુનીર—નાદર શેઠ અખારા કરો. હવે હયાં નવા રસ્તા છેજ નહી.

નાદર—હું એટલે !

મુનીર—એટલે એમ કે હયાં હમણાં ઘણી ગરમી પડે છે. આપણી
તખીયત હયાં ફીક રહેતી નથી તેથી થોડો વખત આપણે હવા
ચેન્જને સારૂ બહાર જવુંજ જોઈએ.

નાદર—મુનીર, ખચ્ચીત તું ઇનશાન નહી પણ શયતાન છે. આવી જીવ
સટોસટની ધડીએ બી તુંને ફટકા સુએછ ? બોલ હવે જરા બોદાને
ખાતર મને સમગ્રવ કે તું શું કરી આયોછ ?

મુનીર—જોવ, આય આંધળા ફકીરના વેશમાં જઈને પકડી ખબર લાયોછ.
ફસ્તમ ને જફરઅલી પેલી છોકરીની સાથે હમણાં પોતાના બંગલામાં
છે. પેલી છોકરીને હજી પેલી ગેસની અસર ચાલુ છે. પણ નખખોદ
નય પેલા જફરઅલીનું ને નખખોદ ગીયો તો દેવ જેવો છે.

નાદર—પણ એ લોકની કાંઈ વાત સાંભલી.

મુનીર—બેશક. બગીચામાં એક મોટું ઝાડ છે તેની મદદથી બહારની
દિવાલના નલ પર થઈને પહેલે માલની આરી સુધી જઈને સાંભળ્યુંછ.

નાદર—બોલ બોલ મુનીર શું સાંભળ્યું ?

મુનીર—પેલા ચંગલ જફરઅલીએ પોલીસમાં બેજનના ખુનને વાસ્તે
ખબર આપીછ તે ઉપરાંત તમારી ને મારી પુરે શીકારી કુતરાની
કાની પોલીશને છોડી મુકેલી છે.

નાદર—અરે પણ ત્યારે હવે ?

મુનીર—હવે ?

તનસુખા કુબડી પીઠ હુઈ, ઘોડેપે જીન ધરો બાબા,
અબ મહોત નકારા બાજ ચુકા ચલનેકી શીકુ કરો બાબા.

નાદર--મુનીર જરા ભેળુ ઢેકાણે રાખ. ખુદાને ખાતર જરા ગંભીર બન.
એક એક મીનીટ સુન્નાને મુલની છે.

મુનીર-- નાદર શેઠ ગંભીર બનવાથી શું મુશકેલી ટળી બચી? એક કામ કીધું ને પછી તેના અંગમને વાસ્તે ધાસ્તી રાખો? મેં તમારાથી એવી આશા નહિ રાખી હતી.

નાદર--મુનીર તારી જખાન રોક. મેં જેમી કાંઈ કીધું છે તેના અંગમને વાસ્તે હું તદ્દન તૈયાર છેવું. તું શું મને હીચકારો સમજેછ. બસ, બોલ મુનીર, તું શું શું કરી આયો તે બોલ કે કાંઈ ઉપાય સુજ પડે.

મુનીર--ઉપાય હવે એક બી નથી. ચોતરફથી આપણે ઘેરાયલા છીએ. દુમ દયાવીને નાશવા સીવાય હવે કાંઈજ ઉપાય નથી.

નાદર--પણ મારા ઘેર આગલ જઈ આયો ?

મુનીર--હા, ત્યાં પણ સખત બપતો છે. બસ વેશ બદલીને આય શહેર મુકીને નહાર્યા સીવાય હવે કાંઈજ ઉપાય નથી. વળી આય જગા પણ આપણે ધારયેછ તેટલી સલામત નથી. શીકારી કુતરાઓ પુઠે લાગી ચુકેલા છે.

નાદર--ત્યારે શું હમણાજ અતરેથી જઈએ ?

મુનીર--કેમ જઈ શકશો ! તમારી પાસે કાંઈ રોકડ અવેજ છે ?

નાદર--નહી બીલકુલ નહી. જો ફક્ત મારે ઘેર બાવું તો--

મુનીર--તે બનવું તદ્દન મુશકેલ છે. ત્યાં ગયા તો પાછા ફરવાનો એકબી ચાન્સ નથી.

નાદર--ત્યારે હવે ?

મુનીર--તમારી પાસે એક બી ઉપાય નથી ?

નાદર--નહિ હું કબુલ કરું છ કે એક બી નહી.

મુનીર--ત્યારે બોલો હું કેહું તેમ કરવા તૈયાર છેવ.

નાદર--બોલ બોલ મુનીર, મારું બેળુ મુદલ ચાલતું નથી. તું જેમ કહેશે તેમ ચાલસ.

મુનીર--જોયો શેઠ હમણા હું રસ્તમ શેઠના ચેનચાલા જોઈ આયો ત્યારે એવણના ઓરડામાં એક મોટી તીજેરી જોઈછી ! જો વિચાર થતો હોય તો હમણાજ તે તીજેરીની ખજર લઈએ ને જોટલું મલે તેટલું લઈને રાતોરાત કેડે દુર દેશાવર નહાસી જઈએ.

નાદર--શું એ બનવાજોગ છે ?

મુનીર--તદન, કચકાંઈ તીજેરીના ટોપ ફેડી નાંખ્યા તો આય શું બીસાદમાં છે.

નાદર--પણ ત્યાં કોઈ પોલીશ ?

મુનીર--એના બંગલા પર નહીં મલસે. વરી જો રસ્તમ મલી ગયો તો !

નાદર--હા તો--તો--શું !

મુનીર--આપરો હાથ દેખાડશું. જતાં જતાં એવું કરી જશું કે હમેશનો આપણને યાદ કરે.

નાદર--હા આય તાલ ડીક છે. મારું હવે ગમે તે થાય પણ તે પહેલાં આય નાપાક છોકરાને મારો હાથ બતાવવા માગું છું.

અંગાર સાથ ચેડાં કહાડવા તો ધુમાડથી ધુજવું શું,
હવેલી તોડી નાખી પછી ઈટથી હલવું શું.
ખુન કરી લોહી રેડ્યું હવે ચોરીથી ડરવું શું,
ખાંડન્યામાં માથું નાંખ્યું હવે ધપકારાથી બીહવું શું.

મુનીર--ચાલો શેઠ ત્યારે હમણાંજ એ શુભ કામ પર મંડી જઈએ.

હીમત જીગરમાં ધરી ધસી જઈએ,
તીજેરીનું ટોપ બી ફેડી નાખ્યે.
અગર જો સામે થનાર કોઈ મલ્યો,
તો મુંડી ધરીને છુંડી નાખ્યે.

દાવ હજી આપણા હાથમાં છે આપણું શું જનાર છે,
પાસા તકદીરના નાંખી તો જોઈએ હાર કે પોબાર છે.

નાદર--હા, હા દોસ્ત ચાલ.

તીજેરી કે ખજનાની હવે મને દરકાર નથી,
જીંદગીમાં મળહ હવે કાંઈ રહી નથી.

(૮૦)

અરમાન બસ એકજ રતમને જીવથી મારું;
જીંદગી મારી થઈ અરબાદ જીંદગીથી હવે એને ઉખેર.

ગાયન.

(Boulenger March.)

નાદર ને મુનીર—

ધરતીને ધુળવી દઉં, ફરતીને થોભાવી દઉં,
કીસ્મત પાસા નાખી દઉં, ખુનરેજી ચલાવી દઉં;
કોઈ જખરાને હડાવી દઉં, કોઈ ઉસ્તાદને ફસાવી દઉં,
કંઈ હીકમત ખીદમત સીક્ષતથી સૌને રમાડી દઉં.

કોરસ.

ભરાયા હોય દીવસ કોઈના, હામ ભીડે સહેજ કામમાં દબલ કરવા,
લખાયા હોય લેખ ખુરા, સપડાય લોખંડી પંજામાં જરૂર મરવા.

અંક ત્રીજો—સીન બીજો.

ગાયન.

(રાગ ખીલુ જલ્લા, તાલ કેરવો, માત્રા ૪.)

રામો— છેઠ ને છેઠાનીના અઘડારે જીવે,
સહેજ ઓછું પડતાં કહે ધણીને મુવે.

અંતરો.

જખરા જખરીનો કીધો છે ઘરમાં સોડો,
રાત દીવસ ખાદીનો નીકળે વરઘોડો;
વેલાયતી કાપડના ધંધાને તોડો.
છેઠ મારો રાંક છે ને આરો ભોળો,
ખેવરાનો છુપેથી ટાંકે ટકોરો;
ખંદાને બી પાય કોઈ દીન પાસેરો.

ખોટું છદંતર ખોટું. આ જાપાવાલા જાપે કે છુયંગરણુ બેજપતવારે દેખાય છે ને છુકરવારે નીહ, ઇફાંથી દેખાય છે ને તીફાથી નીહ. એ જંધુ ખોટું. કારણુ મારા છેઠના ઘેરમાં તો દરરોજ ગરણુ દેખાયજી તીયારે ખરું કાણુ ને ખોટું કાણુ. મારી અકકલ પ્રમાણે મને લાગે કે એ ગરણુ મહી ફરક છે. ઓલુ જે થોડો વખત દેખાયજી તે છુયંગરણુ ને મારા ઘરમાં હુમેશ દેખાયજી તે ખાદી ગરણુ. જે હોય તે પણ મારા છેઠનો એ ગરણુથી કચડવાણુ નીકલી જાયજી તીનું છું ? મને લાગેજી કે આ કંટાલાથી છેઠ છેરાધને જાદુ બની કીફાં જંગલમાં નાછી જસે ની તો કાખમાં લાકડું ખોછી આપઘાત કરશે. ને શેઠ જે આપઘાત કરછે તો મારેબી નાજભાગ કરવી પડછે. કારણુ કે બાધ તો મુનેબી ખાદી પહેડાવી ભુત બનાવવા માગેજી. છેઠ તો દરરોજ વાતો કરે કે એમ કર ને તીમ કર. નાછી જવા, બીજી બધરી લાવા, પણ બસારાનું કાંઈ વલતું નથી. અરે જામેથી એજ ખાદી ગરણુ આવેજી; કમજખતી !

(શ્રીમતી આવે છે.)

શ્રીમતી—રામા લે આય અને આજથી આય ટોપી પહેરી હીન્દ માતાનો સાચો સપુત થઈ જા. જેટલી એક રાજને તાજ પહેરવાથી મગરૂરી ઉપજેજી તેટલીજ હીન્દના સાચા સેવકને ખાદીની ટોપી વહાલી હોવી જોઈએ.

રામો—બાધ ઇમાં મને કાંઈ જમજણ પડતી નથી.

શ્રીમતી—ખરી વાત છે. તુંને સમજણ ક્યાંથી પડે. આય બધી ફળવણીની અજતની મહોકાણુ છે. જે ખરી ફેલવણી હીન્દીઓને આપવામાં આવતી હોય તો હું હીંમતથી કહુંજી કે હિન્દુસ્તાન બીજા દેશોની માફક અમલ વધી જતે. રામા હું તુંને ખરી ફેલવણી શું છે, ખરું ને ખોટું શું છે તે મારી શક્તી પ્રમાણે આસ્તે આસ્તે સમજાવીશ. અને ટુંક વખતમાં તુંને એક સાચો હીન્દી બનાવીશ.

કે. વાડીયા, હીરાના વેપારી, ગ્રાંટરૌડ.

ટેલીફોન નાં ૪૨૪૮૩.

રામો—(સ્વગત) આઘ મુને વટલાવી નાખવા માગે કે છું ? (શ્રીમતીને)
આઘ હમારી લાલ્યાની જાત છારી; મને હીન્દી અનવું નથી ને
છીઅવું બી. નથી.

શ્રીમતી—અરરર, બીચારાને સમજવાની શક્તીબી નથી. કાંઈ નહિ કાંઈ નહી
આસ્તે ધીરે હું એને સમજાવસ.

રામો—તમે મુને ગમે એટલું છમજાવો પણ હું હીન્દી નીહ થવાનો; હું
લાલ્યોજ રહેવાનો. આઘ તમે મુને જો વટલાવાની તજવીજ કરછો
તો હું નોકરી છોડી ગામ ચાલી જવસ ને ત્યાં ખેતી કરસ.

શ્રીમતી—અરે નહિરે તેમજેમ કાંઈ કરતો ના. હમણું ખેડુતો પણ મહા
દુખમાં છે મહેસુલની આંકણીથી ગરીબ ખેડુત વર્ગનો મરો થઈ
ચાલ્યો છે. સોનાના ચલન વગર હીન્દના હુંડીયામણ ઉપર જબરી
અસર થવાથી તેમજ અદાર શીલીંગના રેશીઓથી હીન્દનો પૈસો
પરદેશ ધસાઈ જાય છે.

રામો—(સ્વગત) પૈછો ગજરાઈને મારા ગામમાં જતો હોતે તો કેવું જાડ
કે ગામમાં લેનઅંધ પીડા ખોલાવતે. (શ્રીમતીને) આઘ આપણે
એ પછછો અટકાવી નીહ શક્યે ?

શ્રીમતી—અલબત્ત અટકાવી શકાય; નહિ કેમ ? તેનો એકજ રસ્તો છે.
ને તે ખાદી છે. બસ રામલા ખાદી, ખાદી, ને ખાદી. ખાદી
પહેરો તો આપણે સ્વતંત્ર થઈ જશું.

રામો—આઘ વરી પાછી વટલાવાની વાત કરે.

શ્રીમતી—(ચીડાઈને) મુવા તને વટલાવા કેણુ માગેછ. હું તો એમ કહુંછ
કે આપણને સ્વરાજ મલી જશે.

રામો—આઘ તીવારે આપણાથી છુટથી દાર પી શકાય કે નીહ ?

શ્રીમતી—મુવો તો દારમાંજ મરી રહ્યોછ. તુંને ના કહયુંને કે દારનું
નામ મારી આગળ નહી લેવાનું ?

રામો—વાર તમારી આગળ ની ખોલા પણ ખોલવાનું હોછે તો છેઃ આગલ
ખોલા.

શ્રીમતી—ચાલ જા, હવે રાંધણીમાં. હું હમણું નીચે આવાં દોસાં આગલ
જઈને ઓય આવી.

(એક જયછે ખટલો ને માણેક (મટલો)
દાખલ થાય છે.)

માણેક—અરે આરતે ચાલી મરની; મારા પગમાં પગ બેરવાય ને તું તો
જાણે મારી સાથે નાતર કરવાનો હોય તેમ દોરદોર કરેછ.

ખટલો—બેશક; મારો હરખ માતો સમાતો નથી. મટલા ખરૂં કેહુંછ કે
હમણા કોઇ જાદુગર આવીને તુને ખરૂં બૈર બનાવી દે તો કોઇખી
જોખમે તારી સાથે નાતર કરી જાવું ઉક.

શું તારો બાંધો—જાણે પાણીનો હાંડો,
શું તારો સ્કાર—જાણે પાણીનું અચાર.
શું તારી ચાલ—જાણે તડબુચની છાલ,
શું તારી પેશાની—જાણે ગોલવડની રાણી.

માણેક—જો એ બદલા ઘણા ઘેલાચેરાં કહાડસે કેની તો આય બાલની
વીગજ છુટી મારસજો. પેલીને બોલાવીને વધુ કહી દેવું કે? શ્રીમતી—

ખટલો—અરે અરે મટલા એમ હોય, એતો જરા આપરા પોટને મકકમ
બનાવવા સાર મારા દીલમાં જનુન લાવુંછ.

માણેક—જનુન લાવવું હોય તો કકરાવીને ત્રણ ચાર પેગ રમ પી ને
પીવરાવ. એમ ખેંચતાણ કરસે તે કાંઈ વલવાનું નથી. ચાલ હવે
એવી એકટીંગ કરી બતાવ કે પેલી ખરેખરી અદેખી બની તુંને
નમી જાય.

ખટલો—એકટીંગ કરું? લે જો. (વાંકો વલેછ)

માણેક—એ શું શેઝદો કરેછ કે લવ કરેછ? અરે તું મરેરે લવનો
કરતો. સીનેમાખી જોયાછ કે નહી. કોઇ એમેચુઅરનો નાટકખી
જોયાછ કે તેખી નહિ.

ખટલો—મફત પાસ મલેછ ત્યારે જાવુંછ.

માણેક—ત્યારે તેથીજ લવ કરતાં નથી આવડતું. જો હું કેમ કરુંછ તે
જો ને પછી રીપીટ કર.

(માણેક એકટીંગ કરેછ--ખટલો રીપીટ કરેછ)

શાઆશ શીખો ખરો. હવે કાંઈ વેલાતની સ્ટેજ પર ખીરબોમ

ટી એકટ કરતો હોય તેમ લાગેછ ખરો. ચાલો હવે ખેલ શરૂ કરો.
ખટલો—પણ ઓડયન્સ નથી તે ?

માણુક—ખંખાર માર. નહીતો કાંઈ અવાજ કર કે ઓડયન્સ તરીકે રામો નહિ તો શ્રીમતી ટીકીટ વગર અને લાકડી સાથે જરૂર આવશે. ચાલ Pose લે જોવું.

(ખટલો pose લઇને ખંખાર મારે છે.)

અરે આસ્તે ખંખાર મારતી; અધી થુક ઉઠેછતી; ચાલ હવે મોટીથી અવાજ કર. (ખટલો અવાજ કરેછ) કોઈ આવે છે. Steady.

રામો—(અંદરથી) એ કાણુ છે રે. (બહાર આવીને જોય છે) હાત તારીની આય છું ? એ તો ગરણુ બદલાઇને છીનેમેટાગરાફ થી ગીયેલો; આખરે છેઠ કંટાલીને નવી બાયડી લાઇવો ખરો.

માણુક—એમજ ઉભો રહેજે. તારો રામો મને ઐરી સમજેછ. ત્યારે તારી ઐરીખી મને ઐરંજ સમજસે ને ખેલ પાસ થશે.

ખટલો—કીસ કરં ? ખેલ ડબલ પાસ થશે.

માણુક—(છેરછને) પાસરામાં મુકકી મારસતી તો આંતરડાજ બહાર ખેંચી કહારસ જો.

રામો—છછરીના વાતમાં એવા મશગુલ થી ગીયેલા કે મને જોતાખી ની મરે; લાવ છીરપતરીને બોલાવું કે એનું બાછન છર કરે ને રંમ આવે.

(જાય છે)

માણુક—રામો પેલીને બોલાવવા ગયોછ. હવે બરાબર એક્ટીંગ કરજે ને ધુજતો ધુજતો ના; Steady, સીગનલ પડીછ.

(શ્રીમતી ને રામો આવે છે)

શ્રીમતી—ઓ ખોદા એ આય હું શું જોવુંછ ? ખરશેદજી ઓ ખરશેદજી, (ખટલો જવાબ આપતો નથી) ઓ ખોદા આય હું કેમ સાંખી શકું. સમજોછ કે ખરશેદજી. (જાપટ મારે છે; બેઠે ચોકે છે) એ આય શું ?

રામો—એ નાટક.

શ્રીમતી—અરે સમજોછ કે આય મુઘ ચોટલાખરી કાણુ મુઘછ ?

ખટલો—ખબરદાર મારી સ્વીટીને ઇનસલ્ટ કીધુંછ તો.

રામો—છાપ્પાછ બરાબર છે. હવે કાંઈ રંગ આવતો છે.

શ્રીમતી—અરે પણ તમારી ડાગલી તો નથી ચસકી ગઈ ?

ખટલો—જરાકબી નહી. તમારા ધખારાઓથી કંટાલી તમોને તલાક આપી ને આય મારી ડારલીંગ સાથે જોડાવવાનો છેવું.

(માણુકનો હાથ બગલમાં પકડી ચાલે છે)

માણુક—વેલ ડીયર કેલી. તમે જરાકબી ના ઉશ્કેરાવ મારો જીવ બધો બરી બચાવ.

શ્રીમતી—ડીયર કેલી ! એક સ્વદેશી માણસનું પરદેશી નામ. ઓ ખોદા, આય કેવું ખુરં કામ ? કાંદ બવોછ ? જરા મારં સમજો.

રામો—હવે એ છમજે છાનો !

ખટલો—ઘણો આગલ ના જતો. ઘણું કોહી ગીયુંછ તે કાંઈ છુટું મારશે.

માણુક—કાંઈ નહી જીલી લઈશુ.

શ્રીમતી—ખરશેદજી તમે એમજ ધારતા હોવ કે તમે આય બૈરીને પરણીને સુખીજ થશો તો હું તમારં ઘેર આજેજ ને હમણાજ છોડી જતુંછું; પણ યાદ રાખજો કે તમે દેશના ગુનેહગાર થયાછ, એટલુંજ નહિ પણ ખુદના બી ગુનેહગાર હયાંછ. ચાલો સાહેબજી હું જતુંછ. (જાય છે)

ખટલો—અરરર, આય તો બકરં કહાડતાં ઉંટ પેસી ગીયું.

મટલો—Yes, for dismissing goat, camel entered without permission.

રામો—ચાલો પીઝ પતી. હવે જરા શેહની આટલીમાંથી થોડો થોડો નાંખવાનો મલછે.

ખટલો—મટલા, હવે શું કરં મને એના વગર ખાવાપીવાબી નહી ગમસે જો.

મટલો—બીદના હું મજબુત દાર નખાવસ એટલે ખાવાપીવા સૌ ગમશે. અરે જવાની છે કાંદ ? તું એક બે દહારા થોભી જા; એ ડોકરાધને પાછી આવશે.

રામો—હા, દરીયામાંના ખારા પાણીએ મોટું ઘોષને વાટ જોજો-

ખટલો—અરે એના વગર મને સોવાસે કેમ !

મટલો—સવારથી દાર પીવાનો શર કરશું.

રામો—હા હા, એ જારી વાત છે.

(૮૬)

મટલો—ચાલ હવે ચીખો ના થા, હું જોની ૩૫ વરસ થયા ઐરી વગર
રહ્યોજની? મને તો કાંઈ યાદ નહી આવતું.

ગાયન.

(રાગણી સોહેણી, તાલ લાવણી, માત્રા ૮.)

ખટલો— ચાલી ગઈ ચાલી ગઈ
ઐરી મારી ચાલી ગઈ—
ભેળનું રે દહી કરી
ગઈ હાથ તાલી દઈ—

અંતરે.

મટલાએ ઉપાય દીધો
વીસ્કી ખાટલી ધીચી જઈ—
જીગરે જખમ કીધો
ઐરીને નસાડી દઈ—

અંક ત્રીજો—સીન ત્રીજો.

(રસ્તમનો ખેડ રમ, રસ્તમ સોફાપર
સુતેલો છે. બાબુમાં લેડી ખરેઘાટ બેઠેલાં
છે; દીના ઘોડ્યાપર સુતેલી છે. તહેમી
બેઠેલી છે જાફરઅલી તેમજ બદલો
બેઠેલા છે.)

તહેમી— રૂઠુંજ આજે તકદીર-આફત લાચુંજ હમપર,
ચઢી આવીજ કાલી વાદલી-સુખવાસી આય ઘરપર.

લેડી ખરેઘાટ—વહોરી લીધીજ આય આફત-ફકત એક દુનજત ખાતર,
દુઃખ માંગી લીધુંજ-ફકત એક નીરાધાર ખાતર.

રસ્તમ—ખખરદાર માયજી, એક બોલખી વધુ ના બોલતા ! એ છોકરીને
ખાતર એક બી આડો સખુન હું સાંભલી શકસ નહિ.

તહેમી—રસી, રસ. જો ના ઉશકેરા ચાલ જરા સુધ જા—

રસ્તમ— શું ખાક સુવું-મારા મનને શાંતિ નથી,
જે આંખોમાં ઉધ હતી-તે આંખો આજે રહી નથી.

લેડી ખરેઘાટ—ઉલટયું તકદીર માફ-તાબેદાર દીકરો રહ્યો નથી,
જે આંખોમાં મુરવત હતી-તે આંખો આજે રહી નથી.

રસ્તમ—માયજી, માયજી, શું તમે હાથે કરીને મારામારીજ કરવા
માંગોજ. અરે હું તમારો તાબેદાર દીકરો છેવું. તમારા કદમો
પરથી મારો જનખી પટ્ટી નાંખસ. ખસ એકજ વાતમાં મારી
મરજી રાખો. મારી દીનુને.....

લેડી ખરેઘાટ—હાય !

દીનું—(ચોંકી ઉઠીને) ઓહ! આય શું! પેલો રહ્યો! ડોલા કહાડીને મને
ખીલવડાવેજ. દુર કરો-એને મારી આગલથી દુર કરો.

રસ્તમ—દીનું, મારી વ્હાલી દીનું.

દીનું—હેં, નહિ નહિ. હું મરી જવસ તોખી તારી સાથે નહિ આવસ.
ઓ ખોદા, એને છરી કહાડી. કોઇ ખચાવો, ખચાવો.

જાફરઅલી—ગરીબ ખીચારી છોકરી આપતોથી ઘેરાઇ જાન બુલી ગઇજ.

રસ્તમ—તહેમી, કવીક, જરા ડોકટરને ફોન કર.

(તહેમી ફોન પર જાય છે, દીનું ડચકા
ખાઇ રહે છે. રસ્તમ ઘસડાઇ પડેછે.)

દીનું—ઓ આસમાન તારો પરદો હઠાવ કે હું ધનસાફ માયું. ક્યાં છે
ખોદા ક્યાં છે. મારા હાથમાં આવેલું ફુલ ખુંચવી લીધું. મારા
રસ્તમને તેં છીનવી લીધોજ. લાવ, લાવ, મારા રસ્તમને લાવ ?

નથી જાણી મહોજત માખાપની,

નહી સર પર કોઈ ભાઇ પ્યારો છે.

લાતો ખાઇ ઉધરેજ ગરીબો,

ખુદા ધનસાફ તારો ન્યારો છે.

રસ્તમ—ઓ ખોદા. મારી દીનું તુને શું થઇ ગીયું ?

જાફરઅલી—રસ્તમ શેઠ, જરા હીમત રાખો. અલ્લાહતાલા સહિ
સારજ કરશે.

તહેમી—રસ્તમ, ડોકટર હમણાં આવેજ.

દીના—ઓ ખોદા, શું આકત ને સીતમનો વરસાદ વરસાવી તું શું મારી પાક દામનની કસોટીજ કરવા બેઠોછ ? શું સુખ ભોગવવાની મારી સરજત છેજ નહિ. રસ્તમ, વદાલા રસ્તમ, તારી મીડી જખાનના આપેલા મહોળત ને વફાદારીના પાક કોલનો સધ્યારો મારી જાંદગીના ઉજડ વેરાનમાં એક ખીલતા યાગ સમાન છે. પણ રસ, મારા રસ, તું કયામત તક એ કોલ નીલાવસે કે ?

રસ્તમ—ઓ ખોદા હું મેટ થઇ જવસ. દીના મારી તરફ જો-
નીલાવસ કોલ નીલાવસ બોલ, સચાઇ છે મુજ કહેવામાં,
ખોદા એક, બોલ એક, લખી રાખજો તુંજ લખડામાં.

દીના—રસી, શું તું સદાનો મારો થશે ? ચુપ, ચુપ. ઓ નાદાન બેવકુફ એ તું શું બકી રહીછ તારા જેવી બીખારણ છોકરીને રસ્તમ જેવા તવંગર અમીરના પ્યારનો ખ્યાલ વટીક કરવાનો તુંને શું અધીકાર છે. તારે માટે તો જાંદગીભરતું રક્ત ને માહેતમ બસ છે.
તવંગરોની દુન્યામાં ગરીબોને બસ ઠોકરો છે,
તાબેદારી ઉઠાવવા તવંગરોના સરખાલ નોકરો છે.

રસ્તમ—ઓ ખુદા !

લેડી ખરેઘાર—રસી દીકરા, કાંય મારા લાડ ધુળવેછ. શું તુને મારી મુદલ દરકાર નથી.

રસ્તમ—માયજ મને તો તમારી ધણી દરકાર છે પણ તમને મારી મુદલ દરકાર નથી. અરે આખી જાંદગી તમારી સેવામાં ગુળરી એક તાબેદાર ફરજંદ તરીકે નામ રાખ્યું તેનો આજે તમો આય બદલો આપોછ.

ખોઇ જો દીના પ્યારી તો જાંદગી શું પ્યારી,
વાગે વાંસલી બેસુરી તેથી તુટેલી સારી.

દીના—બતાવ ઓ જમીન મને બતાવ કે મારા રસ્તમને તેં કયાં છુપાવ્યોછ; નહિતો ષાડી જા, પાછી ષાડી જા ને મનેબી અંદર સમાવી દે.

બેંચી જઇ રસ્તમને ગોદ તારી પુરાશે નહિ,
ખોરાક લઇ અરધો પેટ તારું ભરાશે નહિ.
રહેસે બુખી તો નજર કોઇ બીજી બાબુ જશે,
અહીં ખોરાક પડી રહેશે તુકશાન કોઇ બીજીને થશે.

(૮૯)

ભરાશે પેટ તારું તો બીજો નજર દરશે નહિ,
ભરેલી ગોદ કોઈ બીજી નીરાધારની લુટાસે નહિ.

બદલો—શેઠ, ડોક્ટર આયાછ.

(ડોક્ટર દાખલ થાય છે ને દીનુને તપાસેછે)

ડોક્ટર—વેલ, શીકર કરવા જેવું કાંઈજ નથી. ફક્ત ભેગપર અતિશય
બોળે હોવાથી ટેમ્પરરીલી એવું એક્સાઇટમેન્ટ આવી જાય. (દીના
ધસાધસ રડી પડે છે) કાંઈ નહિ રડવા દેવ; રડવાથી એવણની
જાતી હલકી થશે ને શાંતિ મલસે.

તહેમી—ઓ બોદા !

સાચા પ્યારનો સુખી અંગનમ તું લાવ,
કુટેલા કિસ્મતનો કાંઈ રસ્તો બતાવ.

ગાયન.

(રાગણી મુલતાની, તાલ લાવણી, માત્રા ૮.)

દુન્યા છે જુઠી જમાત, પ્રપંચ રમાય દીનરાત.

અંતરો.

સૂર્ય સીતારા ને ચંદ્રની ચાલે, રહે કાળ સૌનો બાપ,
કાલના કાળને યાદ તું રાખી “રહેમ” જપ ખુદાનો બાપ.

દીના—નહિ બોદા નથી સમજતો ગરીબોને વાસ્તે બોદા છેજ નહિ.
બદકારો ફાવી જાયછ નીરાધાર રીબેછ હયાં;
પુછુછ હું સૌને બોદાની હસ્તી છે ક્યાં ?

ગાયન (ચાલુ).

કામ કોઈ મોહ લોભવશ રહેતાં, પળ નહી દીલને રાહાત,
સુખ આશાની ગફલત કરતાં, દુઃખ રહેશે હરવાત.

(ગાયન પુરું થતાં દીના ચીસ પાડી
રસ્તમને જોઈને વલગી પડે છે.)

દીના—ઓ હું ક્યાં છેવું ? ઓ રસ્તમ !

રસ્તમ—દીના, મારી વલાલી દીના.

તહેમી—ઓ ખોદા,

કાલાં વાદલાં વીટાવી-સુખનો સુરજ તું પ્રકાશતો કર,
એ હાથ જોડી માગી લેવુંછું મારા રસ્તમને તું હસ્તો કર.

ડોકટર—વેલ રસ્તમ, હવે એને પુરતી રેસ્ટની ઘણીજ જરૂર છે. ચાલો
બધા હવે એને છોડી જાઓ એને સુવા દેવો.

રસ્તમ—નહી ડોકટર, મને હયાં રહેવા દેવ; મને એની આગળથી ના ખીસારો.

ડોકટર—રસ્તમ એ શું ઘેલા; એને રેસ્ટની ઘણીજ જરૂર છે; એને હમણાં
ડીસટરબ ના કર; ફક્ત થોડા કલાક એને સુવા દે (દીનાને સુવાડે છે)
ચાલ જોઉં રસ્તમ મારી સાથે ચાલ.

(બધા જાય છે; ધીમેથી ખારીવાટે
નાદર ને મુનીર દાખલ થાય છે.)

મુનીર—આવો શેઠ લાઇન કલીઅર છે.

નાદર—પણ સખર મુનીર હયાં કોઇ સુતેલું છે.

મુનીર—કદાચ રસ્તમ હોશે.

નાદર—ત્યારે હવે ?

મુનીર—ઉભા રહેવ, જરા જોવા દેવ.

(દીનાના મોંઢાપર લાઇટ નાખે છે;
દીના ચમકી ઉઠે છે.)

દીના—કાણુ ?

નાદર—(મોઢું દાખીને) ખબરદાર, મોઢામાંથી એક જોલખી બહાર
કહાડતી ના.

દીના—પણ તમે હયાં શું માગોછ ? હું મરી જવસ તોખી તમારી સાથે
નથી આવવાની.

મુનીર—છોકરી ચુપચુપ મુગી ગગરી રહે; હમોને નારી સાથે કામ નથી,
હમોને તીજેરી સાથે કામ છે.

દીના—તીજેરી ?

નાદર—હા, બેજનના ખુનને વાસ્તે પોલીશ હમારી પુઠે લાગેલી છે. અને
હમોને નાસવાને સાર પછસા જોઇએછ, તે આય તીજેરીમાંથી

લેવા દે પછી કદીબી તુને સતાવવા આવસું નહી. ચલાવ મુનીર તૈયાર.

દીના—નહિ તમે એ તીજેરીને હાથ લગાડી નહિ શકશે.

નાદર—જે દીના હું જીવ પર આયોજ; જે મારા કામની વચમાં આવસે તો આય રીવોલવર તખ્યાર છે એનો ઉપયોગ કરતાં હું જરાબી ખ્હીવસ નહિ (દીના ટેબલ પર બેલને હાથ મુકવા જાયછ) હં ખખરદાર ! દુર રહેજે જે બેલને હાથ લગાડયોછ તો—

દીના—તો—તો તું શું કરશે.

નાદર—જીવથી ગદ્ય એમજ જાણુજે.

દીના—ઓહ !

નથી પ્યારો મને જીવ-સચ્ચાઈને ખાતર મરસ હું,
ન શરીક થઈ તારી સાથ-ફરજ મારી બુલસ હું.
અધાજ દરમાંથી લેવટા કાંઈ મલતા નથી,
શીકારીઓ શીકાર કાંઈ હંમેશ મારતા નથી.
શીકારીઓને બી એક દીવસ ખમવું પડેછ,
શીકારનો ભોગ થઈ મરવું પડેછ.

નાદર—છોકરી ના હુજ્જત કર, મને અનુંતી ના બનાવ.

દુન્યાથી ઉખડયોછ હું સાથે દુન્યાને ઉખેડસ.
મરવાનું હોસે તે અગાઉ અધાને મારસ.
ખાલી આય ધમકી નથી જે આય પીસ્તોલ તૈયાર છે,
હાથ લગાડજે બેલને જે જીવથી બેજર છે.

દીના—

ખીલેછ મરવાથી તારા જેવા હીચકારા,
ખુદાને બુલી પાપ કરનારા.

આખી જાંદગીનાં પાપો તમેને યાદ આવે છે,
તેથીજ મરવા થકી તમેને ખ્હીક લાગે છે.
પણ સાફ આય જીગર મોતથી ખ્હીતું નથી,
એવી તારી સો પીસ્તોલોની દરકાર કરતું નથી.

(બેલ દાખી દે છે.)

નાદર—હં એમ છે તો લે.

(૯૨)

(પીસ્તોલ ફેડે છે; દીનાના હાથપર
ગોલી વાગે છે. દીના બેહોસ બને છે.
અંદરથી બધાં દોડી આવે છે.)

રૂસ્તમ—હૈં એ શું ગરબડ ? પકડો બદમાશને !

(નાદર વળગી પડેછે; બેઉ ખેંચતાણુ કરેછે)

બફરઅલી—(મુનીરપર નજર પડતાં) પકડો પેલો બદમાશ નાસે છે.

(મુનીર રીવોલ્વર ફેડે છે નાદરને વાગેછે;
મુનીર બારીએથી કુદકા મારે છે.)

બદલો—પડી ગયો; એકદમ નખાવી દીધું.

બફરઅલી—પાપીઓનો દોર પુરો થયોછ. દોડ નીચે બદલા, એની લાશ
આગળ રહેજે હું હમણાં આવું છું.

નાદર—ઓહ ! હું મરુંછ માફ મને માફ ! દીના—રૂસ્તમ મને માફ
કરજો. ઓ ખોદા !

દીના—કયે મોને બોલેછ ?

વીસર્યોતો જે ખોદાને આજે કેમ યાદ આયો,
જેને છાંદગીભર નહિ જોયો'તો કેમ આજે તેને જોયો ?

નાદર—હા જોયો ! મારા ખોદાને જોયો ? તોબાહ કરુંછ મને માફ કર !
દીના ? મને માફ કર. માફ કર, ઓ ખોદા મને માફ કર.
ખોદા-ખોદા ? (મરી જાય છે.)

દીના—ઓ.....(ઝુમી પડે છે.)

રૂસ્તમ—દીના, દીના, ઓહ ! કોઈ દોડો ડોક્ટરને બોલાવો—

ટેબલો.

અંક ત્રીજો—સીન ચોથો.

(અયાં ગાયણુ ગાતી દાખલ થાય છે
પાછળથી બદલો દાખલ થાય છે.)

ગાયન.

(રાગભૂમી હમીર, તાલ ત્રીતાલ, માત્રા ૧૬.)

બચાં—નશીબના લેખ હોય લાખ હબર,
ધરમ કરતાં પડે કરમનો માર,
પરણીને નીષ્કળ બની બેબર.—

મરદો સારા રહે જીલમગાર;
નારીનો ખુરો અવતાર.—

બદલો—દીકરી બચાં તુંને એવું તે શું કારણ મલ્યું કે તું તારા ધણીનું
ઘેર છોડી ચાલી આવી !

શ્રીમતી—કારણ મારા દેશને ખાતર, એવણને આપણા ગરીબ દેશ તરફ
બીલકુલજ પ્રેમ નથી અને દેશસેવા શું ચીજ છે તે જાણતાજ નથી.

બદલો—એમ ? વાર, તેં દેશસેવા કીધી અને દેશસેવા જાણેજ પણ કાઠ
દલાડો ધણીની સેવા કીધીજ કે ?

શ્રીમતી—હાજી કાંય નહિ.

બદલો—જુઠું ના બોલ ! તેં જે ધણીની સેવા કીધી હોતે તો આજે તુંને
અહીં આવવું નહિ પડતે. એમ ના સમજતી કે હું કંઈ નથી
જાણતો. મને ખરશેદજીએ કાગલો લખી બધી વાતથી વાકેફ
કીધોજ. હું તે બાપ નથી જે પોતાની વાહીયાત વિચાર ધરાવતી
અને વગર વાંકે ધણીનું ઘેર છોડી આવેલી દીકરીને, પોતાના
ઘેરમાં આશરો આપે. હું તે બાપ છું કે જે પોતાની દીકરીને
તેણીના ધણીનાજ ઘેરમાં સુખી યા દુઃખી જોવા રાજી છું.

ખુરો હોય યા સારો, બહાલો હોય યા અકારો,
તોખી ધણીને માન આપવું, એ છે પરણેતરનો ધારો.

કડવું બોલે યા મીઠું, તોખી તેનેજ માનજે,
ખાવીંદ એ ખુદાજ છે જરૂર દીલમાં જાણજે.

શ્રીમતી—આવાજ, શું બધો મારોજ વાંક છે. મેં શું એવણી સેવા કીધીજ નથી.

બહો—બીલકુલ નહિ, તેં સ્વરાજ મેળવવાની અને દેશનું કલ્યાણ કરવાની ધુંધમાં ને ધુંધમાં તારા સંસારનું નખખોદ વાળી નાંખ્યુંજ અને તે હું તુને દાખલા દલીલથી પુરવાર કરી આપશ.

શ્રીમતી—મને એકબી દાખલો બતાવો કે જેમાં મેં મારા ધણીની સેવા નહી કીધી હોય.

બહો—ત્યારે સમજ ઓ ભાનભુલી છોકરી, પહેલો વાંક તારો એ કે તું તારા ધણીને માન આપતી નથી. બીજું એ કે તારા સુક્યાના ભાષણથી ઘેરના નોકર ચાકરો એપરવા થઈ તારા ખાવીંદને અપમાન કરવાખી ચુકતા નથી. એ શું ધણીની સેવા કીધેલી કહેવાય ? તું ભાષણ આપવા અને સમજવા બહાર જાય ત્યારે તારો ધણી ભુજો પીયાસો અને ઓશીયારો ઘેરમાં બેસી રહે એ શું ધણીની સેવા કીધેલી કહેવાય ? (શ્રીમતી લજવાઈને ઉભી રહે છે) બોલતી ? જવાબ કેમ નથી આપતી.

શ્રીમતી—આવાજ, પણ મને શું ખબર કે એવાજ એટલા બધા હેરાન થતા હોશે.

બહો—ત્યારે શું ધણીની ખબર રાખવાની એક પરણેતરતી ફરજ નથી ? શું તારે તારા ધણીની તરફ એપરવા રહેવું જોઈએ, વિચાર કર, ઓ નાદાન છોકરી વિચાર કર, તારી આવી બેદરકારીથી ઘેરમાં અંધેર કારભાર થઈ ગયોજ, એટલુંજ નહિ પણ ચોરી લુટાણુંબી થાય છે, તે તુંને ક્યાં ખબર છે.

શ્રીમતી—મને કંઈજ ખબર નથી. હું કચ્છલ કરું છું આવાજ કે હું મારા ધણી તરફની ફરજ અદા કરવામાં ધણીજ બેદરકાર હતી પણ શું હું આપરા દેશનું ભલું ઇચ્છવામાં અને ગરીબો તરફ દયા બતાવવામાં શું ખોટી છું ?

બહો—કોણ કહેછ કે તું ખોટી છે. દેશનું ભલું કરવું, ગરીબોની દયા ખાવી, અને તાજ તરફ વશદારી બતાવવી એતો આપરો પાક

જરથોસ્ત્રી મહાજન્ય કરમાવે છે. અને હું છાતી ડોકીને કહું છું કે પારસી કામે દેશનું ભણુ કરવામાં અને તેને સ્વરાજ્યના માર્ગમાં આગળ પાડવામાં જે ભાગ ભજવ્યો છે તેવો બીજી કામે ભજવ્યો નથી. તું કદાચ જાણતીખી હોસે કે નહી, કે સ્વરાજ્યનો પાયો નાખનાર તો પારસીજ હતા અને તે આપણા હિન્દના દાદા, દાદાભાઈ નવરોજી હતા. પણ તેવણુના અને બીજા દેશભક્તોના સ્વરાજ મેળવવાના અને દેશનું ભણુ કરવાના માર્ગ અને વીચારો જુદાજ હતા. તે વિચારોને હું અને સમજી વર્ગ માનનારો છે. માટે મને મારી દુર અંદેસીની નજરથી જોતાં તું ખોટી લાગેછ.

શ્રીમતી—આવાજી મને જતાવો કે હું કેવી રીતે ખોટી છું?

બદલો—હું વધારે ઉંડાણમાં ઉતરવા માંગતો નથી પણ ખાલી તારી સાધારણ અકકલથી જો કે એક ભણુ કામ કરવામાં અને દેશની ગરીબી દુર કરવામાં સહકાર એટલે એક બીજાની જરૂર છે કે નહિ ?

શ્રીમતી—હા સહકારની જરૂર છે.

બદલો—વાર બીજો મને તારી અકકલથી જવાબ આપ કે એક ગ્રમીજ કાંઈ પાસે માંગવી હોય તો તે નરમાશથી મંગાય કે સખતાઈથી.

શ્રીમતી—નરમાશથી માંગવી જોઈએ.

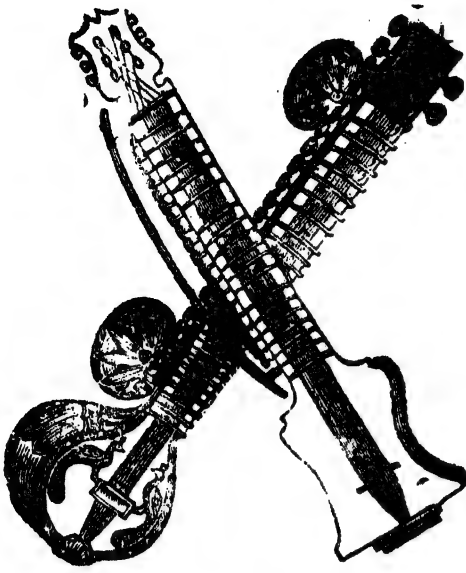
બદલો—ત્યારે એક ભણુ કામ કરવામાં સહકાર અને નરમાશની ખાસ જરૂર છે. ખરી વાતની ? દુકંમાં તું બેઠી રીતે ખોટી છે.

શ્રીમતી—હા આવાજી હવે મને સમજણ પડે છે કે તમે શું કહેવા માગોજ. તમે મને પુરવાર કરી આવુંજ કે હું બેઠી રીતે ખોટી છેવું હું કસમ આવુંજ આવાજી કે આજથી આવ ધખારા છોડી દઈ મારા સંસાર પર ધ્યાન આપી મારા ધણીને મુખી કરસ.

બદલો—જા તોજ તું મુખી થશે. નહિ તો ખીચડી પાતીયામાંથી બી રખડી જશે.

શ્રીમતી—આવાજી મને ખરશેજી તરફ એકજ ફરીયાદ છે કે તેવણુ કાંઈ બીજી છોકરી સાથે ઘેલાચેરા કાઢેજ તે મને નથી ગમતું.

બદલો—હું કદી માનું નહી. ખરશેજી, ગમે તેવા હશે પણ મારી ખાત્રી છે કે તેવણુ ધન્યે ધન્ય ગૃહસ્થ છે અને આવું કામ કદી કરે નહિ.

દીલરૂબા, સીતાર,
સારંગી, તંબુરા
તેમજ હરેક માલ
જાતી માલેફી હેઠળ
અને સસ્તા ભાવે
વેચવામાં આવે છે.
હરકેઈ વાજીંત્ર
વેચનાર તથા
દુરસ્ત કરનાર.

ઈન્ડીયન મ્યુઝીકલ સ્ટોર્સ.

શ્રીનીવાસ બીલ્ડીંગ,
પારેખ હોસ્પીટલની સામે, સેન્ટ્રલ રોડ, મુંબઈ ૪.

વહાલાઓની યાદ!

નાના ફ્રેટાપરથી ૧૬"X૨૦"
નું સાદું એન્લાઈનમેન્ટ રૂ. ૪.
બ્લેક એન્ડ વહાઈટ હેન્ડ
ફ્રીનીશડ રૂ. ૧૦.

સેપીઆ ફ્રીનીશડ રૂ. ૧૨.

જુના, ઝાંખાં, પીળા, અને રદખાતલ ફ્રેટાપરથી બી આબેહુબ.
ઝુપમાંથી બી છુટો પાડી આપશું.

૧૬"X૨૦" નું વોટર પેઇન્ટીંગ રૂ. ૨૦.

ટાઇમ સવારના ૯ થી સાંજના ૭ા. રળમાં ખુલ્લી. તમારા ફ્રેટા
સાથે મળો. અનેક સર્ટીફિકેટો જોવાને ખુલ્લાં છે.

એક્સેલસીયર ફ્રેટો એન્લાઈનંગ કુાં.

એન. આર. ૩૬૬, ઠાકોરદ્વાર, વાગલે બીલ્ડીંગ,
પોસ્ટ ઓફીસ પાસે, મુંબઈ નં. ૨.

શ્રીમતી—એમ ત્યારે તમારી ખાત્રી કરવી હોય તો ચાલો આપણે જમીને ત્યાં જઈએ ?

બદલો—જમીને જઈએ ? જ્યાં તારી ગણત્રી ખોટી છે. જમવાનો હક તારો આય ઘેરમાં નથી. તારો હક તો તારા ઘણીના ઘેરમાંજ જમવાનો છે માટે જેવા આયાં તેવા તમારે ઘેર ચાલી જવો.

શ્રીમતી—આવાજી હું થોડોવાર રહીને જવસ.

બદલો—એમ નહીં બનસે; તુને હમણાજ ને આય મીનીટે જવું પડશે.

શ્રીમતી—આવાજી વિચાર કરો હું કેમ એખલી ઘેર જવું ? એટલા કરડા ના થાવો.

બદલો—જેમ તમે એખલા અહીં આયા તેમ એખલા તમારે ઘેર જવો.

શ્રીમતી—આવાજી મારી તરફ એક મહેરબાની નહીં કરો ?

બદલો—શું ?

શ્રીમતી—મારી સાથે મારે ત્યાં નહિ આવો ?

બદલો—હં હં હું સમજ્યો, તુને પાછી જતા શરમ લાગેછ; વાર વાર. હું તારી સાથે એક આપ તરીકેની ફરજ સમજી આવવા તક્યાર છું.

શ્રીમતી—ત્યારે હું હમણા આવી. (શ્રીમતી જાય છે)

બદલો—ખરેખર પેલી કહેતી છે કે અધુરો ઘડો છલકાય ઘણો તેમ આય મારી નાદાન છોકરી જાણેછ થોડુ અને મોડુ મોડુ કરવાના ધખારા રાખેછ. ખોદા એને સારી બુદ્ધિ આપો.

બદલો— ગાયન.

(રાગણી યમણ કલ્યાણ, તાલ દાદરો, માત્રા ૬.)

નાર તે ખરી, રહે પતી સતી, લલો યા ખુરો હોય લાચાર અતી,
મહીરે “રહેમ” રહેવામાં મૌજ નથી, સાસરીયેજ શોભે હુરસ્તીની ગતી.

અંતરો.

સુધારો શું ચારો ખરો છે આય, પતીને પત્ની નાફરમાન થાય,
હલકી રીતી તે ઉંચ ગણાય, સાસરીયેજ શોભે હુરસ્તીની ગતી.

ધણી છે બાપ, ધણી છે રામ, પતી વીના સ્ત્રીને છે ઘર સમશાન,
પતી સેવામાંજ સૌ ધર્મના કામ, સાસરીયેજ શોભે હરસ્ત્રીની ગતી.
કેળવણી જેને કહી દીલે હરબાથ, જરથોસ્તી ફરમાનોની ધુળધાણીથાય,
ઈત્તર ટચાક બની પાછળ પસ્તાય, સાસરીયેજ શોભે હરસ્ત્રીની ગતી.

(શ્રીમતી નવા રેશમી કપડાં પહેરી
દાખલ થાય છે.

શ્રીમતી—ચાલો બાવાજી.

બટલો—(શ્રીમતીને જોઈને) ચાલ દીકરી ચાલ; હું ખરેખર ખુશી છું કે,
તેં મારી સલાહ માની તારા ખોટા ધખારા છોડી દીધા.

(બેઠે જાય છે)

અંક ત્રીજો—સીન પાંચમો.

મટલો—ખટલા, અફસોસ ના કર ! મને ગઈ રાતના સ્વપ્નનો આયોજ કે
તારી જૈરી સુધરી જાયજ અને ઠોકરાઈને પાછી તારા ઘેરે આવેજ.

ખટલો—તુંને પી ધરાયા પછી સ્વપ્નનાંજ આવેજ કે ? તે દારે મને કહેજે
આજે મેં સ્વપ્નનામાં બે શ્વાન જોયાજ તે દુવો આવમે. તે હું
આળુઆળુથી ઉછીના રૂપીઆ પંદર લાવીને રમી ગીયો ને સવારના
તો છગો નાચીને સટ્ટો બેટો. દુવો ને ટુવો મરે તે મને કુવો
પુરવો પડતે.

મટલો—અરે પણ પછીથી મને ખબર પડી કે સ્વપ્નનામાં જે મેં બે શ્વાન
જોયલા તે રીમન ઉતા; નહીં તો જરૂર દુવો આવતે.

ખટલો—બસ કર બસ કર, તારામાં ને તારા સ્વપ્નનામાં મને બીલકુલ
વિશ્વાસ નથી.

મટલો—મારામાં વિશ્વાસ નથી ? લે ત્યારે હું ચાલી જાવું છું.

(મટલો ચાલવા માંડે છે)

ખટલો—અરે ? એમ હોય, એ તો જરા હું દુઃખે દુઃખે એવો ખાઉ
કરકુ થઈ ગીઓજ તે એમ બોલું છું.

**IF YOU VALUE YOUR
HEALTH.**

**ALWAYS INSIST
ON**

“Centauree==Quina.”

**The Wonderful Delicious
FRENCH TONIC WINE**

**Highly recommended by
MEDICAL PROFESSION.**

The First dose will infuse Sparkling Energy
Even into the most Anaemic Nerve-Jadid
& Skin & Bone Sort.

Promotes Sound and Refreshing Sleep
Overcomes Malaria, Dengue & Influenza.
Every drop Sheer Nourishment.

**TRY A BOTTLE & FEEL A NEW MAN.
AVAILABLE EVERYWHERE.**

Sole Agents:—

**William Green & Co.
FORT, BOMBAY.**

મહેરાં

Photo : D. P. Hormusji.

કહાં જાયછ ઓહ મારી ગોલવડતી ધારી,
તારા વગર લાગેછ, મને આય જીંદગી અકારી.
એસીને મને રીઝવ, ઓ દીલબર પ્યારી,

મટલો—ઘણો ના સતાવ, નહીં તો કહાડી નાખશ આય સારી.

(અવાજ થાય છે અને મહેરૂં મકાતી આવે છે)

મટલો—ખટલા ટ્રાઇ આવેછ, સાન સલુકનો થઇ જા.

મહેરૂં—ટ્રાઇ અંદર છે કે, અંદર આવુંછ ?

ખટલો—આવોછ, આવોછ. (મહેરૂં અંદર આવે છે)

મહેરૂં—અચુમાઇ કહાં છે એવલુને માય બોલાવે છે.

ખટલો—અચુમાઇ જરા પાંજરાપોલમાં ગાયને ઘાસ નખાવા ગયા છે,
હમણા આવશે.

મહેરૂં—(મટલાને જોઈને) આય ઈરાં કોણ ?

ખટલો—એવણ મારા અચુમાઇના બોજઇના નરનના કુવણ સાસુના માસા
સસરાના છોકરાની છોકરી.

મટલો—તમે મને નહીં ઓળખતાં? હું તો તમને સારી રીતે ઓળખું છું,
તમે આવાં દોસીના છોકરી થાવને? તારૂં નામ મહેરૂં ને તારા
ભઇનું નામ જાંશુ.

મહેરૂં—હાજી? હું તમને નથી ઓળખતી. જી તમારું નામ શું ?

મટલો—મારૂં નામ માણેક. આવ મારી બાબુમાં બેસ. આપણે જરા
દુઃખ સુખની વાત કરીએ. (મહેરૂં બાબુમાં બેસે છે)

ખટલો—(બાબુમાં) મચ્છી જલમાં સપડાઇ.

મટલો—(બાબુમાં) એ ખટલા હવે તો જરા અછલ વાપરી ખરી જાતી.

ખટલો—થઈ ગીયોછ બધો પાણી પાણી? વારૂં હું બાબુમાં ઉભો રહેવુંછ.
જો કંઈ વધારે થેલા ચેરા કારતો ના નહિ તો એની માય લાકર
લઇને આવશે જો.

એની માય છે બહુ ઝેરી

She is beautiful very.

મટલો—(છેરધને) હવે મરની મરની. (મોટેથી) મરી જવું ખરશેદજી,
જરા અંદરથી જઈ મારા બેગમાંથી નીખ્યો બરાસ નહીં લાવો ?

ખટલો—વારંજી (ખટલો જાય છે.)

મહેરૂ—મરે ખરશેદજી કેવા બીચારા ગરીબ ને નમાના છે.

મટલો—બહુજ નમાના છે. મારે એવણુ સાથેજ નફી થવાનું હતું પણ
મારા બાવાજીને એવણુ બટકા લાગ્યા તેના કહ્યું. મેં ઘણી ઉજ્જવત
કીધી પણ મારું કંઈ વલ્યું નહીં.

મહેરૂ—એ તો માય, જેના કપાલે કાન ચોટેલા હોય તેની સાથેજ થાય.
એવણુ જેટલા ગરીબ છે તેટલા એવણુના પેલા દોસ્ત મટલાજીબી
ગરીબ છે. તમે મટલાજીને ઓલખોજ ?

મટલો—હું ઓલખતી નથી. પણ મેંબી એવણુ સાર ઘણું સારું
સમજ્યુંજી. વારં એવણુ નોકરી શું કરે છે ?

મહેરૂ—ખરશેદજી તે દારે કહેતા હતા કે એવણુ તો આરકાટેકટ છે ને
સાર કમાયજી.

મટલો—આરકાટેકટ છે એટલે શું ?

મહેરૂ—એટલે મોટી મોટી બીલડીંગોના બાંધકામ કરે, અને કોઈને
બીલડીંગ બાંધવી હોય તો તેનો પલાન એવણુ દોરી આપે.

મટલો—(સ્વગત) પલાન તો ગોઠવ્યોજી. પ્રતેહ મલે તો સાર (મહેરૂને)
મરે જે કોઈ પરણુસે તે જરૂરજ સુખી થશે, મહેરૂ તે કોઈ દલાડો
કોઈ સાથે પરણવાનો વિચાર કીધોજી કે.

મહેરૂ—(શરમાધને) નહિજી.

મટલો—વારં મટલાજી જેવા ગૃહસ્થ મલે તો વિચાર કરે ખરી કે ?
(સ્વગત) હા કહી મરની; ત્યારનો તવલ્યા કરજીને.

મહેરૂ—જોઈશું.

મટલો—હું સમજી ગઈ. તારો વિચાર મટલાજી સાથે પરણવાનો છે.

મહેરૂ—તમે કેમ જાણ્યું.

મટલો—એ તો તારા ચાલા ને બોલવા પરથી જણાઈ ગીયું. વારં હું

ખરસેદજીને અસેમસે કહેવસ ને તારું નમ્રી કરશું. ચાલો હવે તો આપરે સગાં વહાલાં કહેવાઇએ. એક કોટી કરની મહેર દીકરા.

(કોટી કરે છે) (ખટલો આવે છે)

ખટલો—અરે તું મરેરે મટલા સીધો બેસી મર; કોઇ આવી જસે તો ફેસતો ફજેતો થશે.

મટલો—કેમ, ખરસેદજી નીખ્યો બરાસ નહીં લાયા કે ?

ખટલો—જી તમારો બેગ મારાથી નહિ ઉઘડતો.

મહેર—માણેકનાઇ હવે હું જાવું છું. મને બહુ લેટ થઇ ગીયું.

મટલો—અરે બેસતી એમ જુદઇ કાંય કરેછ. હમણા બચુબાઇ આવસે. લે જો સામેથી બચુબાઇજ આવે છે.

(શ્રીમતી અને તેનો બાપ દાખલ થાય છે. મટલો મહેર ઉભા થાય છે.)

ખટલો—આવો આવો બરજોરજી કઇ તમને આજે અહીયાં તરદી લેવી પરી ?

બરજોરજી—આય નાદાન છોકરીને લીધે મને અહીયાં આવવું પડ્યું. ખરસેદજી હું ખરા અંતકરણથી મારી છોકરી તરફથી તમારી માશી માગું છું. એ હવે ફરીથી એવું ઉછાછલુ પગલું નહીં બરસે અને પોતાના સંસાર પર જરૂર ધ્યાન આપશે. (શ્રીમતીને) બચાં ચાલ, ખરસેદજી પાસે માફી માંગ.

શ્રીમતી—(શરમાઇ) હું ખરા અંતકરણથી તમારી માફી માગું છું.

ખટલો—રામા પાટલો લાવ. હું એવણને જવાબ આપું.

રામો—લાયવો શેઠ.

બરજોરજી—ખરસેદજી પાટલો કાંય મંગાવોછ ?

ખટલો—તે તમારી છોકરીને પુછો. (રામો પાટલો લાવે છે.)

રામો—હવે છેઠને પાટલાપર ઉભા રહેવાની વાઇ થઇ આવી.

ખટલો—(પાટલાપર ઉભો રહીને) બાનુઓ અને ગૃહસ્થો, હું ખરા અંતકરણથી, જે કાંઇ મારીપર વીત્યું તે ભૂલી જઇ મારા હાથની ધરતી (શ્રીમતીને) શ્રીમતી બચુબાઇ બોલું કે ખાલી બચુબાઇ ?

બરજોરજી—શ્રીમતી શું ? ખાલી બચુબાઇ બોલો.

ખટલો—તારે ખાલી બચુબાઇને માફ કરું છું અને આશા રાખું છું

કે એનણુ પોતાના ખોટા ધખારા છોડી દઇ પોતાના સંસાર પર ધ્યાન આપશે. તાલી ફેડો. (પાટલા પરથી ઉતરી જાય છે.)

શ્રીમતી—(મટલા તરફ આંગલી કરી) બાવાજી મેં જે છોકરી વાસ્તે તમુને કહેલું તે આય છોકરી.

મટલો—(દાતીથી) હા હા હુંજ તે બેઠકરી, મારો જીવ જસે તોખી હું ખરસેદજીને છોડશ નહિ.

ખરજોરજી—ખરશેદજી, આય શું ગોટાલો ?

ખટલો—કંઈ નહીંરે એ તો “ જીલમે નારવા ” ખેલનો છેલ્લો સીન છે. (શ્રીમતીને) જરા એવણુને બરાબર જોવ. (મટલો આડો તીડો થાય ને ઉભો રહે છે) (શ્રીમતી જોઈ પારખી નાખે છે ને વીગ કાઢી નાખે છે.)

શ્રીમતી—અરે ? એ તો મુવા મટલાજી છે. તમે મરોરે એમના એમ.

મહેર—ઓ માયરે તારે તો એવણે મને છેતરી.

રામો—(પાટલાપર ઉભો રહીને) હેતતારીની, ગરણુ પછી છીનેમેટોગ્રાફ ને તે પછી જાદુનો ખેલ થઈ ગીયો.

ખરજોરજી—અયાં મેં તું નાહ કહેલું કે એમાં કંઈ વજીહ નથી.

શ્રીમતી—ખરેખર હું કેટલી ખેવકુફ કે એટલુંખી પારખી શકી નહિ.

મટલો—ખટલા, મહેરને જવા દેતો ના; પેલા પાટલા પર ખેડિને ઉભા રાખી સેસ કર.

ખટલો—(મહેરાને) દીકરી મહેરં તું કંઈ મનમાં ખોટું લેતી ના. હું મારા દોસ્તના કહેવા પરથી જાણું છું કે તું મટલાજીને ચલાયછ. (ખેડિનો હાથ મેલવે છે.) ને મટલાજી તું ને ચલાય છે. એટલે હુંક વખતમાં તમો બન્ને એક થાવ એવી મારી આશા છે.

(મહેર શરમઈ જાયછ)

શ્રીમતી—મહેર સુખી થજે.

બધા—સૌ સાર તેનું સેવટ સારં.

કે. વાડીયા, હીરાના વેપારી, ગ્રાંટરોડ.

ટેલીફોન નાં ૦ ૪૨૪૮૩.

ગાયન.

(રાગણી દેશ, તાલ દાદરો, માત્રા ૬.)

અધા— ખુશી ખુશાલીનો, દીવસ આજે,
બોલો જય જરથોસ્તીની એક અવાજે.
તંગ દીલ લાચાર બેકાર કાજે,
“રહેમ” દીલના આશીષો સફળ થાજે.

અંતરૈ

નીતી ને નેકીના લલા વીચાર,
હરદમ હમ કોમીના પરવર વધાર.
તન, મન, ધન, આબાદ તું રાખ,
નીરાધરનો કીરતાર રહેજે આધાર.

અંક ત્રીજો—સીન છઠો.

(બેક રમ.)

(દીના પલંગ પર સુતેલી છે, ડોક્ટર તપાસે છે; રસ્તમ પલંગ આગત બોંય પર ફસડાઇ પડેલો છે બાફરઅલી તેની આગલ ઉભેલો છે. લેડી ખરેખાટ મોઢા પર બેઠેલા છે તેહમી તેવણુ આગલ ઉભેલી છે. અદલો ગમગીન ચહેરે દુર ઉભો રહેલો છે. ડો. બહાર આવે છે.)

તહેમી—વેલ ડોક્ટર.

ડોક્ટર—(ડોકુ ધુણાવતાં) Sorry, બુલેટ એક્ષટ્રેક્ટ કીધા પછી લોહીનું પાણી થતું જયજ ઘણું તો કલાક વધુને....

તહેમી—ઓ નહી નહી ડોક્ટર કાંઈખી કરો. કાંઈખી ઉપાય કરો.

ડોક્ટર—સાયન્સ જોટલું કરી શકે તેટલું બધું કરી જોયું. હવે તો ફક્ત કુદરત પરજ છોડી દેવ.

તહેમી—ઓ નહિ નહિ ડોક્ટર; દીના જો મરી જશે તો રસ્તમ જીવતો નહી રહેશે. ઓ રસ્તમને ખાતર ડોક્ટર હું માંગી લેવું છું કે કાંઈખી કરો.

ડોક્ટર—ખોદા પર વિશ્વાસ રાખ, તહેમી, તેનું ધારયું હોય તેજ થશે; પણ હા, એક અખતરો અજમાવવા લાયક છે.

તહેમી—ઓ ખોલો ખોલો ડોક્ટર તે શું ?

ડોક્ટર—એક કોઈ સાળ સમા માણસનું ફેશ બ્લડ જો આપણે દરદીના દીલમાં પેવશ કર્યે તો.....

તહેમી—તો શું ડોક્ટર, દીનાને જીવવાનો ચાન્સ છે ?

ડોક્ટર—હું ધારું છું. એક ચાન્સ લેવામાં કાંઈ ખોટું નથી. રસ્તમનું બ્લડ ચાલશે. પણ એની આવી હાલતમાં.....વેલ વેલ we'll see.

(ડોક્ટર રસ્તમ આગલ ગય છે)

તહેમી—(બાજુ) તહેમી, તું શું વીચાર કરેછ? મેં મારું સર્વસ્વ રસ્તમમાંજ ગણ્યું. મારી આખી દુન્યા રસ્તમમાંજ છે, તો શું હું રસ્તમને આય હાલતમાં જોઈ શકું ? નહી નહી મારું હવે આય દુન્યામાં શું કામ છે.

જીંદગીથી શું મલ્યું,
મોતથી ડરવું શું.

અભાગી આ દેલમાં,
છે હવે રહ્યું શું.

જીંદગી ભર ચાલો જોને,
બને તો તેને સુખી કરું.

છેલ્લી બહેનની ફરજ બજાવી,
સુખેથી પથ્થરપર પડું.

જીંદગી આશામાં ગુમાવી કે થવસ રસ્તમની પ્યારી,
આજે જીંદગીની ઓટ કરેછ એ રસ્તમની પ્યારી.

ફરજ બજાવતા જો કદાચ મારું મોતખી આવશે,
લોકો પોકારી કહેશે જો આય ચાલી રસ્તમની પ્યારી.

(ડોક્ટર આવે છે.)

ડોક્ટર—નહી રસ્તમ હમણાં મુદ્દલ મુડમાં નથી ને આવી હાલતમાં એના દીલમાંથી બ્લડ લેવું ધાસ્તી ભરેલું છે.

તહેમી—નહી ડોક્ટર રસ્તમને તસ્દી ના આપતાં; લેવો હું મારું બ્લડ આપવા તૈયાર છું.

ડોક્ટર—તહેમીના તમે ?

તહેમી—હા, હું પુરતી મજબુત છેવું ને હું એ જોખમ લેવા તૈયાર છું.

લેડી ખરેઘાટ—તહેમી..... મારી દીકરી

તહેમી—નહિ માસીજી એક બોલખી નહી. ડોક્ટર હું તૈયાર છેવું.

ડોક્ટર—જેવું તમારી પલ્સ આપશો. (પલ્સ જોઈને) વેલ તમે હિંમત રાખશો.

તહેમી—Sure.

ડોક્ટર—Come along then, quick.

(ડૉ. તહેમીને દીનાની પાસે સુવાડે છે, રસ્તમને બહાર કઢાડીને ઘોલ્યો આગલ એક કરટન ખેંચે છે.)

જાફરઅલી—રસ્તમ શેઠ, હિંમત રાખો એમ એકદમ બચા જેવાં થું થાવો છા.

રસ્તમ—ઓ જાફરઅલી મને કહેવો દીના જીવસે કે ? ઓ એને કાંઈ કસુ થસે તો.....

જાફરઅલી—અલ્લાહપર ભરોસો રાખો શેઠ, સૌ સાઈજ થશે.

લેડી ખરેઘાટ—રસી દીકરા.

રસ્તમ—માયજી.

લેડી ખરેઘાટ—માયના બધા જી તુંને.

રસ્તમ—માયજી, મારી દીના જીવસે ?

લેડી ખરેઘાટ—જીવસે, દીકરા જીવસે. તારે ખાતર જરૂર જીવસે. પણ જે જરા લુશીયારી પકડ.

રસ્તમ—મમા, મારા પર ગુસ્સે તો નથીની.

લેડી ખરેઘાટ—તહી, દીકરા નહી. તકદીરની સામે લડવામાં શયદો શું?
 ને તમે ખેઉ ખોદાના ઘેરથી નીરમાનજ થઇને આયાછ તો માર
 ખોલેલું શું કામનું ?

રૂસ્તમ—મમા, મારા વહાલા મમા. (ડોક્ટર બહાર આવે છે)

લેડી ખરેઘાટ—વેલ ડોક્ટર.

ડોક્ટર—ચીયર અપ રૂસ્તમ જણાવવાને ખુશી છેવું કે, Dina is
 absolutely out of danger.

રૂસ્તમ—ઓ ખોદા !

ડોક્ટર—પણ.....

રૂસ્તમ—હેં પણ ? પણ શું ?

ડોક્ટર—ધણોજ દલગીર છેવું કે તહેમીનાએ પોતાનું જીવર તોડી નાખ્યુંછ
 ને તેણી હમણાં છેલ્લો દમ ભરેછ.

લેડી ખરેઘાટ—ઓ મારી દીકરી.

તહેમી—માસીજી, રૂસ્તમ, ભઇ રૂસ્તમ મારી આગલ આવ. હું જીવુંછ
 પણ આય દીનાનો હાથ તારા હાથમાં મુકતી જીવુંછ એને સુખી
 કરજો, સુખી રહેજો. માસીજી, રૂસ્તમ ઓહ.....(મરી જાય છે.)

રૂસ્તમ—તહેમી મારી વહાલી બેન.

લેડી ખરેઘાટ—તહેમી મારી દીકરી, ઓ ખોદા આય શું થઇ ગીયું ?

ડોક્ટર— તાજદાર પાદશાહો ગયા,
 મહોતાજમંદ મુફ્લીસો ગયા;
 દરેકને એક દીન જવાનું છે,
 કોઇ આજે જસે કોઇ કાલે ગયા.
 દુન્યા નામ નાનું તે ખોદાની રમત છે,
 જીવાડવું કે મારવું એ તેની કરમત છે;
 બધાને એક નજરે તે સાહેબ જોનાર છે,
 નીરાધારનો આધાર બી તે પરવરદેગાર છે.

ટેબલો.

ડોપ

પહાડી બુટ્ટીઓના અજબ ચમત્કાર.

અમારા અનુભવમાં નહિ આવેલા ભાઇઓએ પહેલા
અમારા સેમ્પલનો ગુણ જોયા પછીજ આખી ડબી
ખરીદવી. જેથી ડગાવાની ધાસ્તી ન રહે.

રાજરત્ન હસ્ત દોષથી કે મોટી ઉમરની સ્ત્રી સેવનથી તથા વિખય
સુખ લેવાથી કે સ્વપ્રસાવથી ગુમાવેલી તાકાત પાછી
મેળવી અચ્ચુ પેદા કરી શકે તેવી ધાતુ ઘટ્ટ બનાવે છે. તેમજ ધાતુ સ્થંભન
પોતાની મૂળસ્થિતિ કરતા ત્રણ ચાર ગણો ગુણ દેખાડે છે. નખળા અને
તંદુરસ્ત દરેક ખાઇ શકે છે. પરેજી નથી. વિશેષ કિંમત ખર્ચનારજ
અંબર કસ્તુરી ચંદ્રોદય માપસર ખાઇ શકે છે.

આખી ડબી કિં. રૂ. ૨૦.

સેમ્પલ રૂ. ૫.

રમારત્ન

આ દવા ગુણ ભાગને માલેસ કરવાથી ટુંકાપણું, વાંકાપણું, ઢીલાપણું
મટાડી વજન જેવું અંગ બનાવે છે. આ દવા વાપરનારાઓ કહે છે
કે અમારી જુવાની અવસ્થામાં જેવી તંદુરસ્તી ન હતી તેથી વિશેષ
આ દવાથી નરવાઇન (નસોનો પૂર જુસ્સો) મેળવી શક્યા છીએ.
આ દવાથી ફેડાડી કે બળતરા થતા નથી.

આખી ડબીના રૂ. ૨૦.

સેમ્પલ રૂ. ૫.

તેમજ ચાંદી, પ્રમેહ, ક્ષય, સુવારોગ, પુરુષાતન, સંધીવા વિગેરે દરેક
રોગોની વ્યાજબી ભાવે રોપેશ્યલ દવા ખવરાવી ઇજ્જેકશનો ખાઇ કંટા-
જેલાઓને મદન મદમસ્ત બનાવેલા છે.

વિશેષ વિગત માટે અમારા દવાખાનામાં જાતે મળો.

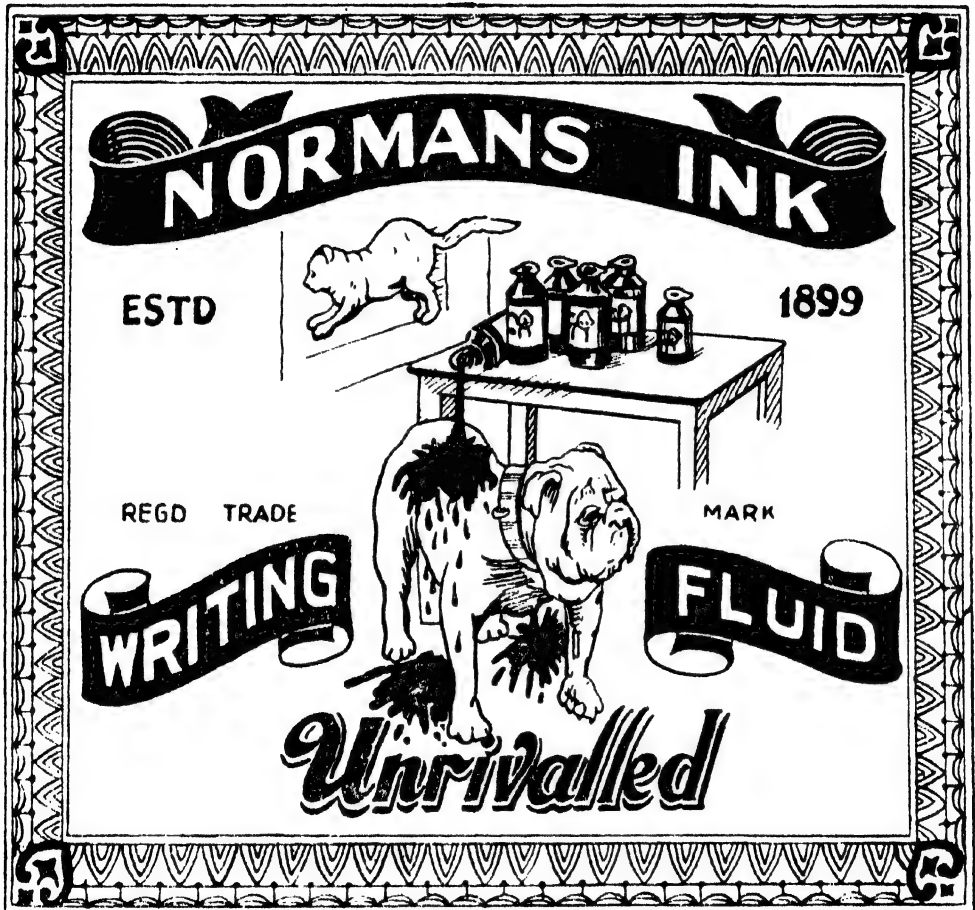
વૈદ્યરાજ જયંતીલાલ અંબાશંકર.

મળવાનો ટાઇમ-સ. ૮ થી ૧, સાં. ૪ થી ૬ સ્ટા. ૮.

ઠે. પાયધુની ચોક, લીમજી લેપવાલાની ઉપર, મુંબઈ

હંમેશ વાપરજો

નોરમનની સાહી

એની ભેડીજ નથી.

ગુજરાતી સાહિત્યમાં એક નવિન નવલકથા.

રાગિણી

લેખક:-પ્રોફેસર શ્રી. વામન મહાર જોશી, M. A.

આ નવલકથાએ મહારાષ્ટ્રીય અને હિન્દી સમાજમાં એક સરખી અત્યંત પ્રશંસા મેળવી છે. તેનો ગુજરાતી અનુવાદ એટલી જ સરસ રીતે કરવામાં આવ્યો છે. ભાષા અત્યંત સરલ-શુદ્ધ અને સુંદર છે. દરેક પ્રસિદ્ધ વર્તમાનપત્રોએ આ પુસ્તકની મુક્તકંઠે પ્રશંસા કરી છે જે જુના અને નવા સમાજની દરેક વ્યક્તિએ ખાસ વાંચવા અને મનન કરવા લાયક છે. ફિલ-સુદ્રીના અભ્યાસકોને તો વધુ ઉપયોગી ગ્રન્થ છે. કિં. રૂ. ૫.

ગુર્જર ગૌરવ ગ્રંથમાળા.

અશોક બીલ્ડીંગ, પ્રિન્સેસ સ્ટ્રીટ, મુંબઈ નં. ૨.

નવું સાલ મુબારક પાડરી એન્ડ સન કુલ જરથોસ્તી ને મુબારક

સીરીન-બહેન તહેમી, તું આય કાડ' ક્યાંથી લાવી.

તહેમી-શું તું નથી જાનતી આ કાડ' મેસર્સ પાડરી એન્ડ સનના બનાવેલા છે. એના લાથના બનાવેલા રેશમી બેળી-મારબલ જરથુસ્ત-બેળી પીકચર ને સેલુંફાડ-સેલુ લોખડ કાડ'નો લોટ ચરની થઈ ગયો છે.

સીરીન-તે ક્યાં મલશે? લખાન પત મળેના છે.

તહેમી-એનો સ્ટેમ્પ જોઈને માંગવા એના કાડ' ને લખાનપર સ્ટેમ્પ છે. સર્વ લખાન મનપસંદ ને બંધબેસતા છે.

મલવાનું ઠેકાણું:-
રતનબાઈ જરીવાલા
બાલારામ સ્ટ્રીટ
લીખાજી નુસવાલા
ચનનીરોડ જ'કશન.

પાડરી એન્ડ સન

મુંબઈ નં. ૭.

What does

MR. H. P. MODY, M. L. A., SAY?

Having done his Pastel Enlargement at the Excelsior Photo Enlarging Co., (next to Thakurdwar P. O.), Mr. H. P. Mody, President of the Mill-owners' Association and the well-known citizen of Bombay says:—

The Excelsior Photo Enlarging Co. have got executed for me a Pastel Enlargement. I have found it a very artistic and pleasing production.

Visit Excelsior Photo Enlarging Co.'s Palatial Art Gallery and inspect some more specimen of grand beautiful Workmanship. Time from 9 a. m. to 7-30 p. m. For the convenience of Patrons, Office and Showroom are open on Sundays and Holidays. Consultation free. Drop a post card and Representative will come over to your place with specimen and will book orders. Please note the address.

Excelsior Photo Enlarging Co., Wagle Building, B. C. 366, Thakurdwar, Near P. O. BOMBAY, No. 2.

ગમે એવાં કીમતી ગોઢ એન્ડ શ્રીલવઃ લેસખીસ, બ્લાઉસો હુમે
ઘણીજ સફાઈથી કલીન કરી નવાં જેવા કરી આપશું.

કીમતી સારીઓ તેમજ કોરો કલીન કરવાની હુમારી
સ્પેસીયાલીટી છે

તેમજ

ગરમ કોટ, પાટલુન, રેશમી સુટો તેમજ હરેક કપડાંઓ, હમો ફ્રેન્ચ
ક્રીમીકલ કલીનીંગ પ્રોસેસથી સદંતર નવા જેવાં બનાવી આપશું.

તેમજ કંઈખી જાતના ફાસ્ટ સ્ટેન્સ પજ્વા હોય તે અમે
અમારા લેટેસ્ટ પ્રોસેસથી કાઢી નાખીએ છીએ.

એક વેળા મોકલાવી યા પધારી ખાતરી કરશો.

સ્ટરલીંગ એન્ડ કું.

હાઈકલાસ કલીનર્સ એન્ડ ડાયર્સ.

ખંભાલા હીલ, ૧૨૬ એ. કેમ્પ એન્ડ કું. ની સામે મુખ્ય.

તમે સાહેબોને ઈનકમટેક્ષ યા સુપરટેક્ષ

બાબે ફાઈપિણ રીતની માહિતી

મેળવવી હોય યા સલાહ લેવી

હોય તો

તુરત નીચલે ઠેકાણે

મલો યા લખો:—

ખરોદજીજી. ચાંદાના

(કાકાજી)

૧૧૫ ખેતવાડી બેક રોડ.

સવારે ૮ થી ૧૦.

૧૫, જીજી બીલડીંગ
રેવેલ્લીન સ્ટ્રીટ-કોટ.
સવારે ૧૧ થી
બપોરે ૪ સુધી.

કુલ જરથોસ્તી આલમને આ બેસ્તુ સાલ સુખારક.

રેલવે વાલાઓને ખાસ સગવડ કરવામાં આવી છે.

કોલાબા, ગ્રાંટરોડ, વાંદરા અને અંધેરીના રહેવાસીઓ માટે
સગવડ ભરેલી ખુટ્ટની દુકાન મરીન લાઇન સ્ટેશનની
સામે ખોલેલી છે.

ધી કાઉન લેધર વર્ક્સ.

શેડના બીલડીંગ,

મરીન લાઇન્સ સ્ટેશનની સામે, મુંબઈ.

મહેરબાની કરી ઓર્ડર માંધાવો.

હાઈ ક્લાસ લેધરનાં ખુટ તથા સુઝ જેવા કે, વીલો કાફ,
બોક્ષ કાફ, પેટન્ટ ગલેશ કીડ, કુરૂમ, તથા ફેન્સી લેધરનાં
રંગ બેરંગી લેધરનાં ઘણીજ ઉત્તમ કારીગરીથી
બનાવી આપશું.

સ્ટાઇલ, શેપ, શ્રીટીંગ, ટાઇમ, દરેક રીતે સંતોષ મલશે તથા
દરેક ડીઝાઇનનાં લેડીસ માટે સંખીન કીડ, ગોલડ સીલવર
પ્રાકેડ સુવેડ, બક્કીન, ફેન્સી લેધરનાં સ્ટાલીશ શેપનાં
ફ્રેમ તથા કુચુબન હીલના બનાવી આપશું.

ખુટ, સુઝ, તથા ચપલ સપાટ માધીડાનાં બૈરાનાં બચ્ચાંના
કેનવીશ, કેપશુ, મોટા જથ્થામાં તયાર છે.

એક વખત બોધ ખાત્રી કરવાની એલતેમાશ
કરીયે છીએ.

ભાવ ઘણાજ કીફાયત રાખ્યા છે.

રજના દીવસો ગુજારવા ક્યાં જશો ?

એમાં પુછવાનું જ શાનું ?

અલખત ગોલવડ.

પણ ક્યા હોટલમાં ?

વગર શકે

કીંગ હોટલમાં

જ્યાં માત્રીકની દેખરેખ હેઠળ ઘેરના જેવી
દરેક સગવડ મલે છે.

—(૦)—

ઉત્તમ સગવડ અને હવાપાણીથી તમારી ઉમરમાં
બીજાં થોડાં વરસોનો ઉમેરો થશે.

—(૦)—

જ્યારે પણ મોકો મલે ત્યારે
જરૂર એક ફેરો મારજો.
તમારો જીવ ખુશ થઈ જશે.

આનુઓને ખુશ ખબર.

ઘરખેઠાં કીકાયતે ઓરડરથી મંગાવેલું રેશમી કાપડ તથા
ખાત્રીનું કસળ કામ મન પસંદ ખરીદવા બાણીતું મથક
દરેક જાતનું અસલી તથા લેટેસ્ટ સર્વાના
ખીસાને પરવડે તેવું ચીનાઈ, જોપાનીસ શેંગાહી ફ્રેન્સી માલ.
હાઈકિલાસ રંગવાનું તથા
કસળ કામ ઓરડરથી ભરી આપસુંજી. એક કાર્ડ લખવે
ઘરખેઠાં પુગતું કરશું.

બહારથી ખરીદવા અગાઉ લખો:—

મીસીસ એફ. જે. સીગનપોરીયા,

G (જી) બ્લોક, મીસ્ત્રી બીલ્ડીંગ, બાલારામ સ્ટ્રીટ, આંટરોડ, મુંબઈ ૭.

તા ૦ ૬૦-હુમેએ કોટ બબરગેટ સ્ટ્રીટમાંથી ખાલી કીધું
છે. મહેરબાન ઘરાકોએ ઉપલા નવા સરનામે તસ્દી લેવીજી.

**SUN-MAID
SEEDLESS
CALIFORNIA
RAISINS**

**Best for
Cakes, Pies, Puddings.
WILSON STORES
CRAWFORD MARKET
BOMBAY.**

આજના પટેલી જેવા મુબારક દીવસે તમારા સગાબહાલા
દોસ્ત આશનાઓને શું પાશે?

આપરી બહાલીટી શાહ કું. માં તરેહવાર જાતના વાઇન તથા
લીકીયોર ફ્રેન્ચી કટગલાસમાં તમે જોઈ અજબ થાશે.

લીકીયોર.

BARDINET CURACAO CHYPRE.

Liquer-de-luxe, presented in a beautiful
stone jar ... 6-12

Bardinet MANDARINE સંતરાના રસમાંથી બના-

વેલો ફ્રાન્સનો દારૂ આપરા ગામડી દારૂને ટક્કર મારે તેવો 3—4

Cusenier ORANGE CURACAO (Large) 5—0

„ PEACH BRANDY. 5—2

„ APRICOT BRANDY „ 5—0

„ CHERRY BRANDY „ 4-12

„ CREME DE ROSE „ 4—8

(ગોલાબનો પમરનો દારૂ)

„ CARAFE (4 Compartment)

ચાર જાતનો દારૂ એકજ આટલીમાં બેટ આપવા લાયક 13—0

Cusenier FRAS A (Strawberry Brandy). 5-12

CHRISTOPHER'S VICTORY PORT

(1916) દુન્યામાં સરવેથી ઉંચો વાઇન ગણાય છે
અને આપણા શહેનશાહ જયોજ આજ વાઇન પીને
સાજ થયા છે. આટલીની કીંમત ... 14—8

VILLAMIL REX PORT Full and Fruity 5—4

COURVOISIER Napoleon Brandy

60 વરસનો જુનો—આટલીના ... 35—0

SHAH & Co.

Direct Importers of

HIGH CLASS WINES, SPIRITS & PROVISION STORES

Sitaram Buildings, BOMBAY.

સ્થાપી ૧૯૧૮

પેન્ટીંગની લાઘનમાં હમો વરસોના અનુભવી છીએ.

ચોખ્ખું કામ; વ્યાજબી ભાવ અને ટાઇમસર કામ
આપવું એ અમારો મુદ્રા લેખ છે.

તમારું કોઇપણ કાર્યપર ચિત્રકામ
નામનાં પાટીઆં કામહોય તો નીચલે
સરનામે મોટર તથા મોટર
ડીઝાઇન પોસ્ટ કાર્ડ સાઇકલ પેન્ટીંગ
લખો:-

એન. એ. અથાવીઆ, ટોપીવાલા ચાલ, લેમીંગટન
પોલીશ ચોકાની સામે, મુંબઇ ૭

HOSPITAL OF BROKEN MOTORS &
MOTOR CYCLES !

ધી આઇડીયલ મોટર એન્ડ
સાઇકલ રીપેરીંગ વર્ક્સ.

તમારું મોટર કે મોટર સાઇકલનું કોઇપણ કામ
હોય તો હમોને ચેતાવજો.

હમારા વરસોના જુના અનુભવી મીકેનીકની
સલાહ તમારે વાસ્તે તૈયાર છે.

અમારું ફેકાલું નોંધી લેશો:-

લેમીંગટન રોડ. સર મંગલદાસ બંગલો.

વેસ્ટ એન્ડ સીનેમાંનાં કંપાઉન્ડમાં.

જુનું તેજ સુનું !

તમે સમજ્યા આ—આ—આ કે એ—એ—એ—એ !

પ્રીન્સેસ સ્લીટ, ધોલીતલાવની જાણીતી
લોકપ્રીય જુની

જેમ્સ પીયર્સ કંપનીનું

મેતેબર અને ઉત્તમ નામ તથા કામ
જગમાં જાણીતું છે.

જે
મ્સ
પી
ય
ર્સ
કં.
પ
ની

સારા સગવડતા દીવસોની વરદી
હમારે ત્યાં નોંધાવશો તો ખચ્ચીત
જીવ ખુશ થશે

—(૦)—

ઓફીસથી કંટાળેલા આવીને
જેમ્સ પીયર્સની પંકાયલી ચા,
કોફીનું એક કપ લેશો તો જીવ ખુશાલ
અને તંદુરસ્ત થશે.

—(૦)—

દરેક જાતના સ્વાદીષ્ટ વાઇનો,
બ્લીરકી, આન્ડી, બીર, રટાઉટ
બજારભાવ કરતાં કીફાયત.

—(૦)—

આમંદ પુડીંગ, ચીકનપાઇ, ડક
બફાડ અને હરણનાં ગોસના બફાડની
તો સ્પેશ્યાલીટી છે.

—(૦)—

ફક્ત એકજવાર હમારે ત્યાં પધા-
રશો તો ઘડી ઘડી આવવાનું મન થશે.

પ્રી
ન્સે
સ
સ્લી
ટ,
ટ
લી
ફે
ન
રપપટ્ટ

Telephone. No. 40341.

Telegrams:- "DRUGSHOP"

**CHEAPEST HOUSE FOR
MEDICAL SUNDRIES.**

P. HARKISONDAS & CO.,
**DISPENSING CHEMISTS &
DRUGGISTS.**

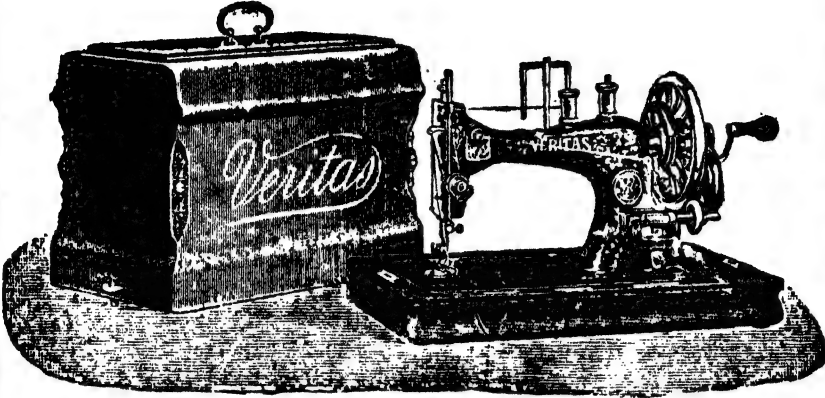
Dealers in:-

**DRUGS, PATENT MEDICINES,
HYPODERMIC INJECTIONS
& SYRINGES, VACCINE
& ALL SORTS OF
SICK ROOM REQUISITES.**

**18, LAMINGTON ROAD,
(GRANT ROAD) BOMBAY, 7.**

डोकटरोना प्रीशक्कीपशनो घाण्णीज
संलाण पुर्वक जनावी
आपवामां आवशे

વેરીટાસનાં જગમશહુર સીવવાનાં સાંચા.

વેરીટાસનો સીવવાનો સાંચો એક ઘેરગદુ બોલ થઇ
પડ્યો છે. કારણ કે:—

તે ઘણોજ ટકાઉ અને જીંદગી સુધી ચાલે છે.

તે બીલકુલ અવાજ વગરનો છે.

તે ચાલવામાં ઘણોજ હલકો છે.

તે દેખાવમાં પણ ઘણોજ સુંદર છે.

તે આગળ તથા પાછળ બન્ને બાજુ સીવે છે.

તેની સાથે પચ્ચીસ વર્ષની ગેરંટી મળે છે.

તેમાં સીંગરના પાર્ટ્સ ફીટ થઇ શકે છે.

ઉપરની બાબત ખાત્રી કરી આપવા નીચેના શરનામે મલો,
મલવાનું નહિ અને તો એક કાડું લખવાથી
ધર બેઠાં બતાવવામાં આવશે.

કોન્ટ્રાક્ટર પ્રધર્સ

વેરીટાસના સીવવાના સાંચાના એજન્ટ.

સર હરકીસનદાસ હોસ્પીટલ બીલ્ડીંગ, ન્યુ ચરનીરોડ, મુંબઈ.

કનપીઠ, સુરત.—રાવપુરા, વડોદરા.

લેડીઝ પ્લીઝ

“નીરાધાર” જોયા પછી

તમારે એકજ વિચાર પર આવવાનું છે કે,
તમારી તમામે તમામ ખરીદીઓ હવે
પછી કાપડીઆને ત્યાંથી કરવી

સખબ ?

સખબ કે:—

તદન લેટેસ્ટ સ્ટાઇલો—

તદન રીઝનેબલ બાવો—

તમારી સાથે નમનતાઈ પાણું—

અને તેથીજ આજે “કાપડીઆનું નામ” મુંબઈમાં
વખણાએલું છે.

સાડીઓ-કોરો-સદરા-પેટીકોટ

તમામ ચીજોના રીઝનેબલ બાવો.

કા પ ડી આ પ્લા ડિ ઝ

એ મ્પો રી ય મ.

ન્યુ ચર્ચ રોડ-ગીરગામ, મુંબઈ ૪.

જુના અને જાણીતા કાપડના વેપારી
અમરશી ધરમશીની કું.

મંગળદાસ મારફીટ નંબર ૫૮.

જરા વાંચશો છો ?

તમારાજ લાભનું છે.

પ્રથમ હમારું ઠેકાણું તમારી ડાયરીમાં નોંધી લેશો છો.

ગૃહસ્થો અને ખાનુઓને ખાસ સુચના.

અમારે ત્યાં દરેક જાતનો તદ્દન નવો અને ફેશનેબલ માલ
હંમેશાં આવતોજ રહે છે. જેવો કે; કાશ્મીર, સેરટીંગ, આલપાકો,
શરજ, ચાપનાસીલક, પાજ તથા ખમીશનાં રેશમી, ગરમ તથા સુત-
રાઉ, મલમલ, લાનકલાક, દોરીઆ, જગનનાથ વગેરે નવીન ડીઝા-
ઇનનાં કપડાં બહોળા જથ્થામાં રહે છે.

વ્યાજખી અને એકજ ભાવ—ઠગાવાની ધારતી નથી.

અમારી ચાલુ દુકાન શિવાય ખીજ કોઇ પણ જગ્યાએ અમારી
ખાંચ (સાખા) છેજ નહિ કદાચ અમારા નામને ભરોસે ઠગાતા ના.

“મારી પારસી કોમને સાલ સુખારક”

ઇંગલીશ કુંપનીના એક્સપર્ટ અને અનુભવી કટરનાં હાથ
નીચે ચાલતું જુનું અને જાણીતું

રીરોઝ બી. કરાઇઝ
ટેલરીંગ ખાતું.

કે જ્યાં હાલનાં અપ-ટુ-ડેટ ફેશન પ્રમાણેના થોડા કામની
એક ટ્રાયલ આપવાથી પુર સંતોષની ખાત્રી
આપવામાં આવે છે.

રેલ્વે હોટલ સામે—ચરનીરોડ જંકશન.

એક ખુશ વધાઈ

ગઝદર-હેલ્થ-હોમ.

દરેક કામના ખાનુઓ, ગ્રહસ્થો તથા બાળકોની તંદરેસ્તી સુધારનાર એક નમુનેદાર પરમાર્થી ખાતુ પુરવાર થઈ જગજહેર આસકારા થયું છે. પણ તેના કાર્યવાહક આટલું જ કરી બેસી રહ્યા નથી પણ મુંબઈ શહેરને આજ કંઈ વરસો થયાં નમુનેદાર

સ્વીમીંગ બાથ

ની ખુટ હતી તે અન્ધ રોજમાં સરકાર માખાપની મહેરબાનીથી

પુરી પાડવામાં આવશે. જ્યાં ખાસ કરી

ખાનુઓ માટે છુટો અલાહેદો બ્લોક

બનાવવામાં આવશે. જેથી રોજના આખ્યા દીવસમાં કોઈ પણ અનુકૂળ ટાઈમે પુર મલાહુજ અને સગવડ સાથે તમામ જાતની શારીરીક કસરતને લાભ પુર છુટથી લેઈ શકાશે.

આખા હિંદુસ્તાનમાં આવું નમુનેદાર અપ-ડુ-ડેટ

હેલ્થ-હોમ.

સર્વે સામગ્રી સાથે અને છેલ્લામાં છેલ્લી ઢગના કસરતી ઓળરોથી ભરપુર અફલાતુન ખાતુ મુંબઈ શહેરને મગર બનાવનાર થઈ પડશે.

શહેરીઓની ફરજ.

એક કમતરીન સેવક તરફથી આવું ઉમદા ખાતુ પુર પાડ્યું છે તો શહેરીઓની ફરજ છે જે આવા ખાતાને નીલાવવા તેમના માનવંતા ટેકા અને કદરશનાસીની જરૂર છે. જેથી તમારાં મુખ્યારક નામ પેટ્રન-ડોનર-લાઇફ મેમ્બર વિગેરેમાં નોંધાવી આડકતરી રીતે મુંબઈ શહેરની એક ઉત્તમ સેવા બજાવી શકશો.

વધુ ખુલાસા માટે તાકીદે લખો :—

માલેક :—બમનશાહ સી. ગઝદર.

મરીનલાઇન્સ સ્ટેશન પાછળ દરીયા બાજુ—મુંબઈ નં. ૨.

વાર, તહેવાર, સાલગ્રેહ, નવું સાલ કે દરેક

શુભ પ્રસંગે

સુખધના જાણીતા અને માનીતા મોટા કનકેશનર

કમરૂદીન ઇલરાહીમજી

નું નામ નોંધી રાખશોજી.

મીઠાઈની કારીગરીમાં કમરૂદીનની બરોબરી આજે કોઇપણ
મીઠાઈગર કરી શકે તેમ નથી કારણ કે કમરૂદીનનો
૪૫ વરસનો અનુભવ તેનો મજબુત પુરાવો છે.

મીઠાઈની અમારી ૧ અમારી કાફલ ૧ કમરૂદીનનો કમર
જાત જાતની ૧ મારકેટ, નળખજાર ૧ અને રોયલ હુલવો
સ્પેશીઆલીટીઝ ૧ તથા ગ્રાંટરોડની ૧ આજે આખા
જોધ તમો છક થયા ૧ દુકાનોએ ઉત્તમ માલ ૧ હીંદમાં સરદારી
વીના રહેશે નહીં ૧ હર વેળાએ જોધ ૧ ભોગવે છે.
શકાશે.

થોડીક નીચલી સ્પેશીયાલીટીઝ ઉપર ધ્યાન દોડાવશો.

હમારી રેશમ જેવી બારીક સુતરફેણી, ગોલાખ, મેવા અને
મસાલાથી બહેક બહેક થતી જલેબી, ગરમાગરમ મલાઈનાં
ખાજ તથા હુલવાઓ અને અઘરણીના લાડવાની
જાતજાતની વેરાયટીઝ અમારે ત્યાં જોધ શકાશે.

બહારગામના ઓરડરો ઘણી સંભાળથી પેક કરી
મોકલીએ છીએ.

માલેક:—કમરૂદીન ઇબ્રાહીમજી.

મારકેટ, ટેલીફોન નં. ૨૨૮૭૬. ગ્રાંટરોડ, ટેલીફોન નં. ૪૦૩૭૫

પારસી કામને ખુશ ખબર.

હુમારી ફેક્ટરીમાં નીચેનો માલ ખાસ સંભાળ લઈ હુમારી જાતી દેખરેખ નીચે ચોખ્ખો માલ વાપરી બનાવામાં આવે છે એક વખત ટેસ્ટ કરી ખાત્રી કરો.

દરેક જાતની ખીસકીટ જેવી કે; ફ્રીલી, સ્કુલ નાઇસ, પીટીટ, મેરી, હાઉસહોલ્ડ, ચાર્મ, કોકોનેટ, આઇસજેમ, જેમ, વગેરે વગેરે.

દરેક જાતની પેપરમીટ જેવી કે; દરેક જાતની ગોળીઓ ડ્રોપસ, ટીકડી, મુજબ, ચોકલેટ, બનાના (કેલા) વગેરે.

એ ઉપરાંત ખારી ખીસકીટ, નાનખરાઇ, દરેક જાતના કેકસો, આમંડ રીંગ, કોકોનેટ રીંગ, તેમજ તાજા ઈંડા, તથા મસ્કો વગેરે વગેરે વેચીએ છીએ.

હેડ ઓફીસ અને ફેક્ટરી:

ધી રીનાઉન ખીસ્કીટ કું ૦ લીમીટેડ.

હે. કોનાટ રોડ, ભાયખલા, મુંબઈ નં. ૧૨.

આંચો :—

- (૧) ગ્રાંટરોડ, કરંજીયા ખીલ્ડીંગ, ચર્નીરોડ જંકશન
- (૨) ગોવાલીયા ટેંક, સરેદીઅન હાઉસ.
- (૩) ચોપાટી, બબરની સામે.
- (૪) ધોલી તળાવ, ગોરખપુરવાલા ખીલ્ડીંગ, વાડીઆજીના આતસબેહેરામ સામે.

બીલીયર્ડના શોખીનાનું માનીતું મથક.

હીંદુસ્તાનના બીલીયર્ડ ચેમ્પીયન મી. માઈક
એલીયાસ હમારી બેડ ટેબલો પર રમીને
ચોતાનું ઉંચું મત દરશાવી ગયા છે.

—(૦)—

દરેક જાતના વાઇન, લીક્યોર હમારે ત્યાંથી છુટક તથા
જથાબંધ બજાર ભાવે મલશે.

હરવખત ઈંગલીશ તેમજ સુલતાની ખાણું તૈયાર મલશે.

સસ્તા ભાવ, પ્રોમ્પ્ટ સર્વીશ, નમનતાઈપણું

ક્યાં જોશો ?

દાદર બાર રીફ્રેશમેન્ટ એન્ડ બીલીયર્ડ.

જી. આઈ. પી. સ્ટેશનની બાજુમાં, દાદર.

આ જે આ ખી સો સા ય દી માં

— લા ન શી આ નું —

ના મ એ ક ઘ ર ગ તુ શ ખ દ થ ઇ પ ડ્યો છે.

L
A
N
C
I
A

એક લા ન શી આ માં ફરવું

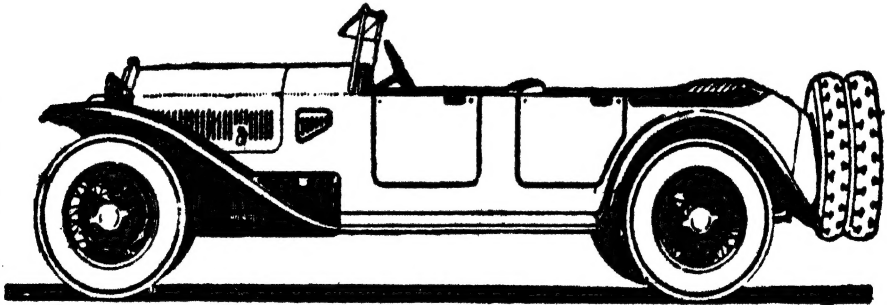
એના જેવી ખીલ

મોજજ નથી

એક લા ન શી આ લેવો, અને

તમોને પસ્તાવાનું કદી ખી

કારણ મલશે નહી.

વધુ વીગત માટે લખો યા મલો :—

ધી ઈસ્ટરન ઓટોમોબાઇલ કું.

ન્યુ કવીન્સ રોડ,

મું બ ઈ.

